

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΕΤΗ 2004-2006

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ “ΝΕΕΣ” ΜΟΡΦΕΣ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ. ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

ΑΠΟ ΤΗΝ: ΚΥΠΡΙΩΤΗ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΘΟΖΩΗ ΧΑΪΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: Α. ΧΑΪΔΟΥ, Α. ΜΑΓΓΑΝΑΣ, Γ. ΛΑΖΟΣ

ΑΘΗΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2007

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξέλιξη της τεχνολογίας, κατά μήκος της ιστορικής πορείας της ανθρωπότητας, αναμφισβήτητα αποδεικνύεται ένα εργαλείο που συμβάλλει στην πρόοδο του ανθρώπου. Από τα πρώτα στάδια όμως της εμφάνισής της, έκανε εμφανή το διπλό της ρόλο και έθεσε το ερώτημα: «Ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών ή ένα εργαλείο που ελέγχει τους χρήστες και τους κατασκευαστές του; Στη σύγχρονη εποχή νέα τεχνικά επιτεύγματα, επιδρούν στον τρόπο που διαπλέκονται και διαμορφώνονται οι κοινωνικές σχέσεις. Οι μηχανές του κυβερνοχώρου, όχι μόνο αλλάζουν τον τρόπο επικοινωνίας αλλά και δημιουργούν ένα νέο είδος κοινωνικής πραγματικότητας. Στη σκοτεινή πλευρά τους, τα σύγχρονα αυτά τεχνολογικά επιτεύγματα, αποκαλύπτουν μια άγρια και τρομαχτική όψη, καθώς πολύ εύκολα μπορεί να μετατραπούν σε όπλα και να χρησιμοποιηθούν με πολύ επικίνδυνο τρόπο από τους ανθρώπους εκείνους που κινούνται στο χώρο των παράνομων δραστηριοτήτων. Παραδοσιακές μορφές εγκλήματος χάριν των νέων αυτών τεχνικών επιτευγμάτων, αλλάζουν μορφή και περιεχόμενο, ενώ εντελώς νέες μορφές εγκλήματος κάνουν την εμφάνισή τους, δημιουργώντας επιταχτικά την ανάγκη για αντιμετώπισή τους με νομικά και μη μέσα.

Πληροφορία – διαδίκτυο – ουδετερότητα – παγκοσμιοποίηση – παράνομη πρόσβαση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

1. Ορισμός της έννοιας
 - 1.1. Η εξέλιξη της μηχανής
 - 1.2. Η τεχνολογική εξέλιξη και η σύγχρονη κοινωνία
 - 1.3. Ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και η επίδρασή τους σήμερα
2. Τεχνολογία και πολιτισμός
 - 2.1. Τέχνη και φύση
 - 2.2. Τεχνολογία – Κοινωνικός έλεγχος
3. Παγκοσμιοποίηση – Τεχνολογία
4. Τεχνολογία και ουδετερότητα

Β. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Γ. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

1. Ιστορική αναδρομή στο συσχετισμό των εννοιών έγκλημα – αστυνόμευση και τεχνολογία
2. Παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος. Ο ρόλος της τεχνολογίας
 - 2.1. Τεχνολογία – Τρομοκρατικές οργανώσεις και διεθνές οργανωμένο έγκλημα
 - 2.2. Η 11^η Σεπτεμβρίου και η αλλαγή στον τρόπο αντίληψης των πραγμάτων
 - 2.3. Ξέπλυμα «βρώμικου χρήματος»
 - 2.4. Νέα τεχνολογία και έγκλημα

Δ. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

1. Το περιβάλλον της τεχνολογίας πληροφοριών
 - 1.1. Προσδιορισμός της έννοιας του πληροφορικού εγκλήματος
 - 1.2. Ο χώρος του διαδικτύου (Internet) και οι παραβιάσεις από/και στο χώρο αυτό
 - i) ορισμός του διαδικτύου (internet)
 - ii) ορισμός του διαδικτυακού εγκλήματος
 - 1.3. Πειρατεία στον κυβερνοχώρο
 - i) phreaker
 - ii) hacker
 - iii) cracker
 - 1.4. Hacking και νόμος
 - 1.5. Παιδική πορνογραφία και διαδίκτυο
2. Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ιοί
 - i) Η απειλή των ηλεκτρονικών ιών
 - ii) Αντιμετώπιση

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εισαγωγή

Στην εργασία αυτή, η οποία έχει σαν αντικείμενό της τη σύγχρονη τεχνολογία και τις νέες μορφές εγκλήματος, θα γίνει μια προσπάθεια εξέτασης για το αν και πώς τελικά η σύγχρονη τεχνολογία δρα και συμβάλλει στην εμφάνιση νέων μορφών εγκληματικότητας.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας, θα οριστεί ο όρος «σύγχρονη τεχνολογία» και θα γίνει μια σύνδεση του όρου αυτού με το ευρύτερο κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο δρα και εξελίσσεται. Η σχέση που θα επιχειρηθεί να αποδειχθεί ότι υπάρχει ανάμεσα στη σύγχρονη τεχνολογία και τα δομικά συστήματα του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος, θ' αναχθεί σ' ένα παγκόσμιο επίπεδο. Εξαιτίας της έντονης επίδρασης της τεχνολογίας και ειδικότερα της πληροφορικής τεχνολογίας έξω από τα όρια των εθνικών κρατών, ο όρος θα εξεταστεί και σε σχέση με την έννοια της παγκοσμιοποίησης.

Το πρώτο μέρος θα κλείσει, με μια συζήτηση γύρω από το αν η τεχνολογία, μπορεί να ειπωθεί σαν ένα ουδέτερο εργαλείο.

Στο δεύτερο μέρος θα γίνει μια θεωρητική προσέγγιση της έννοιας της τεχνολογίας, μέσα από τέσσερις διαφορετικές προοπτικές.

Το τρίτο και τέταρτο μέρος θα ασχοληθεί αποκλειστικά με την αλληλόδραση, ανάμεσα στο περιβάλλον της τεχνολογίας και το περιβάλλον του εγκλήματος. Παραδοσιακές αλλά και νέες μορφές εγκλήματος, αφού οριστούν θα εξεταστούν σε σχέση με την τεχνολογία και ειδικότερα το περιβάλλον της τεχνολογίας πληροφοριών. Η εργασία θα κλείσει με κάποια γενικά συμπεράσματα.

Η μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί για την επιστημονική ανάπτυξη της εργασίας, είναι η δευτερογενής ανάλυση.

Οι υποθέσεις που θ' αναλυθούν και θα επιχειρηθεί να επαληθευτούν, είναι οι ακόλουθες:

α. Η τεχνολογία, παρόλο που είναι ένα εργαλείο κατασκευασμένο από τον άνθρωπο, έχει μια δική του λογική δυναμική με την οποία επιβάλλεται στους ανθρώπους – κατασκευαστές του, κάτι όμως που το καθιστά ένα εργαλείο σύνθετο και σίγουρα όχι αγνό.

β. Η απελευθέρωση του ανθρώπου από το σώμα του που συντελείται μέσα στο περιβάλλον της λειτουργίας της τεχνολογίας πληροφοριών, είναι περισσότερο μια «ψευδαίσθηση», με επιβλαβείς ηθικές και ψυχολογικές συνέπειες για το άτομο και το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται.

γ. Οι παραδοσιακές μορφές εγκλήματος κάνουν έντονη την παρουσία τους, στη σημερινή κοινωνία, μέσω όμως της σύγχρονης τεχνολογίας, αλλάζει δραστικά ο τρόπος τέλεσής τους και το περιεχόμενό τους γίνεται πιο σύνθετο και περίπλοκο.

δ. Νέες μορφές εγκλήματος εμφανίζονται αποκλειστικά εξαιτίας της παρουσίας και της χρήσης της νέας τεχνολογίας με επικέντρωση στο περιβάλλον της τεχνολογίας πληροφοριών.

A. Σύγχρονη τεχνολογία

1. Ορισμός της έννοιας

1.1. Η εξέλιξη της μηχανής

Η ανθρώπινη ύπαρξη κατά τη διάρκεια των χιλιάδων ετών της ιστορίας της¹, βρέθηκε από την πρώτη στιγμή αντιμέτωπη με τη φύση. Η ζωή υπήρξε ένας αγώνας συνύπαρξης με τη φύση (αφού για πολλές χιλιάδες χρόνια δεν υπήρχε καμία παρεμβατική δραστηριότητα πάνω σ' αυτήν) και ο άνθρωπος προσαρμοζόταν σ' αυτήν αναζητώντας να βρει τη στρατηγική εκείνη που θα τον βοηθούσε να την κρατάει σε απόσταση για να μπορεί να προφυλαχθεί από τα φοβερά της στοιχεία: το κρύο, τον πάγο, τη ζέστη, τον άνεμο και τ' άλλα δημιουργήματα και να μπορεί ν' αποσπάει απ' αυτήν τα μέσα εκείνα, που θα του ήταν απαραίτητα για την επιβίωσή του.

Κατά ένα μεγάλο μέρος ο κώδικας της ανθρώπινης συμπεριφοράς είχε διαμορφωθεί απ' αυτήν την ανάγκη προσαρμογής του, στις διάφορες φυσικές μεταλλαγές. Όμως η προσαρμογή του ισοδυναμούσε με την πλήρη υποταγή του σ' αυτήν. Μόνο όταν άρχισε να «ξαναδημιουργεί μέσω της κατασκευής και της αντιγραφής»² μπόρεσε ν' αυξήσει τις δυνάμεις του. Είναι όμως ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η ανθρώπινη ιστορία³ στο μεγαλύτερο μέρος της συνδέεται με τη φύση, διαδραματίζεται στη φύση και οι άνθρωποι σε οποιαδήποτε αναζήτηση του δημιουργικού πνεύματός τους ζητούν να

¹ D. Bell (1999): *Ο πολιτισμός της μεταβιομηχανικής δύσης*, μετ. Γ. Λυκιαδόπουλος, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, σελ. 185.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 185.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 186.

συνδεθούν με το φυσικό κόσμο. Η εικόνα όμως αυτή αλλάζει, τα τελευταία 150 χρόνια και οι άνθρωποι, αυτό το χρονικό διάστημα ονειρεύονται μηχανές που θα τους απελευθερώσουν¹.

Με την επίσημη είσοδο της, στη προβιομηχανική εποχή, η μηχανή² φέρνει μαζί της μεγάλα κέρδη, όσον αφορά τη μηχανική της αποτελεσματικότητα. Όταν όμως τα κέρδη αυτά συμψηφίζονται με τα κίνητρα και την τεχνική της που είναι πλήρως εξαρτημένα από τις καταστρεπτικές τέχνες, της μεταλλευτικής και του πολέμου, το αποτέλεσμα είναι μια απώλεια ανθρώπινων σκοπών. Η φυσική επιστήμη, ενισχύει αυτό το αδύνατο σημείο, ακολουθώντας ως μέθοδός της, την απομόνωση και το διαμελισμό της ανθρώπινης εμπειρίας, ανάγοντας την τελευταία στις ποσοτικές της σχέσεις και απομακρύνοντας την ανθρώπινη προσωπικότητα, ως πηγή λαθών. Στον επιστημονικό χώρο της φυσικής η έννοια του ανθρώπινου σκοπού απομακρύνεται. Η μηχανή³, χάρη στις νέες πηγές ενέργειας που χρησιμοποιούνται κατά τη βιομηχανική περίοδο της κίνησης, του αέρα, της ροής του νερού, του άνθρακα, του πετρελαίου, του φυσικού αερίου, καθίσταται ιδιαίτερα αποτελεσματική και αντικαθιστά τη δημιουργική ενέργεια του χειροτέχνη καλλιτέχνη. Από την απελευθέρωση της ενέργειας, προκύπτουν τεράστιες ποσότητες δύναμης και από την αντικατάσταση του ανθρώπου από τη μηχανή προκύπτει η αίσθηση της δυνατότητας της ελευθερίας. Όμως η μηχανή⁴, αντικαθιστώντας τον άνθρωπο ενσαρκώνει δύο από τις βαθύτερες επιθυμίες του: τη θέληση για δύναμη και τη θέληση για τάξη. Βασική επιδίωξη του ανθρώπου δεν είναι πλέον η κυριαρχία του πάνω

¹ Μισέλ Φουκώ (1987): *Εξουσία, γνώση και ηθική*, μεταφρ. Ζ. Σαρίκας, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, σελ. 59.

² Λ. Μάμφορντ (1985): *Ο μύθος της μηχανής*, μεταφρ. Ζ. Σαρίκας, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, σελ. 15.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 2, σελ. 16-17.

⁴ Βλέπε όπως υποσημ. 2, σελ. 16-17.

στους άλλους ανθρώπους αλλά πάνω στη φύση, κάτι το οποίο κατορθώθηκε με την καθιέρωση μιας καθολικής γλώσσας, αυτής της ακριβούς επιστήμης. Ο κόσμος έχει αποκτήσει τεχνολογικό χαρακτήρα και έχει εξορθολογισθεί. Αυτός όμως ο εξορθολογισμός γίνεται ιδιαίτερα έντονος στη μεταβιομηχανική κοινωνία¹, όπου ο κόσμος μετατρέπεται σε κόσμο σχεδιασμού και προγραμματισμού και τα συστατικά του μέρη έρχονται σ' επαφή την ακριβή στιγμή για ν' αποτελέσουν σύνολο. Είναι επίσης κόσμος συντονισμού αφού άνθρωποι, υλικά και αγορές συναρμόζονται χάριν της παραγωγής και διανομής των αγαθών. Είναι επίσης κόσμος οργάνωσης-γραφειοκρατίας και ιεραρχίας όπου η αντιμετώπιση των ανθρώπινων σχέσεων ακολουθεί τη λογική των θετικών επιστημών προς τα πράγματα, εφόσον μια τέτοια λογική θα ήταν πιο εύκολη στην πρακτική της εφαρμογή.

1.2. Η τεχνολογική εξέλιξη και η σύγχρονη κοινωνία.

Η ταχύτητα ανάπτυξης της τεχνολογίας² στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες είναι ραγδαία και οι περιοχές που γνωρίζουν βαθμιαία τεχνολογική ανάπτυξη είναι κυρίως η μικροηλεκτρονική, η τεχνολογία και η ενεργειακή τεχνολογία. Την ίδια στιγμή, η εξέλιξη των βασικών πεδίων εφαρμόζεται και σ' άλλα πεδία προόδου όπως είναι η διαστημική τεχνολογία και η ανακάλυψη και αξιοποίηση του θαλάσσιου κόσμου. Όμως η ταχύτητα ανάπτυξης είναι γρηγορότερη στη μεταβιομηχανική κοινωνία των μικροηλεκτρονικών, που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία 50 χρόνια. Γι' αυτό λοιπόν η χρησιμοποίηση του όρου «σύγχρονη

¹ D. Bell (1999): *Ο πολιτισμός της μεταβιομηχανικής δύσης*, μετ. Γ. Λυκιαδόπουλος, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, σελ. 184.

² Simpson, J. Love, J. Walker (1987): *The challenge of new technology*, Wheatsheaf Books, Westview Press, Colorado, p.3.

τεχνολογία¹» είναι ταυτόσημη με την προσδιορισμένη τεχνολογία των μικροεπεξεργαστών και τη σχετική εντεινόμενη διαδικασία πληροφορίας. Ένας μικροεπεξεργαστής συνίσταται από ένα ενσωματωμένο κύκλωμα, που συνθέτει την κεντρική μονάδα επεξεργασίας του μικροκομπιούτερ. Ο μικροεπεξεργαστής², είναι ένα πολύ μικρό κομμάτι υλικού συνήθως από σιλικόνη, το οποίο περιέχει όλο το ηλεκτρονικό κύκλωμα που είναι απαραίτητο για την εκτέλεση των λειτουργιών του κομπιούτερ. Ο μικροεπεξεργαστής δεν είναι μια μοναδική καινοτομία, αλλά είναι τ' αποτέλεσμα μιας μακράς σειράς συνδεδεμένων καινοτομιών. Επίσης οι μικροεπεξεργαστές είναι τόσο μικροί, τόσο φθινοί, τόσο δυνατοί και αξιόπιστοι που εξαπλώνονται σε κάθε παρακλάδι της οικονομικής δραστηριότητας και της κοινωνικής ζωής. Ο μικροεπεξεργαστής γίνεται ένα διεθνές εργαλείο, γιατί δίνει την ευκαιρία σε κάθε ανειδίκευτο άνθρωπο να εκτελέσει καθημερινά, ένα μεγάλο αριθμό περίπλοκων δραστηριοτήτων.

Μια λοιπόν εφαρμογή αυτού του μικροεπεξεργαστή³, ευρεία διαδεδομένη, αλλά ιδιαίτερα μεγάλης σπουδαιότητας, εντοπίζεται στην ανάπτυξη της τεχνολογικής πληροφορίας που είναι το αποτέλεσμα του συνδυασμού τριών ειδών τεχνολογίας: αυτών της επικοινωνίας, των κομπιούτερ και όλων των ηλεκτρονικών μέσων που συμπληρώνουν τον εξοπλισμό του γραφείου. Η βασική επιτυχία της πληροφορικής τεχνολογίας βρίσκεται στην ταχύτητα, αξιόπιστη και χαμηλού κόστους μετάδοση μηνυμάτων που λαμβάνονται σαν ήχος, εικόνα ή ηλεκτρονικά σήματα, από οποιοδήποτε σημείο του κόσμου σε οποιοδήποτε άλλο σε συνδυασμό με τη φθινη, γρήγορη αποθήκευση και

¹ D. Simpson, J. Love, J. Walker (1987): *The challenge of new technology*, Wheatsheaf Books, Westview Press, Colorado, p.3.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 4-5.

³ Βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ. 7.

αναπαραγωγή των μηνυμάτων. Τόσο όμως η εφαρμογή¹ της όσο και η ευρεία χρήση της, οφείλεται σ' έναν άλλο πολύ σημαντικό παράγοντα που έχει να κάνει με μια «παράλογη» προώθησή της στην αγορά. Εκτιμώντας όμως αυτό που ονομάζουμε «επανάσταση» της τεχνολογικής πληροφορίας του παρόντος, ας θυμηθούμε στο πέρασμα του χρόνου, το γεγονός ότι οι τεχνολογίες για διατήρηση, μετάδοση και ανάλυση της πληροφορίας έχουν γίνει το επίκεντρο του κοινωνικού ενδιαφέροντος.

1.3. Τεχνολογία - Ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και η επίδρασή τους σήμερα.

Η γραφή όπως και η τεχνολογία ανήκουν σ' ένα πλατύ πεδίο αντίληψης και ο Goody (1968)² έδειξε πόσο ενδιαφέρον είναι τα αποτελέσματα του γεγονότος της ενσωμάτωσης της γνώσης στον γραπτό ή προφορικό λόγο. Έτσι όταν οι εφημερίδες άρχισαν να παράγονται μαζικά³, ίδρυσαν μια κοινότητα διεθνών νέων στην αρχή του 19^{ου} αιώνα και ήδη από τον α' παγκόσμιος πόλεμος, η βιομηχανία της εφημερίδας άρχισε να παγιώνεται με τη μορφή ενός διεθνούς τυπογραφείου. Όμως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κατόρθωσαν τελικά ν' αποκτήσουν το τίτλο ενός επίσημου κεντρικού θεσμού της σύγχρονης ζωής, με την εμφάνιση του ραδιόφωνου το 1920 και 1930 και την εξάπλωση της τηλεόρασης, δύο δεκαετίες αργότερα. Η εμφάνιση της τηλεόρασης μεταμόρφωσε τ' υπόλοιπα μέσα μαζικής ενημέρωσης και αύξησε τον ανταγωνισμό ανάμεσα σ' αυτήν και τις εφημερίδες. Το αποτέλεσμα ήταν

¹ D. Mackenzie, J. Wajcman (1995): *The social shaping of technology*, Open University Press, p. 301.

² Goody (1968), ιδωμ. από D. Simpson, J. Love, J. Walker (1987): p.7.

³ D. Garland (2001): *The culture of control, crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press, p.86.

μια παγίωση της βιομηχανίας της εφημερίδας, η έλευση των λαϊκών εφημερίδων και μια αυξητική τάση προς μια ανεπαίσθητη συγχώνευση «νέων» και διασκέδασης. Όμως πολύ ενδιαφέρουσες είναι οι αλλαγές που προκλήθηκαν στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων και της κουλτούρας. Η ανάδυση¹, ενός μοναδικού διεθνούς συστήματος πληροφοριών, στο οποίο ο καθένας έχει συνεχή πρόσβαση, είχε σημαντικές συνέπειες για ένα σύνολο ταυτοτήτων και σχέσεων.

Διεθνείς και κοσμοπολίτικες προοπτικές,² έγιναν διαθέσιμες σε ομάδες πληθυσμού που η εμπειρία τους μέχρι τότε βασιζόταν στην τοπική τους κουλτούρα, κοινωνική τάξη και εθνική ομάδα. Έτσι μέλη ομάδων που ήταν απομονωμένα, ήταν πλέον καλύτερα σε θέση ν' αναγνωρίσουν την κοινωνική τους μειονεξία και ν' απαιτήσουν ίσα δικαιώματα και μεταχείριση. Η εικόνα που πρόβαλαν του μη-αποδεκτού ρατσισμού και μιας μορφής ενσωμάτωσης οδήγησε σε μια εκτόνωση των εντάσεων γύρω από το θέμα αυτό. Όσον αφορά τώρα τα καταναλωτικά πρότυπα που πρόβαλε, ο Joshua Meyorowitz³ επεσήμανε ότι: «μέσω της τηλεόρασης το σημερινό γκέτο των παιδιών, έχει περισσότερα σημεία αναφοράς και καλύτερα στάνταρντ για σύγκριση. Τα παιδιά μπορούν να δουν από τι είναι αποκλεισμένα σε κάθε πρόγραμμα και διαφήμιση».

Το πρόβλημα του «ενός», μέσω της εμπορικότητας⁴ των γεγονότων έγινε πρόβλημα «όλων». Κάτι τέτοιο όμως οδήγησε σε μια θεατότητα των γεγονότων και τα άτομα σταμάτησαν ν' εξαρτώνται από μια κοινή τοπική και

¹ D. Garland (2001): *The culture of control, crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press, p.86.

² βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Ιδωμ. από D. Garland (2001):p. 86.

⁴ Βλέπε όπως υποσημ. 1, p. 86-87.

άμεση εμπειρία και εξαρτόνταν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις αποφάσεις τους, για το τι και πως θα το εκφωνήσουν. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, προκειμένου ν' αποδώσουν την καθημερινότητα με «πραγματικό» τρόπο και αμερόληπτο, ήρθαν αντιμέτωπα με βασικές αρχές της παράδοσης όπως είναι η αρχή του ιδιωτικού βίου και της οικειότητας.

Αυτές οι αλλαγές οδήγησαν σ' ένα μεγαλύτερο επίπεδο διαφάνειας και υπευθυνότητας των κοινωνικών και κυβερνητικών θεσμών. Οι κακές αποφάσεις και οι φτηνές πρακτικές όπως και οι πολλές παρασκηνιακές ενέργειες έγιναν πλέον ορατές. Όμως όπως παρατηρεί ο Meyorowitz¹:

«Όπως τα σύνορα της φυλακής, του μοναστηριού, του σπιτιού, της γειτονιάς, του πανεπιστημίου και του γραφείου καταλύθηκαν μέσω των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων, θα πρέπει να περιμένουμε μια θεμελιώδη αλλαγή στις αντιλήψεις μας για την κοινωνία, τις αρχές και τους εαυτούς μας».

Βλέπουμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο ενδιαφέρον συγκεντρώνεται, προφανώς στις επιδράσεις της τεχνολογίας² πάνω στην κοινωνία και ιδιαίτερα της τεχνολογίας της πληροφορίας με επικέντρωση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως είναι το ράδιο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση και πιο πρόσφατα οι υπολογιστές. Το καθένα από τα προηγούμενα έχει γίνει αντικείμενο ιδιαίτερων συζητήσεων όπως αυτό της τηλεόρασης, του τηλεφώνου και των ηλεκτρονικών υπολογιστών, εφόσον πολύ εύκολα τα μέσα αυτά από όργανα πληροφόρησης, μπορούν να καταστούν απ' ότι φάνηκε από

¹ Ιδωμ. από D. Garland (2001): p.86

² D. Mackenzie, J. Wajcman (1995): *The social shaping of technology*, Open University Press, Philadelphia, p. 301.

τα προηγούμενα σε εργαλεία κοινωνικού ελέγχου¹. Όμως δεν θα πρέπει να παραβλέπεται και το γεγονός ότι αυτά τα είδη της σύγχρονης τεχνολογίας είναι τα νέα είδη της επικοινωνιακής τεχνολογίας που απαίτησαν νέα διαχείριση (management). Οι διαχειριστές², θεωρούνται ότι είναι αντιμέτωποι με μια κρίση του λογισμικού, της οποίας ένα μεγάλο μέρος είναι η συνεχής επικράτηση άτυπων προσόντων δεξιοτεχνίας στο γράψιμο των προγραμμάτων των υπολογιστών, ενώ οι οργανωτικές και θεωρητικές πρωτοβουλίες στον προγραμματισμό του υπολογιστή, αναλύονται σαν μια απάντηση στην κοινωνικά τοποθετημένη προβληματική.

Η ανάπτυξη αυτών των τεχνολογιών³ σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των γεωργικών καλλιεργειών που εφοδιάζει την κοινωνία με ακατέργαστο υλικό για την προετοιμασία της τροφής μαζί με τις τεχνολογίες της ανθρώπινης βιολογικής αναπαραγωγής και τις ιατρικές τεχνολογίες, θεωρούνται τεχνολογίες που χρήζουν σημαντικής διεισδυτικότητας.

¹ Δ. Χάϊδου (2003): *Εγκληματολογικά κείμενα*, Νομική βιβλιοθήκη, σελ.99

² D. Mackenzie, J. Wajcman (1995): *The social shaping of technology*, Open University Press, Philadelphia, p. 302.

³ Βλέπε υποσημ. 2, p. 304-305.

2. Τεχνολογία και πολιτισμός.

Η έννοια της τεχνολογίας, είναι σίγουρα έννοια πάρα πολύ παλιά και συνοδεύει τον άνθρωπο, από τα πρώτα κιόλας βήματα, της δημιουργίας του πολιτισμού.

Έτσι η ιστορία¹ μας αναφέρει, για τα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν οι Βενετοί για να μπορούν να επεξεργάζονται το γυαλί, τα εφευρετικά τεχνάσματα των ευρωπαίων της μέσης εποχής, με τα οποία κατασκεύαζαν τους θαυμάσιους καθεδρικούς ναούς. Ακόμα μας αναφέρει το θαυμάσιο ηχητικό σύστημα των αρχαίων θεάτρων ή τους τρόπους που επινόησαν οι Αιγύπτιοι για να ζουν από και δίπλα στο Νείλο. Οι ανθρωπολόγοι επίσης μας πληροφορούν για τις τεχνικές που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι του Περού, για να κατασκευάζουν οικοδομήματα που ακόμα υπάρχουν σε σεισμογενείς περιοχές. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι απ' όπου έχει περάσει ο άνθρωπος έχει βρεθεί τεχνολογία.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε για το σημερινό κόσμο ότι η τεχνολογία του, είναι πιο επιτυχημένη και προχωρημένη, σε σχέση με την τεχνολογία του παρελθόντος;

Ο σημερινός κόσμος είναι ένας τεχνολογικός κόσμος και ο σημερινός άνθρωπος είναι «τεχνολογικός²» άνθρωπος. Η κατανόηση της σημερινής τεχνολογίας προϋποθέτει την κατανόηση του σημερινού κόσμου και του ανθρώπου. Και μέσα από το φως της σημερινής τεχνολογίας μόνο τότε θα μπορέσουμε να δούμε ποιοι πραγματικά είμαστε και που είμαστε.

¹ N. Georgopoulos (1997): *Technological man*, Δοκίμιο, ΕΚΠΕ, Αθήνα, σ. 1.

² Ο όρος τεχνολογικός άνθρωπος είναι δανεισμένος από το βιβλίο του N. A. Georgopoulos (1997): *Διαλέξεις και τετράδια εργασίας* που εκδίδει ο ΕΚΠΕ.

Οι τεχνολογίες¹, ίσως να κατασκευάζονται από τον άνθρωπο αλλά η λογική που κατευθύνει την τεχνολογική αλλαγή, αντικρούει τους νόμους της φύσης. Αυτό σημαίνει ότι δεν θα πρέπει μόνο να μάθουμε την ανθρώπινη εξέλιξη σαν συνυπάρχουσα με την τεχνολογική, αλλά ότι η τεχνολογική εξέλιξη θα πρέπει να κατανοηθεί με αναφορά στις βιοεξελικτικές αρχές της προσαρμογής και της επικράτησης του καταλληλότερου. Αν η βία² και η ταλαιπωρία απορρέει από την βαθμιαία τεχνολογική αλλαγή, αυτό συμβαίνει γιατί η φύση νομοθετεί αυτήν την αλλαγή που καθοδηγείται από την προσαρμογή και την επιβίωση του καταλληλότερου. Η φύση αντιπροσωπεύεται σαν ένας μηχανισμός από σταθερούς νόμους, από τους οποίους οι αρχές της συνεργασίας, της κοινότητας, του αλτρουϊσμού και της σταθερότητας έχουν εκδιωχθεί. Ακολουθώντας λοιπόν σαν πραγματικό γεγονός την επικράτηση της προαναφερθείσας κατάστασης, μέρος του κριτικού καθήκοντος των μέσων μαζικής ενημέρωσης, ως προς τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας της τεχνολογικής εξέλιξης, είναι η αποθήκευση των προηγούμενων εκδιωκόμενων αρχών, της συνεργασίας, και της αλληλεγγύης στις συνδεδεμένες περιοχές της κοινωνίας και της φύσης.

Για πάρα πολλούς, η πραγματοποίηση των προηγούμενων θα μπορούσε να γίνει στο χώρο του διαδικτύου³. Ο λεγόμενος χώρος της κυβερνητικής⁴, είναι ένα νέο είδος κοινωνικής πραγματικότητας, που υποκαθιστά τον κόσμο στον οποίο ζούμε, κινούμαστε και έχουμε τα υλικά μας υπάρχοντα. Παγκοσμίως ρέει από τα δεδομένα και τις ηλεκτρονικές σχέσεις του διαδικτύου

¹ Jody Berland (2000): *The world wide web and contemporary cultural theory*, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge, p. 246.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1, p.247.

⁴ D. Lyon (2001): *Surveillance society, monitoring everyday life*, Open University Press, p. 24

και μπορεί να ιδωθεί σαν ένας τρόπος υπέρβασης των ορίων της πόλη. Αυτός ο παγκόσμιος¹ χώρος της κυβερνητικής, θεωρείται λοιπόν ότι θα μπορούσε να μας καταστήσει ικανούς, να υπερβούμε την κοινωνική ιεραρχία, την προσωπική απομόνωση και την αποκλειστικότητα στη χρήση τεχνολογιών, που ίσχυε όταν πρωτοεμφανίστηκαν, οδηγώντας μας σε μια περισσότερο ανθρώπινη συλλογικότητα, κατά την οποία η ανθρώπινη απομόνωση, η κοινωνική αδικία και η αβεβαιότητα της ενσωμάτωσης θα ξεπεραστούν.

Είναι φανερό ότι μέσα απ' αυτήν την τεχνολογική πραγματικότητα, οδηγούμαστε σ' ένα νέο είδος κοινωνικών σχέσεων.

2.1. Τέχνη και φύση

Με την ανάπτυξη² των τεχνολογιών και των εργαλείων του, το ανθρώπινο σώμα μαθαίνει να πολλαπλασιάζει τη δύναμή του. Ο χαρακτηρισμός της τεχνολογίας σαν αναπτυξιακή διαδικασία, οφείλεται στην ικανότητά της να συμπληρώνει καινούρια καθήκοντα να επεκτείνει τις ανθρώπινες ικανότητες στο χώρο και το χρόνο. Πολλές απ' αυτές τις αλλαγές δεν είναι μόνο – κατευθυντήριες αλλά η κάθε μια από αυτές μπορεί να προκαλέσει μια σειρά από παράδοξα αποτελέσματα. Ένα από τα βασικά ενδιαφέροντα, των τελευταίων ετών είναι παρουσία του ανθρώπινου σώματος κατά μήκος του χρόνου και του χώρου. Από τη στιγμή που η τεχνολογία εμφανίζεται σαν συμπληρωματική του ανθρώπινου σώματος, το τελευταίο εμφανίζεται όλο κι περισσότερο σαν εξαύλωμένο.

¹ Jody Berland (2000): *The world wide web and contemporary cultural theory*, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge, p. 247

² Βλέπε όπως υποσημ. 1, p. 248.

Στην πραγματικότητα μέσα απ' αυτήν την νέα οπτική της τεχνολογίας¹, αυτό το οποίο εξετάζεται είναι αυτό που ισοδυναμεί με την εξαϋλωση του ανθρώπινου σώματος, που δεν είναι τίποτα άλλο από την πληροφορία, που διαβιβάζεται μέσω της πράξης της επικοινωνίας. Αυτό είναι που από-υλοποιείται και συμπαρασύρει στη φαινομενική «εξαϋλωση» του ανθρώπινου σώματος. Το τελευταίο παραμένει πίσω, μπροστά στο τηλέφωνο ή το κομπιούτερ «σβήνεται» προφανώς όχι από την τεχνολογία αλλά δολίως από την γραπτή σημασία αυτού που συνεχώς επιβεβαιώνει την ιδέα ότι το σώμα, έχει αντικατασταθεί όχι μόνο μέσα αλλά από την πράξη της επικοινωνίας.

Μέσα λοιπόν από τις υπερ-ταχείες μηχανές του κυβερνοχώρου², όχι μόνο κάνουμε τον κόσμο να φαίνεται μικρότερος αλλά «στερεώνουμε και τις μετατοπίσεις και το μέγεθος των κινήσεων κάνοντας ανωφελή, την κίνηση του κινητήριου σώματος».

Αυτός ο τρόπος δράσης των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας αναμφισβήτητα επηρεάζει όχι μόνο τον τρόπο σκέψης, του σημερινού ανθρώπου αλλά και το συναισθηματικό του κόσμο και όπως αναφέρει ο Mc Luhan³, παράγει νευρολογικές και αισθητικές αλλαγές που επηρεάζουν σημαντικά τις αντιλήψεις μας και τις δράσεις μας.

Καρπός λοιπόν αυτής της ηλεκτρο-οπτικής και ακουστικής ακτινοβολίας είναι η ανάπτυξη του Διαδικτύου, που εδώ δεν είναι τίποτ' άλλο από το δίκτυο των δικτύων, η εκμετάλλευση των «πραγματικών δικτύων διαβίβασης της όρασης του κόσμου⁴», που πραγματοποιείται μέσω των οπτικο-ακουστικών

¹ Jody Berland (2000): *The world wide web and contemporary cultural theory*, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge, p. 247

² Πωλ Βιρύλιο (1998): *Η πληροφορική βόμβα*, μεταφρ. Β. Τομαϊνάς, εκδ. Νησίδες, σελ. 117.

³ Mc Luhan (1964): ιδωμ. από J. Berland (2000): p. 252.

⁴ Πωλ Βιρύλιο (1998): *Η πληροφορική βόμβα*, μεταφρ. Β. Τομαϊνάς, εκδ. Νησίδες, σελ. 116.

μέσων πληροφορίας, των on line καμερών και που έχει αρχίσει ήδη ν' οδηγεί απ' τα πρώτα στάδια του 21^{ου} αιώνα, στην ανάπτυξη της πανοπτικής, που ισοδυναμεί με μια διαρκή επιτήρηση όλων των δραστηριοτήτων του πλανήτη. Η κυβερνο-οπτική, είναι πλέον μια πραγματικότητα που επηρεάζει αναμφισβήτητα, τη ζωή, τον τρόπο σκέψης και κατά συνέπεια τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων.

2.2. Τεχνολογία και κοινωνικός έλεγχος.

Μια άποψη της επίδρασης της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας¹ στη διαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων, είναι η εφαρμογή της σαν εργαλείο ελέγχου της ανθρώπινης συμπεριφοράς ή διαφορετικά σαν εργαλείο κοινωνικού ελέγχου. Λέγοντας τώρα κοινωνικό έλεγχο, στα πλαίσια της σύγχρονης κοινωνίας, εννοούμε εκείνες τις προσπάθειες ενδυνάμωσης των τύπων για την αποτροπή των βιαιοτήτων ή της ανακάλυψης και σύλληψης των δραστών. Αυτό που είναι καινούριο είναι η κλιμακούμενη και σχετικά μεγαλύτερη επιστημονική ακρίβεια, η συνεχής εφευρετικότητα και πειραματισμός και η ταχεία παγκόσμια εξάπλωση². Η τεχνική σημασία του ελέγχου³, εμποτίζει τη σύγχρονη κοινωνία, αποικίζοντας και τεκμηριώνοντας περισσότερο από ποτέ, τις περισσότερες περιοχές της ζωής. Η αναλογία των μηχανών σαν προστάτες, ανιχνευτές παρακολούθησης, και ελεγκτές σε σχέση με τον ανθρώπινο παράγοντα, είναι πολύ μεγαλύτερη και συνεχώς αυξάνεται.

¹ G. Marx (2001): *Technology and social control, the search for the illusive silver bullet*, p. 1-2.

² Οι τεχνολογικές εξελίξεις στα ηλεκτρονικά, στην μηχανογράφηση, στην τεχνητή νοημοσύνη, στη βιοχημεία, αρχιτεκτονική και πολλά επιστημονικά πεδία έχουν οδηγήσει σ' έναν τεχνικά ανεπτυγμένο κοινωνικό έλεγχο (G. Marx, 1995), p. 2.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 2, p.2

Σαν βασικά χαρακτηριστικά του θα μπορούσαν να θεωρηθούν ο χειρισμός της ανθρώπινης συμπεριφοράς μέσω των τεχνολογικών επιτευγμάτων, παρά η επίτευξη μιας συναινετικής συμπεριφοράς μέσω της κοινωνικής συνοχής. Επίσης, τα chips του υπολογιστή, παρά τα σιδερένια κάγκελα της φυλακής, τ' αόρατα σχοινιά και φίλτρα, παρά οι χειροπέδες και τα αλεξίσφαιρα γιλέκα και οι φυσικοί τοίχοι. Όμως η ύπαρξη αυτών των χαρακτηριστικών,¹ συνθέτει την εικόνα μιας κοινωνίας υψίστης ασφάλειας. Ο στόχος, είναι να εξουδετερωθούν ή να περιοριστούν οι βιαιοπραγίες με τον έλεγχο του φυσικού περιβάλλοντος. Όμως όταν τα προβλήματα δεν μπορούν να κρατηθούν μακριά, ακόμα και έτσι η αποτροπή δημιουργείται με τη μείωση των ποσοστών επιτυχίας των παραβατικών δραστηριοτήτων και την αύξηση των πιθανοτήτων της αναγνώρισης και της σύλληψης του δράστη. Αυτό που κυριολεκτικά δεν μπορεί ν' εμποδιστεί μπορεί εντούτοις ν' αποτραπεί περιορίζοντας την επιτυχία ή διαβεβαιώνοντας τη σύλληψη των παραβατών.

Παραδείγματα² τεχνικών εφευρέσεων που χρησιμοποιούνται για να εξυπηρετήσουν του παραπάνω στόχους είναι τα οπτικοακουστικά συστήματα παρακολούθησης, οι ανιχνευτές θερμότητας, φωτός, κίνησης, όσφρησης, ήχου, οι ηλεκτρονικές ετικέτες των καταναλωτικών αγαθών, βιομετρικές μέθοδοι πρόσβασης για ανθρώπους και ζώα, τεστ ναρκωτικών, ανάλυση DNA και η χρησιμοποίηση στον υπολογιστή ειδικών συστημάτων σύγκρισης και σχεδιασμού του προφίλ, προστασίας δεδομένων, χαρτογράφησης, ανάλυσης δικτύου και απομίμησης.

¹ G. Marx (1995): *The engineering of social control, the search for silver bullet*, p. 1.

² G. Marx (2001): *Technology and social control, the search for the illusive silver bullet*, p. 1

3. Παγκοσμιοποίηση-τεχνολογία.

Η τεχνολογία και η κοινωνία είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους με μια αμοιβαία διαδικασία δημιουργίας κατασκευής. Η περίπλοκη αλληλόδραση¹ ανάμεσα στις δύο έννοιες κοινωνία-τεχνολογία, εκφράζεται καλύτερα μέσα από τη δημιουργία ενός νέου όρου, της τεχνοκοινωνίας, ο οποίος κάνει πιο εμφανή την επίδραση της τεχνολογίας στη διαμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων στα πλαίσια της σύγχρονης κοινωνίας. Οι τεχνολογικές καινοτομίες μπορούν να ιδωθούν σαν τον πρωταρχικό υποκινητή, που παράγουν τις κοινωνίες της πληροφόρησης και ακόμα τις κυβερνο-κοινωνίες. Η αξίωση είναι ότι το διεθνές δίκτυο² ή πιο εκτεταμένα, τα δίκτυα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας θα μας απελευθερώσουν. Είναι όμως σχεδόν χωρίς προηγούμενο, το θέμα ότι όλα τα ηλεκτρονικά μέσα τεχνολογίας αυτού του αιώνα- από το ράδιο μέχρι και τις δορυφορικές εκπομπές- έχουν «γεννήσει» παρόμοιες ουτοπικές ιδέες. Όμως ανάμεσα σ' αυτά τα νέα τεχνολογικά μέσα επικοινωνίας, το διεθνές δίκτυο είναι ποιοτικά το πιο προοδευτικό και «σαρωτικό».

Η επικράτηση του δικτύου³ συνεχίζει μια διάχυση της επικέντρωσης πάνω στα μέσα της κουλτούρας, όπως είναι τα περιοδικά, τα καλωδιακά κανάλια αλλά και όλα τα είδη, της υποκουλτούρας της αγοράς. Αυτό δεν είναι αναγκαστικά μια αναπτυξιακή διαδικασία. Στην πραγματικότητα η εξάπλωση του περιεχομένου και του κοινού του δικτύου, είναι ένας κατασκευασμένος

¹ D. Lyon (2001): *Surveillance society, monitoring everyday life*, Open University Press, p.23.

² R. McChesney (2001): *The world wide web and contemporary cultural theory*, p. 5, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge

³ D. Teezloff (2001): *The world wide web and contemporary cultural theory*, p. 102, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge.

μηχανισμός συγκέντρωσης δύναμης. Το δίκτυο είναι μαζικό μέσο για μια τμηματική, μεταμοντέρνα κουλτούρα. Όμως η μάζα-ακροατής¹, στην πραγματικότητα δεν υφίσταται, τουλάχιστον με την αίσθηση ότι εκατομμύρια παρακολουθούν το ίδιο θέαμα, την ίδια στιγμή, στην ίδια τηλεόραση ή βλέπουν την ίδια ταινία κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου. Η έννοια της «μαζικότητας» συνίσταται στο γεγονός ότι χιλιάδες άνθρωποι, βρίσκονται στην ίδια γραμμή, την ίδια χρονική στιγμή συνδεδεμένοι, όμως ο καθένας απ' αυτούς βρίσκεται στη δικιά του γωνιά, απομονωμένος και έτσι το κοινό διασκορπίζεται, κατά μήκος των πολλαπλών συνδέσεων του δικτύου. Η λογική όμως που ακολουθεί το Δίκτυο έχει ξεφύγει, από την αρχική μορφή κειμένου που χρησιμοποιούσε και αυτό που ακολουθείται είναι η παραδοσιακή λογική των μέσων που επικεντρώνονται στην κουλτούρα της εικόνας και του θεάματος, δηλαδή την κουλτούρα της τηλεόρασης.

Η διαφανής τάση προς μια παγκοσμιοποίηση² και η τεχνολογία ενισχύουν τους παράγοντες της αλλαγής. Ο ρόλος της τεχνολογίας της πληροφορίας σαν ένας παράγοντας κλειδί που θα φέρει την αλλαγή συχνά θεωρείται και σαν ευκαιρία αύξησης του ελέγχου και του συντονισμού, ενώ ταυτόχρονα ανοίγει πρόσβαση σε νέες παγκόσμιες αγορές και επιχειρήσεις.

Ο Giddens³ περιγράφει την παγκοσμιοποίηση σαν μια δυνατότητα της λειτουργίας της σύγχρονης κοινωνίας. Η εννοιολογική οργάνωση του απομακρυσμένου χώρου-χρόνου, κατευθύνει την προσοχή μας σε σύνθετες σχέσεις που διαμορφώνονται από τις τοπικές εμπλοκές και αλληλοεπιδράσεις

¹ D. Teezloff (2001): *The world wide web and contemporary cultural theory*, p. 102, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge

² C. U. Cibborra (2001): *From control to drift*, Oxford University Press, p.41.

³ Giddens (1991), ιδωμ. από C. U. Cibborra (2001), σελ. 47.

δια μέσου της απόστασης. Η παγκοσμιοποίηση¹, επιπλέον συμπεριλαμβάνει μια εντατικοποίηση των παγκοσμίων κοινωνικών σχέσεων που συνδέει τις απομακρυσμένες τοπικότητες με τέτοιο τρόπο που τα τοπικά συμβάντα σχηματοποιούνται από γεγονότα που συμβαίνουν χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά και αντίστροφα. Αυτή η διαλεκτικότητα², φαίνεται απ' το ότι τα τοπικά συμβάντα κινούνται σε μια εντελώς διαφορετική κατεύθυνση από τις αρχικές τοπικές σχέσεις που διαμορφώνουν αυτά. Ο τοπικός μετασχηματισμός είναι περισσότερο μέρος της παγκοσμιοποίησης όπως και η έμμεση προέκταση των κοινωνικών σχέσεων κατά μήκος του χρόνου και του χώρου. Η έννοια του χώρου μέσα από τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, μετατρέπεται σύμφωνα με τον Giddens³ σε μια «όλο και περισσότερο φαντασμαγορία», αφού τα τοπικά γεγονότα κατανοούνται πλήρως και σχηματίζονται από όρους κοινωνικών επιρροών αρκετά μακριά απ' αυτά. Η φύση που καθορίζει την τοπικότητα των γεγονότων εξαρτάται από τις σχέσεις που δημιουργούνται από απόσταση. Ο μετασχηματισμός της τεχνολογίας της επικοινωνίας είναι για τον Giddens, μια από τις πιο σπουδαίες επιδράσεις της βιομηχανοποίησης, που έχει επηρεάσει όλες τις όψεις της παγκοσμιοποίησης από την πρώτη κιόλας εισαγωγή του μηχανικού τυπογραφείου στην Ευρώπη.

Ο έλεγχος που χαρακτηρίζει τη μοντέρνα κοινωνία⁴ τουλάχιστον στα πρώτα βήματά της, σαν αποτέλεσμα της ανάπτυξης της γνώσης και της τεχνολογίας, δεν αποτελεί και χαρακτηριστικό της σύγχρονης περιόδου που

¹ Giddens (1991), ιδωμ. από C. U. Cibborra (2001), σελ. 47.

² βλέπε όπως υποσημείωση 1.

³ βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ.44

⁴ Ο Giddens θεωρεί ως νεωτερικότητα (modernity) τις μεθόδους της κοινωνικής ζωής ή οργάνωσης που αναδύθηκαν στην Ευρώπη περίπου από το 17^ο αιώνα. Ως νεωτερικότητα θεωρείται η ανάπτυξη της γνώσης και των τεχνολογιών που καθιστούν περισσότερο ικανό και αποδοτικό τον έλεγχο μιας συνεχούς αυξανόμενης σύνθετης διαδικασίας (παραγωγή, μεταφορά κ.τ.λ.), ένας αυξημένος έλεγχος πάνω στη φύση και την κοινωνική ζωή, ιδωμ. από C.U. Cibborra (2001): σελ. 45.

διανύουμε όπου η γνώση και η τεχνολογία, μάλλον οδηγούν περισσότερο σε μια μη-προβλεψιμότητα, ανασφάλεια και λιγότερο ελεγχόμενες καταστάσεις.

Έτσι ενώ το διαδίκτυο θεωρήθηκε παγκοσμίως σαν απελευθερωτική τεχνολογία¹, στην πραγματικότητα αποδεικνύεται ότι γίνεται μέσο εμπλοκής μας σ' ένα σύστημα, πάνω στο οποίο δεν έχουμε έλεγχο ή διέξοδο. Αυτό που φαίνεται τελικά να ισχύει είναι μια διάχυτη αίσθηση συνθηκολόγησης με το πρότυπο του σημερινού διαδικτύου, που μαζί με τα υπερδομημένα συστήματα πληροφορίας, χτίζουν ανεξάρτητους παράγοντες δράσης στη διάρκεια του χρόνου. Τέτοια συστήματα², συχνά εμφανίζονται σαν ανεξάρτητοι ζωντανοί παράγοντες δράσης γιατί:

- ο αριθμός των παραγόντων που σχηματοποιούν το σύστημα/δίκτυο, είναι τόσο υψηλός που είναι αδύνατον για καθέναν απ' αυτούς ν' αγνοήσει τις δράσεις των άλλων. Αυτό κάνει το δίκτυο ν' αλλάζει μ' έναν απρόβλεπτο τρόπο.
- Ο τρόπος επίδρασης τόσο των γνωστών όσο και των άγνωστων δράσεων κάνει το δίκτυο ν' αλλάζει με απρόβλεπτους τρόπους.

¹ Tyler Veak (2000): *Whose technology? Whose modernity? Questioning Feenberg's, questioning technology*, Science, technology and human values, p. 232.

² C. U. Ciborra (2001): *From control to drift*, Oxford University Press, p. 54.

4. Τεχνολογία και ουδετερότητα.

Η οπτική της σύγχρονης τεχνολογίας¹ μπορούμε να πούμε ότι είναι αποτέλεσμα δύο διαφορετικών προσεγγίσεων:

Σύμφωνα με μια πρώτη προσέγγιση, η τεχνολογία μπορεί να ιδωθεί σαν ένα εύκαμπτο εργαλείο, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, εξαρτώμενη από τις ανάγκες των χρηστών.

Η άλλη προσέγγιση βλέπει την τεχνολογία και την τεχνολογική ανάπτυξη σαν αυτόνομη. Σύμφωνα μ' αυτή την προσέγγιση η τεχνολογία είναι αυτή που «ελέγχει» τους χρήστες και τους σχεδιαστές αυτής. Με την άποψη αυτή συμφωνεί και ο Giddens² ο οποίος λέει «η σταθερή επαναστατικοποίηση της τεχνολογίας...έχει μια δική της δυναμική και σημειώνει το γεγονός ότι η καινούρια τεχνολογία, παράγει ανάγκες και λύσεις στα προβλήματα που ποτέ δεν ξέραμε ότι είχαμε».

Το απρόβλεπτο των παραγόντων που σχηματοποιούν το σύστημα/ δίκτυο, αυξάνει καθώς δημιουργούμε περισσότερα ενδοσυστήματα, γιατί η υψηλή ενδοεπικοινωνία των συστημάτων προκαλεί ανεπιθύμητα αποτελέσματα και η μεταφορά τους είναι γρήγορη και πλατιά.

Η υπερδόμηση³ των συστημάτων είναι τεχνολογία που δημιουργεί κινδύνους. Τα υπερδομημένα συστήματα, είναι ευλύγιστα και παράγουν παγκοσμιοποίηση, η οποία απαιτεί περισσότερο δυνατή και περαιτέρω υπερδόμηση. Η δυναμική προσδιορίζεται από το διαδίκτυο. Το διαδίκτυο έχει

¹ C. U. Ciborra (2001): *From control to drift*, Oxford University Press, p.54.

² Ιδωμ. από C.U. Ciborra: p. 54.

³ Reingard Nethersole (2001): Model of globalization, PMLA, by modern language association, p. 640.

επικρατήσει να θεωρείται μια σημαντική δύναμη που δίνει κατευθύνσεις, πίσω από τη συνεχή διαδικασία της παγκοσμιοποίησης.

Η άποψη που υποστηρίζει ότι το διαδίκτυο,¹ είναι μια δομή αγνή, χωρίς ουσία και περιεχόμενο «οδηγεί στην αντίληψη ότι το διαδίκτυο θα πρέπει να ιδωθεί αποκλειστικά σαν ένα μηχάνημα στιγμιαίας ηλεκτρονικής μετάδοσης. Ο απεριόριστος κυβερνοχώρος περιβάλλει τη σωματική μας ύπαρξη, με μια για πρώτη φορά ψηφιακή μεμβράνη που διαχωρίζει την πραγματική, που αναφέρεται στην περιορισμένη φύση μας, από την εικονική-ανεπαρκή ύπαρξη μας, όπως η υπερ-πραγματικότητα η οποία δεν είναι ούτε πραγματική ούτε φανταστική. Το Δίκτυο² όπως κάθε ανοιχτός χώρος του διαγράμματος, δε γνωρίζει ούτε κέντρο, ούτε περιφέρεια παρά μόνο τα «παράθυρα» (ηλεκτρονικά) και τα sites (τοποθεσίες) που δεν είναι γεωγραφικοί χώροι, αλλά ηλεκτρονικές τοποθεσίες συσσώρευσης και ανταλλαγής. Οι τοποθεσίες αυτές μπορούν ν' αντικατασταθούν η μία με την άλλη, ταυτόχρονα δημιουργώντας μια άνευ προηγουμένου παραγωγική αλυσίδα πληροφοριών, που ρέουν βασισμένες στην ταχύτητα και όχι την απόσταση. Από τη στιγμή που το διαδίκτυο³ έχει διαγράψει τη διάκριση μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας, δημιουργείται το ερώτημα της επικοινωνίας μεταξύ του παγκόσμιου και του τοπικού. Ο νέος τρόπος σχεδιασμού της κοινωνίας της γνώσης, αναγνωρίζει ότι η επικοινωνία δε μπορεί να κατανοηθεί μόνον σαν ανταλλαγή μηνυμάτων που έχουν παραχθεί και πολλαπλασιαστεί με την ανάδυση και εξάπλωση του διαδικτύου.

¹ Reingard Nethersole (2001): *Models of globalization*, PMLA by modern language association, p. 640.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1.

Η τεχνολογική γνώση¹ δεν μπορεί ποτέ να είναι αγνή. Η αγνότητα της όπως αναφέρθηκε παραπάνω, θα μπορούσε να γίνει κατανοητή μόνο σ' έναν πλατωνικό τύπο. Όταν όμως εκφράζεται σαν κάτι απτό, λειτουργικό, «εργαλείο» φτιαγμένο από τον άνθρωπο, θα πρέπει ν' αναμιχθεί τόσο με τη βασική ουσία αλλά και τ' άλλα είδη της τεχνολογικής γνώσης. Κάτι τέτοιο όμως υποδηλώνει τη συνεργασία των υποστηρικτών πολλαπλών επαγγελματικών κοινοτήτων, για τη δημιουργία σύνθετων συστημάτων. Μια τέτοια όμως ενσωμάτωση της πολλαπλής ειδικότητας, προϋποθέτει σύνθετη οργάνωση. Συγκεκριμένα ο John Kenneth Galbraith² αναφέρει ότι: «η πραγματική αποπεράτωση της σύγχρονης επιστήμης και τεχνολογίας συνίσταται στην επισταμένη και σε βάθος εκπαίδευση καθημερινών ανθρώπων, μέσα σε κατάλληλους οργανισμούς, κανονίζοντας το συνδυασμό της γνώσης τους με τη γνώση άλλων εξειδικευμένων αλλά ίσων μεταξύ τους καθημερινών ανθρώπων...Κανένα ατομικό πνεύμα δεν κανόνισε το ταξίδι στο φεγγάρι. Κάτι τέτοιο ήταν αποτέλεσμα του οργανισμού της γραφειοκρατίας. Την ανάγκη λοιπόν για ποικιλία του εξειδικευμένου ταλέντου, ακολουθεί η ανάγκη για συντονισμό του. Το ταλέντο οδηγείται προς την κατεύθυνση της επίτευξης του κοινού στόχου...».

Η τεχνολογία³ σαν λειτουργία είναι ενσωματωμένη και διαμεσολαβείται από τον οργανισμό. Αν η τεχνολογία σα γνώση βρίσκει το περιεχόμενό της, στις κοινότητες των επαγγελματιών και τις σχετικές με αυτούς επαγγελματικές κοινωνίες και εκπαιδευτικά προγράμματα, τότε η τεχνολογία σαν λειτουργία ανήκει στους σύνθετους οργανισμούς. Γνώση και λειτουργία, κοινωνία και

¹ Wiebe I., Bikers F., Hughes T., Pinch T. (1987): *The social construction of technological system*, MIT Press, p.231.

² Ιδωμ. από Wiebe I., Bikers F., Hughes T., Pinch T. (1987): p.231.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1.

οργανισμός αποτελούν αυτό που ονόμασε ο Hughes¹ κουλτούρα της τεχνολογίας και το θεώρησε ιδιαίτερα σημαντικό για την υποστήριξη των σύνθετων τεχνολογικών συστημάτων και της ροπής τους.

Γιατί οι τεχνολογίες² σήμερα, είναι μεγάλα κλιμακωτά συστήματα και το κάθε σύστημα είναι διαιρεμένο σε ξεχωριστά μέρη. Κάθε μέρος του συστήματος επιτελεί μια συγκεκριμένη λειτουργία η οποία διεκπεραιώνεται από συγκεκριμένα άτομα. Το ανθρώπινο στοιχείο στο τεχνολογικό σύστημα είναι διαιρεμένο. Έχουμε τον καταμερισμό του εργατικού δυναμικού και την εξειδίκευση που χαρακτηρίζει την τεχνολογική τάξη. Τα διαφορετικά όμως μέρη του τεχνολογικού συστήματος δεν είναι απομονωμένα αλλά συνδέονται μ' έναν πολύπλοκο εσωτερικό τρόπο. Εξαιτίας αυτής της πολυπλοκότητάς τους και του εσωτερικού τρόπου σύνδεσής τους, όταν ένα σημαντικό μέρος νοσεί, το όλο του τεχνολογικού συστήματος καταρρέει. Όσο μεγαλύτερη είναι η εξειδίκευση τόσο μεγαλύτερη είναι η αλληλεξάρτηση των μερών του συστήματος και τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος της κατάρρευσης του συγκεκριμένου συστήματος. Η ανθρώπινη ζωή³ όμως σήμερα, βασίζεται ακριβώς σ' αυτά τα αποδοτικά, παραγωγικά, πολύπλοκα και αλληλοεξαρτώμενα τεχνικά συστήματα όπως είναι η μεταφορά, η ενέργεια, η επικοινωνία και τα κομπιούτερ. Όμως «δεν εξαρτιόμαστε απλά απ' αυτά αλλά γινόμαστε υπηρέτες τους». Η χρήση των συστημάτων σίγουρα μας προσφέρει χαρά, όμως ταυτόχρονα μας «καλουπώνει» τη σκέψη, τη ζωή μας, το μυαλό μας και τη συμπεριφορά των άλλων, τη δική μας και ολόκληρης της κοινωνίας.

¹ Ιδωμ. από Wiebe I., Bikers F., Hughes T., Pinch T. (1987): p.232.

² N. Georgopoulos (1997): *Technological man*, Αθήνα, σ. 23.

³ βλέπε όπως υποσημείωση 2

Μ' αυτή τη λογική καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι τεχνολογίες δεν είναι ποτέ ουδέτερες. Ίσως βέβαια κάποιος να προβάλλει αντίρρηση θέτοντας το πολύ εύλογο ερώτημα, ότι οι τεχνολογίες υπάρχουν και εξαρτάται από εμάς το πώς θα τις χρησιμοποιήσουμε. Όμως η τεχνική είναι συνώνυμη με τη χρήση¹ και οι τεχνολογίες επιβάλλουν τη χρήση τους σ' εμάς. Για παράδειγμα τα όπλα² είναι σχεδιασμένα να σκοτώνουν ή να καταστρέφουν, ενώ οι κουβέρτες είναι σχεδιασμένες για να μας κρατούν ζεστούς, τα όπλα δεν είναι κατασκευασμένα για να κρατάνε ζέστη και οι κουβέρτες δεν είναι αποτελεσματικές για να σκοτώνουν. Είναι γελοίο να προτείνουμε ότι κάθε τεχνολογία είναι εύκολο να χρησιμοποιηθεί για κάθε σκοπό, εφόσον το βασικό σημείο της τεχνολογίας είναι ν' επιτυγχάνει συγκεκριμένα καθήκοντα. Πόσο εύκολα μπορεί μια τεχνολογία να χρησιμοποιηθεί για καλό ή κακό σκοπό εξαρτάται από το πώς κάποιος κρίνει τα καθήκοντα για τα οποία η τεχνολογία είναι κατασκευασμένη.

Οι ακριβείς χρήσεις της τεχνολογίας³ επηρεάζονται από δύο τύπους, αυτού που δημιουργεί ένα φάσμα από ενδεχόμενες χρήσεις και το κοινωνικό πλαίσιο που συμπεριλαμβάνει την ατομική ψυχολογία, τις ενδοπροσωπικές σχέσεις, την τεχνολογική υπερδόμηση, τ' οικονομικά και τις κοινωνικές προσδοκίες μεταξύ των άλλων παραγόντων. Το τουφέκι μπορεί να είναι όπλο πολέμου ή ένα εργαλείο για να σκοτώνουμε ζώα, όπως και ένα μέσο προστασίας – ασφάλειας για τον κάτοικο της πόλης αλλά και μέσο ανθρωποκτονίας ή και αυτοκτονίας. Όλες αυτές είναι ενδεχόμενες χρήσεις του

¹ N. Georgopoulos (1997): *Technological man*, ΕΚΠΕ, Αθήνα, σ. 23-24.

² Brian Martin (1999): *Social defense strategy: The role of technology*, Journal of peace research, p. 537-538.

³ βλέπε όπως υποσημείωση 2.

τουφεκιού αλλά σε κάθε συγκεκριμένη κατάσταση ταιριάζουν κάποιες απ' αυτές περισσότερο από κάποιες άλλες¹.

Οι τεχνολογίες,² έχουν νόμους και απαιτήσεις και μας διατάζουν να σκεφτόμαστε όπως αυτές και να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας ώστε να ταιριάζουν μ' αυτές. Αν εργάζεσαι για ένα τέτοιο σύστημα και μόνο μερικοί είναι αυτοί που δεν το κάνουν, είναι γελοίο να πεις ότι μπορείς ν' αποφασίσεις πώς να το χρησιμοποιήσεις ή ότι έχεις τον έλεγχο πάνω σ' αυτό, όταν κάθε στιγμή απαιτεί την υπακοή σου στις τεχνικές συνθήκες και οργανισμούς. Πως λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι τελικά η τεχνολογία είναι ουδέτερη;

¹ Brian Martin (1999): *Social defense strategy: The role of technology*, Journal of peace research, p. 537-538.

² N. Georgopoulos (1997): *Technological man*, Αθήνα, p. 23-24.

B. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Ένας βασικός τρόπος προσέγγισης¹ της τεχνολογίας είναι αυτός που τη θεωρεί σαν μια κατάσταση δεδομένη και συνεπώς μας ενδιαφέρει ο αντίκτυπός του στην κοινωνία. Μια άλλη προσέγγιση είναι να κοιτάξεις τους παράγοντες που κάνουν την τεχνολογία αυτό που είναι. Αντί δηλαδή να επικεντρωθούμε στις συνέπειες, επικεντρωνόμαστε στις πρωτότυπες μορφές της. Στην πράξη υπάρχει μια συνεχή διαδικασία αλληλόδρασης ανάμεσα στην τεχνολογία και την κοινωνία. Ωστόσο είναι πολύ βολικό να ξεχωρίζουμε τις δύο μορφές επιρροών της – το επιστημονικό και το κοινωνικό πεδίο – στις υπό μελέτη θεωρίες. Το μεγαλύτερο μέρος της μελέτης της κοινωνιολογίας της τεχνολογίας έχει επικεντρωθεί στους κοινωνικούς παράγοντες της τεχνολογικής επιλογής.

Μια πολύ δημοφιλή και δυνατή άποψη κατανόησης των νέων τεχνολογιών είναι αυτή που παρουσιάζει τις νέες τεχνολογίες έξω από τον ανθρώπινο έλεγχο: αφού η τεχνολογία αναπτύσσεται τίποτα δεν μπορεί να την σταματήσει. Μια άλλη λιγότερο, ακραία εκδοχή² της είναι ότι η μέριμνα της αποδοτικότητας και των οικονομικών καθορίζει το σχήμα της τεχνολογίας: «από τότε που σε κάθε εποχή υπάρχει ένας καλύτερος τρόπος για να γίνει κάτι, αυτός είναι και ο τρόπος που θα γίνει». Αυτή η άποψη καλείται τεχνολογικός ντετερμινισμός. Η ανάπτυξη των αυτοκινήτων, των τηλεφώνων, των computers και των όπλων είναι αναπόφευκτη (Ellul 1964, Smith και Marx 1994, Winner 1977).

¹ Brian Martin (1999): *Social defense strategy: The role of technology*, Journal of peace research, p. 538

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

Οι φιλόσοφοι της τεχνολογίας¹, προσεγγίζουν τον τεχνολογικό ντετερμινισμό από τέσσερις διαφορετικές προοπτικές: σαν μια δικαιολόγηση του πεδίου τους, σαν μια θεωρία για επεξεργασία (από τους Ellulians), σαν μια θεωρία που απορρίπτεται (Μαρξιστές), σαν μια πρόταση για άσκηση τεχνολογικής πολιτικής.

Οι επιστήμονες που μέσα από τη συγγραφική τους δράση, επιβεβαιώνουν κάποια από τις εκδοχές του τεχνολογικού ντετερμινισμού (φιλοσοφία της τεχνολογίας), υιοθετούν μια μακροπροοπτική, ενώ αυτοί που αρνούνται τον τεχνολογικό ντετερμινισμό υιοθετούν μια μικρο-προοπτική (εργατική ιστορία-labor history).

Ένας επιφανειακός τεχνολογικός ντετερμινισμός², χρησιμεύει σαν δικαιολόγηση της φιλοσοφίας της τεχνολογίας, σαν ένα πεδίο υποστηρικτικής έρευνας από τους ειδικούς.

Αναγνωρίζοντας την μεταμορφωτική δύναμη της τεχνολογίας και συγκεντρώνοντας την προσοχή των αναγνωστών τους σε επείγοντα προβλήματα, οι φιλόσοφοι της τεχνολογίας, προωθούν την κοινωνική χρησιμότητα του πεδίου τους. Ο Rora³ (1981, p.183-184) υποστηρίζει ότι «όχι μόνο η παγκόσμια τεχνολογιοποίηση γίνεται ολοένα και περισσότερο ένα υπερ-ιστορικό φαινόμενο, καθορίζοντας την ανεξαρτησία του μέλλοντος από τα σπουδαία κατορθώματα των ανθρώπων ή των εθνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών αλλά και τ' ότι το σταθερό μονοπάτι της ζωής..., φαίνεται ότι καθ' ολοκληρία διακατέχεται από το πεπρωμένο».

¹ T. Misa (1988): *How machines make history and how historians help them to do so*, Science technology and human values, Sage publications, p.310.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1, p. 311.

³ Ιδωμ. από T. Misa (1988): p. 311.

Η δεύτερη προοπτική υποστηρίχθηκε από τον Jaque Ellul, ο οποίος έχει επεξεργαστεί με λεπτομέρεια μια μεγάλη θεωρία κοινωνικής και τεχνικής αλλαγής. Στο βιβλίο του «Η τεχνολογική κοινωνία»¹, υποστηρίζει ότι η τεχνική έχει γίνει μια μοναδική αυτόνομη δύναμη, ο πρωταρχικός παράγοντας που καθορίζει η σύγχρονη κοινωνική ζωή και αργότερα στο βιβλίο του «Τεχνολογικό σύστημα» (1980), θεωρεί ότι η τεχνική είναι οργανωμένη όπως ένα σύστημα και όχι μόνον όπως ένα συναφές σύνολο ομαδικών ή χαλαρών συσχετισμένων τεχνικών. Η τεχνική σαν σύστημα δομεί τις μοντέρνες κοινωνίες, παράγοντας μια ολοένα και μεγαλύτερη ενσωμάτωση κάθε στοιχείου (συμπεριλαμβάνοντας την ανθρωπότητα) όπως ένα αντικείμενο.

Το βασικό θέμα του νετερμινισμού² σύμφωνα με τον Ellul (1980), παρουσιάζεται ως εξής:

«Η θεωρία του νετερμινισμού επαναπροσεγγίζεται με σκοπό να δοθεί η προνομιούχα θέση σε κάποιον από τους τεχνητούς απομονωμένους παράγοντες. Δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει μόνο μια αιτία. Μάλλον ανάμεσα, στο πλήθος των παραγόντων που ενεργούν μέσα σε μια κοινωνία, ένας είναι ο παράγοντας αυτός που μια συγκεκριμένη στιγμή, εμφανίζεται ο πιο αποφασιστικός σε σχέση με τους υπόλοιπους. Αυτός ο παράγοντας, έχει με τη σειρά του πολλές πηγές κοινωνικο- πνευματικές, ιδεολογικές, πολιτικές, κ.λ.π. Σίγουρα αυτό που θέλω να πω είναι ότι η τεχνολογία, σ' όλες τις κοινωνίες υπήρξε καθοριστικός παράγοντας...αλλά στο δικό μας δυτικό κόσμο (και αυτό μπορούμε να το γενικεύσουμε για τα είκοσι προηγούμενα χρόνια) η τεχνολογία είναι ο καθοριστικός παράγοντας».

¹ Ιδωμ. από T. Misa (1988): p. 311.

² Ellul Jaques (1980): *The technological system*, New York: Continuum, ιδωμ. από T. Misa (1988): p. 311.

Η απόρριψη του τεχνολογικού ντετερμινισμού¹ προέρχεται από το χώρο των Μαρξιστών φιλοσόφων. Το πρόβλημα δεν είναι η τεχνολογία, συμφωνούν οι φιλόσοφοι αυτοί, αλλά ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται η τεχνολογία στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές και γραφειοκρατικές σοσιαλιστικές χώρες. Κλειδί στη Μαρξιστική άποψη κατέχει η επεξηγηματική πρωτοκαθεδρία των παραγωγικών δυνάμεων» όπως διαγράφηκε από τον Nielsen (1982) και επεκτάθηκε από τον Truit (1982)²:

«Το ερώτημα του τεχνολογικού ντετερμινισμού, δεν είναι στην πραγματικότητα, τίποτα περισσότερο από το αν επιθυμούμε να οριοθετήσουμε ή να χαρακτηρίσουμε τα κύρια στάδια της τεχνολογικής ανάπτυξης, σε όρους των τεχνολογικών επιτευγμάτων με την έννοια της παραγωγής. Για τον ιστορικό υλισμό αυτό φαίνεται να είναι η πιο κατάλληλη εξήγηση της ιστορικής αλλαγής. Όμως δε θα πρέπει να ξεχνάμε ποτέ, όταν προσδίδουμε αιτιατή προτεραιότητα στις παραγωγικές δυνάμεις της τεχνολογίας, ότι αυτές είναι ανθρώπινες εφευρέσεις, καθοριστικές. Μ' αυτήν την έννοια το ανθρώπινο δυναμικό δημιουργεί τις δυνάμεις που από μόνες τους, αναλαμβάνουν ν' ελέγχουν και να κατευθύνουν λειτουργίες. Σύμφωνα με τον Μαρξ είναι η φύση αυτών των δυνάμεων, που επιβάλλει, τον καταμερισμό της εργασίας, την ένταση της δουλειάς, τη σύνθεση και σκιαγράφηση των κοινωνικών τάξεων και που με τη σειρά τους εισχωρούν στις κοινωνικές σχέσεις και συντελούν στην επέκταση, σταθεροποίηση τους ή υπονομεύουν τις υπάρχουσες κυρίαρχες τάξεις και τον έλεγχο τους πάνω στην τεχνολογική κουλτούρα».

¹ T. Misa (1988): *How machines make history and how historians help them to do so*, Science technology and human values, Sage publications, p. 311.

² Ιδωμ. από T. Misa (1988): p. 311.

Η εκδοχή αυτή βρίσκεται στον αντίποδα του τεχνολογικού ντετερμινισμού¹ και θα μπορούσε να συνδεθεί μ' αυτό που ονομάζεται «κοινωνικός ντετερμινισμός» ή «καθοριστική τεχνολογία». Θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο ότι βασικό σημείο της θεωρίας αυτής είναι ότι η επικράτηση της άρχουσας τάξης είναι αυτή που καθορίζει το σχεδιασμό των εργοστασίων, με απώτερο στόχο η μεγιστοποίηση του κέρδους, μέσα στα πλαίσια της διατήρησης του εργατικού δυναμικού. Έτσι η έννοια της παραγωγής, δε νοείται μέσα από την έννοια της λειτουργικότητας αλλά του κέρδους.

Η τέταρτη προοπτική², υποστηρίχθηκε από τους θεωρητικούς της τεχνολογικής πολιτικής, οι οποίοι έχουν αποδεχτεί και μετασχηματίσει τον τεχνολογικό ντετερμινισμό του Ellul's. Βασικός εκπρόσωπος της ιδέας της προόδου και της πολιτικής της τεχνολογίας είναι ο Feenberg. Ο Feenberg τοποθετεί τους ισχυρισμούς του σε δύο πεδία.

Αρχικά συμφωνεί ότι ο τεχνολογικός ντετερμινισμός είναι βασισμένος σε μια λάθος εικόνα της ιστορίας της τεχνολογίας. Στο δεύτερο πεδίο, υποστηρίζει ότι η τεχνολογία εξυπηρετεί ιδεολογικές λειτουργίες, στις προοδευμένες κοινωνίες. Η εισαγωγή της τεχνολογίας σ' ένα δοσμένο κοινωνικό περιβάλλον είναι μια δυναμική μεταμορφωτική δράση κουλτούρας με άμεσες πολιτικές και οικονομικές συνέπειες. Διαφέρει από τις υπόλοιπες δράσεις, γιατί μπορεί να παρουσιαστεί σαν μια αναπόφευκτη διαδικασία που έλκει την ορθολογικότητά της από την λογική της τεχνολογίας και όχι από

¹ Brian Martin (1999): *Social defense strategy: The role of technology*, Journal of peace research, p. 539.

² T. Misa (1988): *How machines make history and how historians help them to do so*, Science technology and human values, Sage publications, p. 312.

συγκεκριμένα κοινωνικά ενδιαφέροντα. Ο Feenberg (1999)¹ παραδέχεται ότι είναι «αδιαμφισβήτητο ότι οι προοδευμένες κοινωνίες, επενδύουν μεγάλες συγκεντρώσεις δύναμης σ' οργανισμούς σκεπτόμενους τεχνολογικά» και «παρά την περιστασιακή αντίσταση, ο σχεδιασμός των τεχνικών θεσμών αποκλείει τις σύγχρονες γυναίκες και άντρες από μια γεμάτη σημασία πολιτική πρακτική». Παρόλα αυτά είναι αισιόδοξος ότι ο δημοκρατικός εξορθολογισμός μπορεί να κατατροπώσει αυτή την περιχαρακωμένη δύναμη. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι: «οι εντάσεις του βιομηχανοποιημένου συστήματος, μπορούν να εστιαστούν σε μια τοπική βάση από άτομα που άμεσα εμπλέκονται σε τεχνολογικές δραστηριότητες και είναι ικανά να πραγματοποιούν αμφιλεγόμενες δυνατότητες που έχουν κατασταλεί από την επικρατούσα τεχνολογική ορθολογικότητα» θεωρεί λοιπόν ότι για να σπάσεις το «σφίξιμο» του τεχνολογικού ντετερμινισμού είναι απαραίτητο ν' αναπτύξεις μια καινούρια τεχνολογική πολιτική.

Όλες οι προσεγγίσεις² που έχουν αναφερθεί μέχρι εδώ, υποστηρίζουν ότι είναι χρήσιμο ή βοηθητικό να γίνεται διάκριση μεταξύ της κοινωνίας και της τεχνολογίας. Η μεθοδολογία³ την οποία υπερασπίζονται επικεντρώνεται σ' ένα επίπεδο ανάλυσης το οποίο βρίσκεται ανάμεσα στην ατομική επικέντρωση του μικρο - επιπέδου ανάλυσης και τη δομική επικέντρωση του μακρο - επιπέδου ανάλυσης και προτείνει ένα εννοιολογικό μηχανισμό συνένωσης της κοινωνικά σχεδιασμένης τεχνολογίας με την τεχνολογικά σχεδιασμένη κοινωνία.

¹ Feenberg (1999): *Questioning technology*, ιδωμ. από Tyler Veak (2000): *Whose technology? Whose modernity? Questioning Feenberg's, questioning technology*: p. 229.

² B. Martin (1999): *Social defense strategy: The role of technology*, *Journal of peace research*, p. 540.

³ T. Misa (1992): *Theories of technological change: Parameters and purposes*, *Science, technology and human values*, p.7.

Γ' ΜΕΡΟΣ

1. Ιστορική αναδρομή στο συσχετισμό των εννοιών έγκλημα – αστυνόμευση και τεχνολογία.

Στη «μηχανοποιημένη» κοινωνία¹, η έννοια της τεχνολογίας πολύ γρήγορα συνδέθηκε με τις προσπάθειες για μια εφαρμογή της ορθολογικοποίησης στον έλεγχο της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Η χρήση² της επιστήμης και της τεχνολογίας από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής τους, επιτάχθηκε για τις προϋποθέσεις του κοινωνικού ελέγχου. Αδιαμφισβήτητη ήταν η επίδραση της τεχνολογίας στην διαδικασία της γραφειοκρατικοποίησης που ιστορικά θα έκανε δυνατή τη διεθνοποίηση της αστυνόμευσης. Η καταγωγή των σύγχρονων μορφών της διεθνούς αστυνόμευσης χρονικά τοποθετούνται το 19^ο αιώνα³, προσπάθειες για τον έλεγχο των πολιτικών υπόπτων, ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Τυπικά αυτές οι προσπάθειες συμπεριελάμβαναν περιορισμένες και πρόσκαιρες διεθνείς επιχειρήσεις και κάποιες άλλες φορές το σχηματισμό πιο μόνιμων οργανισμών. Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, οι πρώιμες τεχνολογίες που συνεισέφεραν στο μετασχηματισμό της αστυνόμευσης και της διεθνούς αστυνόμευσης, αναφερόταν σε συστήματα ανταλλαγής πληροφοριών. Η διεθνής συνεργασία επιτεύχθηκε με τη δημιουργία προσωπικών επαφών, ανάμεσα στους αξιωματικούς της αστυνομίας σε μια εξειδικευμένη βάση ή διαμέσου ενός δομημένου συστήματος διανομής πληροφοριών για τους καταζητούμενους υπόπτους στα εκδιδόμενα δελτία.

¹ G. Marx (2001): *Technology and social control, the search for the illusive silver bullet*, p. 1.

² M. Deflem (2002): *Technology and the internationalization of policing: a comparative historical perspective*, p. 453-475.

³ βλέπε όπως υποσημείωση 2

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ανάμεσα στις τεχνολογίες¹ της επικοινωνίας σχετικά με τη διεθνοποίηση της αστυνόμευσης, εκτός από τις διάφορες μορφές των τυπωμένων πληροφοριών, εμφανίστηκαν και οι φωτογραφίες και άλλα μέσα αναγνώρισης των υπόπτων και των εγκληματιών. Ακολούθησε το bertillonage system² και τα δαχτυλικά αποτυπώματα, που για πρώτη φορά εμφανίστηκαν το 1880.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι τεχνολογίες της επικοινωνίας και της μεταφοράς επεκτάθηκαν ακόμα περισσότερο και αυξήθηκε η εφαρμογή τους στους θεσμούς του ελέγχου, μ' όλο και περισσότερα επακόλουθα αποτελέσματα στη διεθνοποίηση του ελέγχου. Τα συστήματα αναγνώρισης των εγκληματιών ώθησαν στην ίδρυση διεθνών οργανισμών, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγεται και η σημερινή Interpol. Εργαλεία αυτών των οργανώσεων ήταν τα προηγμένα συστήματα τεχνολογικά αναπτυγμένων μέσων για διεθνή επικοινωνία, όπως ήταν ο τηλεγραφικός κώδικας, ένα σύστημα ράδιο- επικοινωνίας, τυπωμένες εκδόσεις.

Εξαιτίας της ανάπτυξης³ του τύπου και της μεγάλης επιρροής που από την πρώτη στιγμή φάνηκε ν' ασκεί στην κοινή γνώμη κατά μήκος των διεθνών συνόρων, η παράλληλη εξέλιξη του θεσμού της αστυνομίας οδήγησε στην ανάγκη διαχείρισης των ορίων της διεθνούς δικαιοδοσίας. Αστυνομία και τύπος αποδείχθηκαν πολύ σχετικοί μεταξύ τους θεσμοί, αφού οι δραστηριότητες

¹ M. Deflem (2002): *Technology and the internationalization of policing: a comparative historical perspective*, p. 453-475.

² Το bertillonage system πήρε τ' όνομά του από τον ανθρωπολόγο A. Bertillon. Ήταν ένα σύστημα ταξινόμησης του τρόπου αναγνώρισης των εγκληματιών στη βάση συγκεκριμένων μετρήσεων μερών του σώματος όπως π.χ. του κεφαλιού, του χρώματος των ματιών, των μαλλιών και του δέρματος. Οι μετρήσεις μεταφερόταν από τη μια χώρα στην άλλη μέσω τηλεφώνου ή τηλεγράφου.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1.

της αστυνόμευσης αναφέρονται στον έλεγχο της δημόσιας αγοράς και ο τύπος αναφέρεται στη δημόσια γνώμη.

Η ανάπτυξη¹ όμως των μέσων μαζικής μεταφοράς, ενθαρρύνει την κοινωνική κινητικότητα, αλλά επίσης ενθαρρύνει και τους εγκληματίες οι οποίοι ζητούν καταφύγιο σε ξένες χώρες, πέρα από τη δικαιοδοσία και την επάρκεια της διεθνούς αστυνόμευσης. Η ανάπτυξη της ιδέας του διεθνούς εγκλήματος κάνει την εμφάνισή της σαν αποτέλεσμα ενός γενικού εκσυγχρονισμού της κοινωνικής ζωής. Ο Gabriel Tarde ήδη από το τέλος του 19^{ου} αιώνα ισχυρίζεται ότι: «οι εγκληματίες χρησιμοποιούν περισσότερο έξυπνα, απ' ότι η αστυνομία τις πηγές του πολιτισμού». Ιδιαίτερα έντονο παρατηρήθηκε το φαινόμενο αυτό μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ο διπλός ρόλος της τεχνολογίας² είχε γίνει πλέον ιδιαίτερα ορατός. Έτσι φαίνεται ότι από τη μια εφοδιάζει το δημόσιο θεσμό της αστυνομίας με μέσα απαραίτητα προκειμένου να μπορεί να κινηθεί ελεύθερα και ανεξάρτητα από το πολιτικό του κέντρο, στη βάση μιας επαγγελματικής ειδίκευσης και ν' αντιμετωπίσει μ' αυτόν τον τρόπο τις τρέχουσες καταστάσεις και προβλήματα. Από την άλλη όμως, φαίνεται να ενθαρρύνει τις ευκαιρίες για μια καινούρια κατασκευασμένη τάξη εγκλημάτων που κινείται στα όρια της διεθνούς αρμοδιότητας. Ιδιαίτερα στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, τα μέσα που χρησιμοποιεί η κοινωνία³ για τις προϋποθέσεις του ελέγχου είναι ιδιαίτερα εξελιγμένα. Ο ρόλος τους αναφέρεται, στην ενδυνάμωση των κανόνων για αποτροπή ή ανακάλυψη και σύλληψη του δράστη παρά στη δημιουργία κανόνων για τις διαδικασίες των δικαστηρίων και της ποινικοποίησης ή μιας κοινωνικής

¹ M. Deflem (2002): *Technology and the internationalization of policing: a comparative historical perspective*, p. 453-475

² Βλέπε όπως υποσημ. 1

³ G. Marx (2001): *Technology and social control, the search for the illusive Silver Bullet*, p. 1.

καθοδήγησης και ενσωμάτωσης που ήταν το ενδιαφέρον των πρώιμων θεωρητικών της βιομηχανοποίησης και αστικοποίησης. Προκειμένου, λοιπόν, να επιτευχθεί εκ μέρους της κοινωνίας κάτι τέτοιο, δηλαδή ν' αποτρέψει το δράστη ή να διευκολύνει τη σύλληψη του, η τελευταία έχει προωθήσει προς την ανακάλυψη ενός σημαντικού αριθμού εξεζητημένων τεχνολογιών¹ για τη συλλογή προσωπικών πληροφοριών, των λεγόμενων τεχνολογιών της επιτήρησης. Η αυξανόμενη διάκριση των τεχνολογιών παρακολούθησης «επιβάλλεται», εξαιτίας της μεγάλης ανησυχίας που απορρέει από θέματα που έχουν σχέση με το έγκλημα, την τρομοκρατία και την οικονομική ανταγωνιστικότητα και προωθείται μέσω των νέων ευκαιριών που προσφέρονται από τις τεχνολογικές εξελίξεις στα ηλεκτρονικά, στη μηχανογράφηση και την τεχνητή νοημοσύνη. Η μαζική κινητικότητα² και ανωνυμία της κοινωνίας και οι αυξανόμενες προσδοκίες για προστασία της ιδιωτικής περιουσίας, έχουν όσο επί το πλείστον στηριχθεί τόσο στις τεχνολογίες της παρακολούθησης όσο και στα ψηφιακά δεδομένα που εντοπίζουν, αναγνωρίζουν, καταγράφουν, καταχωρούν, ταξινομούν, αξιολογούν και παράγουν τους χώρους υποψίας. Ο φόβος ενός καταστροφικού κινδύνου μέσα σ' έναν αλληλοεξαρτώμενο κόσμο που βασίζεται σε σύνθετες τεχνολογίες και επιχειρησιακές προσπάθειες της βιομηχανίας ασφάλειας και της κυβέρνησης όπως αυτής των Ηνωμένων Πολιτειών με τον πόλεμο κατά των ναρκωτικών, έχει βοηθήσει στη διεθνή εξάπλωση των τεχνολογιών.

¹ G. Marx (2003): *A tack in the shoe: neutralizing and resisting the new surveillance*, όπως επίσης και G. Marx (2001): *Technology and social control, the search for the illusive Silver Bullet*.

² βλέπε όπως υποσημείωση 1.

Πολλές από τις τεχνολογίες αυτές αναπτύχθηκαν για στρατιωτικούς και αντικατασκοπικούς σκοπούς.¹ Η παγκοσμιοποιημένη τρομοκρατία,² χρησιμοποιεί για τους δικούς της σκοπούς όλα τα μέσα της τεχνολογίας. Έτσι, π.χ. μέσα από την πληροφορική μπορεί να κάνει εύκολα επιλογή των στόχων της, σχετικά με το πότε και το που θα χτυπήσει. Το πολύ πρόσφατο γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, σίγουρα δικαιολογεί την πρόβλεψη του G. Tarde. Η τρομοκρατία είναι η νέα μορφή πολέμου και κανένα σύγχρονο μέσο της τεχνολογίας δε μπορεί να τη νικήσει, παρά ίσως περιστασιακά να την αντιμετωπίσει.

2. Παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος. Ο ρόλος της τεχνολογίας

Ο κόσμος στον οποίο ζούμε σήμερα, δε δίνει την αίσθηση της σταθερότητας και της προβλεψιμότητας, γνωρίσματα που σίγουρα χαρακτήριζαν κάποιες παλιότερες εποχές. Η πρόοδος της επιστήμης και της τεχνολογίας, παράγοντες που είχαν θεωρηθεί ότι μπορούσαν να καταστήσουν τη ζωή μας σίγουρη και προβλέψιμη, φαίνεται να επιδρούν με τον ακριβώς αντίθετο τρόπο. Επιστήμη και τεχνολογία είναι άμεσα συνδεδεμένες με την έννοια της παγκοσμιοποίησης³. Η παγκοσμιοποίηση κάνει εμφανείς μορφές ρίσκου και αβεβαιότητας, ιδιαίτερα αυτές που σχετίζονται με την ηλεκτρονική οικονομία μέσω της οποίας είναι δυνατή η μεταφορά τεράστιων κεφαλαίων με

¹ M. Deflem (2002): *Technology and the internationalization of policing: a comparative historical perspective*, p. 453 – 475.

² A. Giddens (1999): *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών*, μεταφρ. Κ.Δ. Γεώργιας, Αθήνα, Μεταίχμιο, σ. 17 (προλογικό σημείωμα Γ. Παπανδρέου).

³ Βλέπε όπως υποσημ. 2, σ. 35-36.

το πάτημα ενός πλήκτρου του υπολογιστή. Ο A. Giddens¹ πρόσφατα παρατηρώντας τη δυναμική της παγκοσμιοποίησης ανέφερε ότι:

«Η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μια μοναδική σειρά από διαδικασίες και δεν οδηγεί σε μια μοναδική κατεύθυνση. Παράγει αλληλεγγύη σε κάποια μέρη, στη μια μεριά του κόσμου και καταστρέφει κάποια άλλα. Έχει διαφορετικές επιπτώσεις στη μια μεριά του κόσμου απ' ό τι στην άλλη. Με άλλα λόγια είναι μια εντελώς αντιφατική διαδικασία. Δεν πρόκειται για κατακερματισμό. Το βλέπω πολύ περισσότερο σαν ένα άδειασμα θεσμών, στο οποίο καινούριες μορφές ενότητας συμβαδίζουν με καινούριες μορφές κατακερματισμού ».

Το παγκόσμιο χωριό² απολαμβάνει οικονομικές, πολιτισμικές, αναδημιουργικές ευκαιρίες, στις οποίες πριν δεν είχε πρόσβαση. Από την άλλη μεριά όμως υπάρχει και η σκοτεινή πλευρά.

Η τεχνολογία,³ έχει αλλάξει τα πάντα συμπεριλαμβανομένου και του εγκλήματος. Η παγκοσμιοποίηση, εν μέρει παράγωγο της νέας τεχνολογίας, έχει ανοίξει τεράστιες καινούριες ευκαιρίες για το οργανωμένο έγκλημα, όπως είναι το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος, η πλαστογράφιση των πιστωτικών καρτών, το εμπόριο οργάνων και βέβαια η τρομοκρατία.

Η παγκόσμια φύση της τεχνολογικής πληροφορίας⁴, υποκινεί την εγκληματική δραστηριότητα να γίνει πραγματικά διεθνής. Έτσι π.χ. κάποιος που ζει στην Ισπανία μπορεί να εξουδετερώσει κάποιο κομπιούτερ στη Σιγκαπούρη ή να διακινήσει πορνογραφικό υλικό σε κάποια άλλη χώρα.

¹ Ίδωμ. από M. Findlay (1999): *The globalization of crime*, Cambridge, University Press, p. 169.

² P.N. Grabosky (1998): *Crime and technology in the global village*, Conference held in Melbourne 16-17 February 1988, by the Australian institute of criminology, p. 2.

³ R. V. Clarke (2004): *Technology, criminology and crime science*, European journal on criminal policy and research, p.55.

⁴ Βλέπε όπως υποσημ. 1, p. 4.

Παρόμοια προβλήματα δημιουργούνται από τη δυσκολία άσκησης της εθνικής κυριαρχίας πάνω στη ροή του κεφαλαίου και της πληροφορίας.

Όμως και θέματα αρμοδιότητας κάνουν την εμφάνισή τους, μέσα από τη ζωντανή γραμμή επικοινωνίας του υπολογιστή που μπορεί να καθιστά ασαφή τα όρια των συνόρων. Έτσι αν κάποιο οικονομικό γράμμα, που προέρχεται από την Αλβανία συμπεριλαμβάνει δόλιες κερδοσκοπίες για τις προσδοκίες μιας επιχείρησης της οποίας τα συμφέροντα εμπορεύονται στην Αυστραλία, τότε δημιουργείται το ερώτημα, που έχει διαπραχθεί το αδίκημα ;

Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος¹ θέτει παραπέρα προβλήματα, αφού το κόστος της έρευνας και η εκδίωξη του διεθνούς εγκλήματος είναι απαγορευτικό για τις περισσότερες περιπτώσεις. Οι εθνικές κυβερνήσεις βρίσκουν δύσκολο ν' ασκήσουν έλεγχο πάνω στην άμεση σύνδεση επικοινωνίας του κάθε σπιτιού και πολύ περισσότερο για ότι συμβαίνει έξω από τη χώρα τους. Ένας κάτοικος του Σικάγο που πέφτει θύμα μιας αγοράς-απάτης μέσω υπολογιστή που εδρεύει στην Αλβανία, θα πρέπει να περιμένει πολύ μικρή βοήθεια από τους φορείς του νόμου σ' άλλες δικαιοδοσίες. Σαν αποτέλεσμα ο κανονισμός βασισμένος σε τοπικούς-εθνικούς κανόνες μπορεί ν' αποδειχθεί ακατάλληλος για κάποιους τύπους αδικημάτων.

Από την πλευρά της τώρα η εγκληματολογία², θεωρεί το έγκλημα σαν συμπεριφορά, δραστηριότητα ή παράλειψη που ορίζεται από τις πολιτικές διαδικασίες που επικρατούν σε μια περιοχή, με άλλα λόγια ορίζει το έγκλημα όπως το κράτος-έθνος ορίζει αυτό.

¹ P.N. Grabosky (1998): *Crime and technology in the global village*, Conference held in Melbourne 16-17 February 1988, by the Australian institute of criminology, p. 4.

² J. Muncie, B. Wilson (2004): *A student handbook of criminal justice and criminology*, Cavendish Publishing limited, p. 155.

Σήμερα υπάρχει μια πλατιά αποδοχή ότι τα παγκόσμια δίκτυα επικοινωνίας, η ελεύθερη ροή του οικονομικού κεφαλαίου, η επικράτηση των διεθνών συμφωνιών και γεγονότων, όπως είναι η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, που πρέπει να σημειωθεί ότι παρουσιάστηκε ζωντανά στην τηλεόραση και στο Διαδίκτυο σ' όλο τον κόσμο, δείχνει ότι τα σύνορα είναι πολύ χαλαρά και διαπερατά. Η αντίθεση, που θέλει από τη μια την εγκληματολογία να περιορίζεται από τις καθοριστικές δυνάμεις και διαδικασίες του έθνους-κράτους, ενώ απ' την άλλη τη θέλει να ασχολείται με διεθνή συμφέροντα, πρέπει να ξεπεραστεί. Μια παγκόσμια εγκληματολογία,¹ θα πρέπει να ιδρυθεί. Κάτι που ίσως είναι δύσκολο εξαιτίας του γεγονότος ότι υπάρχει μια τεράστια κληρονομιά που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η διαδικασία για να προχωρήσουμε σε κάτι τέτοιο, είναι να κατανοήσουμε απόψεις του παρελθόντος, για να μπορέσουμε να τοποθετήσουμε τους εαυτούς μας στο παρόν και να προσανατολιστούμε στο μέλλον.

2.1 Τεχνολογία - Τρομοκρατικές Οργανώσεις

Η τρομοκρατία,² εξαιτίας του γεγονότος ότι υποκινείται από συγκεκριμένα πολιτικά και θρησκευτικά κίνητρα, παραδοσιακά διαχωρίζεται από την καθημερινή εγκληματική βία. Οι δράσεις των τρομοκρατών συνήθως κατευθύνονται κατά πολιτιστικών στόχων και πληθυσμών με σκοπό τη δημιουργία ανασφάλειας και βλαβών. Έτσι, ενώ υπάρχει μια κοινή συγκατάθεση πάνω στις βασικές αποδόσεις της έννοιας της τρομοκρατίας,

¹ J. Muncie, B. Wilson (2004): *A student handbook of criminal justice and criminology*, Cavendish Publishing limited, p. 155

² Gabe Mythey and Sandra Walklate (2005) : *criminology and terrorism*, (which thesis?) *Risk society and governmentality*, *British journal of criminology*, p.3

δεν μπορούμε να αγνοήσουμε και την προσέγγιση της έννοιας ή τον προσδιορισμό της ταμπέλας τρομοκράτης από την σκοπιά ενός διαφορετικού προσανατολισμού: «ο τρομοκράτης στα μάτια κάποιου, είναι ο “μαχητής”, “απελευθερωτής” στα μάτια κάποιου άλλου».¹

Εξαιτίας λοιπόν της έντονης πολιτικής διάστασης² του φαινομένου, είναι αδύνατον τουλάχιστον μέχρι τώρα να αποδοθεί ένας αποκρυσταλλωμένος νομικά και κανονιστικά δεσμευτικός ορισμός της τρομοκρατίας. Στα διεθνή κείμενα είναι έκδηλη αυτή η πολυποίκιλη διάσταση και ρευστότητα της έννοιας της τρομοκρατίας και ακολουθείται ορθά η λεγόμενη « θεματική ή βήμα προς βήμα προσέγγιση » του φαινομένου σε πλαίσιο « περιφερειακού τόξου ».

Έτσι, παρά το γεγονός ότι παραδοσιακά η τρομοκρατία³ ήταν αντικείμενο ενδιαφέροντος αυτών που εμπλέκοντο σε στρατιωτικές σπουδές ή σπουδές άμυνας, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι κοινωνικές επιστήμες, έχουν δηλώσει έστω και αργοπορημένα ενδιαφέρον για την τρομοκρατία. Συγκεκριμένα στους κύκλους των κοινωνικών επιστημών ένας αριθμός επιστημόνων συμφωνεί ότι μια « καινούργια μορφή τρομοκρατίας » έχει αναδυθεί.

Αυτή η “καινούργια τρομοκρατία”⁴ – απεικονιζόμενη στις δράσεις ακραίων ισλαμικών ομάδων όπως η Αλ Κάιντα, διακρίνεται από τις παραδοσιακές τρομοκρατικές οργανώσεις όπως είναι ο Ε.Τ.Α και ο Ι.Ρ.Α. Καθώς αντιτίθενται στη τοπική διαχείριση με συνασπισμένους αντικειμενικούς στόχους και αυστηρή ιεραρχία, οι καινούργιες τρομοκρατικές ομάδες ορίζονται από

¹ Hodge 1988 : 2, Wardlaw 1989: 5, ιδωμ. από Gabe Mythey and Sandra Walklate (2005)

² Ποινικ. Δικαιοδ. 3/2001 (έτος 4^ο): Το σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το οργανωμένο έγκλημα : « oberratio ictus » με ανυπολόγιστες παράπλευρες ζημιές.

³ Gabe Mythey and Sandra Walklate (2005): criminology and terrorism, British journal of criminology, p.4

⁴ Βλέπε όπως υποσημείωση 3

άμορφους στόχους, ανόμοια οργάνωση και την ιδιότητα να χτυπούνε κατά μήκος διαφορετικών ηπείρων.

Οι μέθοδοι επίθεσης που χρησιμοποιούνται από αυτές τις τρομοκρατικές ομάδες, χαρακτηρίζονται από την κοινωνία ως μέθοδοι υψηλού βαθμού επικινδυνότητας. Οι μέθοδοι αυτοί συμπεριλαμβάνουν διασκορπισμένα τεχνάσματα υψηλής ακτινοβολίας, βιολογικές και χημικές επιθέσεις ή αεροπορικές επιθέσεις κατά πυρηνικών στόχων. Η πιθανή πραγματοποίηση τέτοιων στόχων μπορεί να στοιχίσει το θάνατο και να προκαλέσει καταστροφές που θα μπορούσαν να ξεπεράσουν τις απώλειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Οι μέθοδοι¹ όμως που χρησιμοποιεί η τρομοκρατία είναι παρόμοιες με τις μεθόδους που χρησιμοποιεί το διεθνές οργανωμένο έγκλημα παρά το γεγονός ότι υποκινούνται από τελείως διαφορετικά κίνητρα (οι διεθνείς τρομοκράτες αναζητούν πολιτικές άκρες όταν προβαίνουν σε εγκληματικές δραστηριότητες, ενώ στο διεθνές οργανωμένο έγκλημα λείπει εντελώς το ιδεολογικό υπόβαθρο και βασικό κίνητρο είναι το οικονομικό όφελος μέσω της διαφθοράς του πολιτικού συστήματος).

Τόσο όμως οι τρομοκράτες όσο και το οργανωμένο έγκλημα², χρησιμοποιούν τις διαθέσιμες πληροφορίες του διαδικτύου, όπως είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι ανοιχτές πηγές, με σκοπό να ενισχύσουν τη συλλογή αξιόλογων πληροφοριών. Η τεχνολογική πληροφορία επίσης ενισχύει τη πιθανότητα το εγκληματικό δίκτυο να παραμένει σε απόσταση όταν αλληλοεπιδρά με το νόμιμο τομέα των οικονομικών – εμπορικών

¹ I. Shelley, J. Picarelli (2002) : methods and motives: implications of the convergence of international organised crime and terrorism, Police practice and research, Routledge, p.310

² I. Shelley, J. Picarelli (2002) : methods and motives: implications of the convergence of international organised crime and terrorism, Police practice and research, Routledge, p.310

συναλλαγών, που θα μπορούσαν να εκθέσουν τα εγκληματικά δίκτυα σε ενδεχόμενο εντοπισμό ή απαγόρευση. Για παράδειγμα¹, πολλοί από τους τρομοκράτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, χρησιμοποίησαν μια εμπορική ιστοσελίδα, το travelocity.com, για να αγοράσουν τα εισιτήρια που χρειάζονταν για να επιβιβαστούν στα αεροπλάνα, τα οποία μετέτρεψαν σε όπλα. Επίσης έστειλαν μηνύματα μέσω του υπολογιστή στις τοπικές κεντρικές επιχειρήσεις εξυπηρέτησης των πολιτών, με σκοπό να ενισχύσουν την ανωνυμία τους. Τελικά υπάρχει μια αυξημένη ανησυχία ότι οι τρομοκρατικές οργανώσεις μπορεί να μετατρέψουν την τεχνολογική πληροφορία σε όπλο, όπως για την προετοιμασία των τρομοκρατικών επιθέσεων ή για να διακόψουν την επιβολή νομοθετικής απαγόρευσης.

Οι τρομοκράτες όπως και οι διεθνείς οργανωμένοι εγκληματίες², κατορθώνουν να μεγιστοποιήσουν την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων τους μέσω της χρήσης, ταχύτατης, δυνατής και σχετικά ασφαλούς επικοινωνίας. Και οι δύο οργανώσεις χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα από ηλεκτρονικούς τύπους επικοινωνίας, όπως το διαδίκτυο, πιστά αντίγραφα μηχανών, δορυφόρους και τηλέφωνα με κύτταρα (cellular phones) e-mail και απευθείας συνδεδεμένες γραμμές επικοινωνίας στον υπολογιστή (chat rooms). Επιπλέον, και οι δύο μορφές οργάνωσης είναι γνωστές για την δέσμευσή τους με ιδιαίτερα δυνατές μυστικιστικές μορφές³, που ασφαλίζουν την μεταξύ τους επικοινωνία με ένα μετασχηματισμένο τύπο στενογραφίας, όπου μηνύματα και άλλου τύπου πληροφόρηση, κρύβεται μέσα σε διάφορες

¹ I. Shelley, J. Picarelli (2002) : methods and motives: implications of the convergence of international organised crime and terrorism, Police practice and research, Routledge, p.310

² Picarelli and Shelley (2001) όπως αναφέρεται στο I. Shelley, J. Picarelli (2002) : methods and motives : implications of the convergence of international organised crime and terrorism, Police practice and research, Routledge, p.310

³ I. Shelley, J. Picarelli (2002), βλέπε όπως υποσημείωση 1, p.310

μορφές αρχείων όπως είναι οι εικόνες και τα βίντεο. Και οι δύο ομάδες εξερευνούν το λογισμικό και τις σελίδες του ιστού (web pages) για να ενισχύσουν την ανωνυμία τους και στη συνέχεια να μειώσουν την ικανότητα επιβολής του νόμου και των πρακτορείων πληροφοριών να εντοπίσουν τις δραστηριότητες τους.

Η τεχνολογική πληροφορία¹, είναι επίσης μια λεωφόρος ή ένα μέσο για τη διάπραξη εγκληματικών δραστηριοτήτων. Οι οργανωμένοι εγκληματίες είναι γνωστοί για το κυνήγι των επιχειρήσεων “χαρτοπαιξίας”² στο διαδίκτυο και χρησιμοποιούν την πληροφορική τεχνολογία με σκοπό να ενισχύουν τα στοιχεία τους για την “άντληση” και “αποθήκευση” πληροφοριών ή να ενισχύσουν το “δωμάτιο που βράζει”, με αποθέματα σχεδιασμένων μηχανορραφιών στην Αμερική. Παρομοίως, δύσκολο όμως για επιβεβαίωση, ένας αριθμός αναφορών στον τύπο έχει συνδέσει το οργανωμένο έγκλημα με δραστηριότητες χάκινγκ³ (hacking), ειδικότερα επιθέσεις σε τράπεζες και οικονομικά ιδρύματα. Σίγουρα το οργανωμένο έγκλημα έχει κάνει είσοδο σε παράνομες λογοκλοπές, διαφόρων μορφών της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όμως το πιο σημαντικό σημείο διχοτόμησης ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία,⁴ σε συνάρτηση με την πληροφορική τεχνολογία, είναι η διεθνής κίνηση του χρήματος. Χρησιμοποιώντας το τηλέφωνο και το διαδίκτυο, οι τρομοκράτες είναι ικανοί να δώσουν οδηγίες μεταφοράς κεφαλαίων μέσω των οικονομικών κέντρων της νόμιμης παγκόσμιας οικονομίας. Στις μέρες μας πολλά μέλη διαφορετικών τρομοκρατικών ομάδων

¹ Picarelli and Williams (2000) όπως αναφέρεται στο I. Shelley, J. Picarelli (2002), p.310

² ο όρος στα αγγλικά είναι “gambling operations” και το πιο πιθανό είναι ότι αναφέρεται σε ένα είδος “παιγιδιού” ανάμεσα στις ομάδες για την ανακάλυψη όσο γίνεται περισσότερων πληροφοριών που σχετίζονται με τις “επιχειρήσεις” τους

³ I. Shelley, J. Picarelli (2002), p.310

⁴ Βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ.310 - 314

κάνουν ειδική εκπαίδευση στα κομπιούτερ ή το λογισμικό και ειδικοί μηχανικοί προσλαμβάνονται από τις ομάδες για να διευκολύνουν τις επικοινωνίες. Επίσης, τόσο οι οργανωμένοι εγκληματίες όσο και τρομοκράτες¹, χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους πάνω στην οικονομία και τη μοντέρνα κουλτούρα για να κατασκευάσουν πλαστές πιστωτικές κάρτες, για να επικοινωνούν με τους απατεώνες των πιστωτικών καρτών και για να ζητούν οικονομική ενίσχυση για τις οργανώσεις τους. Χαρακτηριστικό είναι το πρόσφατο παράδειγμα της ανακάλυψης μιας κυτταρικής οργάνωσης τρομοκρατών της Αλ Κάιντα², στην Ισπανία.

Η οικονομική υποστήριξη αυτής της οργάνωσης γινόταν μέσω της χρήσης πλαστών πιστωτικών καρτών.

Εξαιτίας της μεγάλης σημασίας που έχει για την τρομοκρατία³ η προηγμένη τεχνολογία, η τεχνολογική επιτήδευση των ομάδων τρομοκρατών και η ικανότητά τους να “στήνουν” σύνθετες επιχειρήσεις, έχει γίνει ένα στοιχείο εκτίμησης της τρομοκρατικής απειλής. Μελέτες πάνω στο θέμα, έχουν δείξει ενδιαφέρον για τις αιτίες και τις συνέπειες της επιλογής των τρομοκρατών πάνω στα όπλα που χρησιμοποιούν, για το πώς η τεχνολογική πρόοδος έχει μετατοπίσει “την ισορροπία της δύναμης” ανάμεσα στις τρομοκρατικές και αντιτρομοκρατικές ομάδες, τα τεχνολογικά καθήκοντα της αντιτρομοκρατίας, την τρομοκρατική απειλή των όπλων μαζικής καταστροφής (πύρινα, ραδιενεργά, χημικά, βιολογικά). Η επικέντρωση της εξέτασης υπήρξε στις επιδράσεις της προηγμένης τεχνολογίας, στις πιθανές επιχειρήσεις των

¹ I. Shelley, J. Picarelli (2002): methods and motives: implications of the convergence of international organised crime and terrorism, *Police practice and research*, Routledge, p.310-314.

² Associated Press 2001, Wools 2001, όπως αναφέρεται στο I. Shelley, J. Picarelli (2002), p. 310-314.

³ B. A. Jackson (2001): *Technology acquisition by terrorist groups : threat assessment informed by lessons from private sector technology adoptions*. *Studies in conflict and terrorism*, Taylor and Francis, p.185

τρομοκρατών και τις ενδεχόμενες συνέπειες για την τρομοκρατία, παρά τη διαδικασία υιοθέτησης αυτής της τεχνολογίας.

Η σχέση βέβαια ανάμεσα στην τρομοκρατία και την τεχνολογία χρονολογείται από πολύ παλιά, ήδη από το 1849, όπως αναφέρει ο Κ. Heinzen¹, όμως η ενδυνάμωση αυτής της σχέσης γίνεται ιδιαίτερα έντονη με την τεχνολογική εξέλιξη της κοινωνίας.

2.2 Η 11^η Σεπτεμβρίου και η αλλαγή στον τρόπο αντίληψης των πραγμάτων.

Η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου² έφερε κάποιες αλλαγές. Η τρομοκρατία μέχρι τότε ήταν ήδη θέμα βασικής προτεραιότητας, αλλά έγινε υπέρ-προτεραιότητα μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης}/09 και ο προϋπολογισμός γύρω από το θέμα: “προστασία από την τρομοκρατία” αυξήθηκε ανάλογα. Το πολιτικό κλίμα στο οποίο κυριαρχεί η δυτικού τύπου συλλογή πληροφοριών (intelligence), άλλαξε δραματικά, όχι μόνο στην Αμερική αλλά παντού. Καινούργιες, υπερπόντιες, αθέμιτες πληροφορίες έγιναν δεκτές και αναπτύχθηκαν. Καινούργιες, νόμιμες ισοροπίες, “χτυπήθηκαν” τοπικά ανάμεσα στην επεκτεινόμενη κάλυψη της πληροφορίας

¹ Ο Κ. Heinzen στο “Murder, Die Evolution” (Feb-March 1849) που συμπεριλαμβάνεται στο βιβλίο: The terrorism reader (edited by W. Laquer & I. Alexander, New York, Penguin 1987, p.62-63) ιδωμ. απο Β.Α. Jackson (2001) υποσημ.1 σελ.184, αναφέρει ότι : “χρειαζόμαστε εργαλεία καταστροφής που είναι περιορισμένης χρήσης από τις μεγάλες μάζες των βαρβάρων, όπου πολεμούν κάποια άτομα μόνο τους, που όμως αυτά τα εργαλεία δίνουν σε αυτά τα άτομα την τρομακτική δύναμη της απειλής, ολόκληρων μαζών των βαρβάρων. Οι δυνάμεις της επινόησής μας θα πρέπει να κατευθυνθούν στην ομοιοπαθητική συγκέντρωση αυτών των υλών με τις καταστροφικές φυσικές, χημικές δυνάμεις που ήρθαν στο φως και προς την κατεύθυνση λύσης του προβλήματος, πως αυτές οι ύλες μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που ελαχιστοποιεί το κόστος τους, κάνει εύκολη τη μεταφορά τους και ελαχιστοποιεί τις δυνάμεις που απαιτούνται για την προώθησή τους.”

² M. Hermann (2003): counter – terrorism, information technology and intelligence change, intelligence and national security, p.42

από τη μια μεριά και το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου από την άλλη.

Πολλές από αυτές τις αλλαγές δεν είναι καινούργιες στο είδος αλλά ενδυναμώνουν τις εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας¹, προς την κατεύθυνση διεθνούς συνεργασίας και στρατιωτικής επέμβασης, σε έναν αυξανόμενα ανήσυχο και επικίνδυνο κόσμο.

Η 11^η Σεπτεμβρίου έφερε μια αλλαγή στη διεθνή διάθεση,² που σε συνδυασμό με την επέμβαση της Αμερικής στο Ιράκ, αυτή εντάθηκε παρά διασκορπίστηκε. Ο πρόεδρος της Αμερικής, σχετικά με την στρατηγική της εθνικής ασφάλειας, που παρουσίασε τον Σεπτέμβριο του 2002, είπε : “η συλλογή πληροφοριών και πως θα τις χρησιμοποιήσουμε, είναι δικιά μας γραμμή άμυνας κατά των τρομοκρατών και της απειλής από εχθρούς του κράτους και παρά τις διαφορές στην πολιτική των Αμερικανικών συμμαχιών, ακολουθείται αυτή η γενική οδηγία”.

Αναμφισβήτητα, αυτή η γενική αλλαγή,³ της διεθνούς “διάθεσης“ δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστη την Ρωσία, την Κίνα και οποιαδήποτε άλλη χώρα, που βρίσκεται έξω από το λεγόμενο δυτικού τύπου μπλοκ. Η συλλογή πληροφοριών κυριαρχεί παντού στο κόσμο και θα συνεχίζει.

Η συλλογή πληροφοριών⁴ από την αντιτρομοκρατική δράση δεν είναι κάτι καινούργιο, αλλά η σπουδαιότητά της βρίσκεται στο γεγονός ότι εξουσιοδοτεί την προοπτική για μια επιστημονική συλλογή πληροφοριών, με πλήρη αποδοχή της στον πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό κύκλο. Αυτός ο νέος

¹ M. Hermann (2003): counter – terrorism, information technology and intelligence change, intelligence and national security, p.42.

² βλέπε όπως υποσημείωση 1

³ βλέπε όπως υποσημείωση 1, p.40-44

⁴ βλέπε όπως υποσημείωση 3

επιστημονικός τρόπος συλλογής πληροφοριών,¹ διευκολύνει την άσκηση της πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα: στρατηγικό, επιχειρησιακό και τακτικό. Η πιο σπουδαία όμως αξία αυτού του τρόπου συλλογής, βρίσκεται στην προειδοποιημένη τακτική, τρομοκρατική δράση, αν και αυτό μπορεί να μην έχει σαν αποτέλεσμα μια ευδιάκριτη δράση, όπως τη σύλληψη των τρομοκρατών ή την κατοχή των υλικών που χρησιμοποιούν. Η προειδοποίηση, μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί αμυντικά στο γενικό επιχειρησιακό επίπεδο της σύγχρονης εκτίμησης της απειλής και να αλλάξει την πολιτική της αμυντικής ασφάλειας, στον καλύτερο υπολογισμό των κινδύνων και των ευάλωτων σημείων.

2.3 Ξέπλυμα «βρώμικου χρήματος»

Ξέπλυμα χρήματος,² όταν λέμε εννοούμε την πράξη εκείνη μέσω της οποίας, τα έσοδα των παράνομων δραστηριοτήτων «μεταμφιέζονται», έτσι ώστε να φαίνονται νόμιμα. Παράδειγμα μιας βασικής πηγής «βρώμικου χρήματος» είναι η αγορά των ναρκωτικών. Η διεθνής³ αγορά των ναρκωτικών είναι παράγωγο μιας εξαιρετικά ασυνήθιστης έξυπνης διασποράς ενός «πάθους», μέσω επικερδών υλικών μέσων, που διακινούνται από επικίνδυνους εγκληματίες. Οι περισσότεροι απ' αυτούς, ζουν στην Κολομβία ή τη Νοτιο-ανατολική Ασία και ο έλεγχός τους στην αγορά των ναρκωτικών συνοδεύεται πάντα από σκληρή βία. Αυτοί λοιπόν οι επονομαζόμενοι «βαρώνοι των ναρκωτικών» (drug-barons), μεταφέρουν τα ζεστά χρήματα

¹ M. Hermann (2003): counter – terrorism, information technology and intelligence change, intelligence and national security, p.40-44.

² Γ.Ε. Τραγάκης (1996): οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 138.

³ Ian Taylor (1992): the international drug trade and money laundering border control and other issues, European Sociological Review, p. 183.

(hot money), που κερδίζονται από την αγορά των ναρκωτικών σε τραπεζικά περιφερειακά συστήματα και εκεί τ' ανακυκλώνουν μέσω της προώθησής τους, σε περισσότερο νόμιμες επιχειρησιακές δραστηριότητες.

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, είναι παραδοσιακή μορφή οικονομικού εγκλήματος,¹ που τώρα όμως διαπράττεται μέσω υπολογιστή. Τα έσοδα από τις παράνομες δραστηριότητες, έχουν πλέον τη δυνατότητα να διακινούνται κρυφά μέσω της πληροφορικής τεχνολογίας.

Το «βρώμικο χρήμα»,² είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστεί, γιατί έχει πάρει τη μορφή του ηλεκτρονικού χρήματος, τουλάχιστον στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες. Μέσω της τεχνολογίας, έχει δημιουργηθεί όλη εκείνη η τεχνική υποδομή για τη χρήση του ψηφιακού χρήματος, το οποίο είναι πάρα πολύ δύσκολο να εντοπιστεί από πού προέρχεται.

Ο εντοπισμός και η δίωξη αυτών που ασχολούνται με το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος, είναι πάρα πολύ δύσκολη υπόθεση για το νόμο, γιατί αν και οι διωκτικές αρχές γνωρίζουν το πώς κινούνται οι δράστες, οι καταγγελίες είναι εξαιρετικά περιορισμένες.³

Έτσι για παράδειγμα,⁴ τόσο το οργανωμένο έγκλημα όσο και οι τρομοκράτες δείχνουν πολύ μεγάλη ευλυγισία στους τρόπους που διακινούν τα κεφάλαιά τους. Και οι δυο ομάδες έχουν επιδείξει φοβερή ικανότητα στο να κατορθώνουν να βρίσκουν τις διαφορές που υπάρχουν στη νομοθεσία, από χώρα σε χώρα, προς όφελός τους, έτσι που οι διεθνείς εγκληματίες, να διακινούν τα χρήματά τους, με το μικρότερο ρίσκο απώλειας και εντοπισμού.

¹ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 133.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1.

⁴ L.I. Shelley, J.T. Picarelli (2002): Methods and motives: implications of the convergence of international organized crime and terrorism, Police Practice and Research, p. 31.

Όταν τίθενται φραγμοί – εμπόδια σ' ένα σύστημα ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος, τότε οι δράστες μετακινούνται σ' ένα άλλο. Έτσι αν ένα σύστημα τραπεζής, γίνει πιο αυστηρό στις αναφερόμενες αξιώσεις του, τότε τα παράνομα κέρδη, είναι το πιθανόν να μετακινηθούν σε κάποιο άλλο.

Για να αποφευχθεί, από το οργανωμένο έγκλημα αλλά και από τους τρομοκράτες,¹ η λεπτομερής εξέταση από τους ρυθμιστές της τράπεζας και τους διεθνείς ερευνητές, προσλαμβάνουν ειδικούς και πεπειραμένους συμβούλους, που μπορεί να είναι οικονομικοί σύμβουλοι, λογιστές, τραπεζίτες που βρίσκονται σε περιφερειακά κέντρα και ακόμα τραπεζίτες σε διεθνή οικονομικά κέντρα. Η βοήθεια αυτών των συμβούλων προς το οργανωμένο έγκλημα και τους τρομοκράτες, μπορεί να γίνει χωρίς οι σύμβουλοι να έχουν επίγνωση της πραγματικής ταυτότητας των πελατών τους ή πολλές φορές όμως μπορεί να είναι και πλήρως ενήμεροι για το ποιοι είναι.

Μια άλλη βασική πηγή στήριξης,² «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος», από τους νόμιμους κεφαλαιούχους, είναι η προσπάθεια αποφυγής πληρωμής χρημάτων, για φόρους, μέσω της νομοθεσίας για το Ευρωπαϊκό ελεύθερο εμπόριο. Από τις αρχές του 1970 εκατομμύρια δολάρια έχουν μετακινηθεί από ατομικούς και συνεταιρικούς λογαριασμούς, κατά μήκος ολόκληρης της Ευρώπης, στο Liechtenstein και την Ελβετία, την Ανδόρα, το Μονακό και το Γιβραλτάρ. Οι χώρες αυτές θεωρούνται «παράδεισοι»,³ όχι μόνο γιατί διαχειρίζονται τις επιχειρήσεις του διεθνούς εμπορίου ναρκωτικών και του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά γιατί προσφέρουν τη δυνατότητα σ' αυτούς

¹ L.I. Shelley, J.T. Picarelli (2002): Methods and motives: implications of the convergence of international organized crime and terrorism, *Police Practice and Research*, p. 31-32.

² Ian Taylor (1992): The international drug trade and money laundering: Border controls and other issues. *European sociological Review*, p. 190-191.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 2.

που διακινούν το βρώμικο χρήμα ν' αποφεύγουν τους φόρους. Η δραστηριότητα «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος», είναι εξαιρετικά διαδεδομένη στη νέα διεθνή οικονομική αγορά¹ και πολλές φορές καθίσταται από τους μηχανισμούς αγοράς και σαν προϋπόθεση επιβίωσης των νόμιμων επιχειρήσεων. Κάτω απ' αυτούς τους μηχανισμούς, η διάκριση ανάμεσα στις νόμιμες και τις παράνομες επιχειρήσεις δύσκολα υφίσταται.

2.4 Νέα τεχνολογία και έγκλημα

Οι επιχειρήσεις και η βιομηχανία είναι τα μέσα εκείνα που φέρνουν τις νέες τεχνολογίες στη ζωή μας και παίζουν ένα σημαντικό μεγάλο ρόλο, στο έγκλημα και τον έλεγχό του.

Οι επιχειρήσεις² είναι τα θύματα ενός τεράστιου αριθμού μη καταγεγραμμένων εγκλημάτων – όπως για παράδειγμα της κλοπής που διαπράττουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι υπάλληλοι αλλά και της κλοπής των καταστημάτων. Οι επιχειρήσεις για την προστασία τους και τον έλεγχο αυτών των εγκλημάτων, στρέφονται στην βιομηχανία ασφάλειας και όχι την αστυνομία για την βοήθεια που χρειάζονται. Οι επιχειρήσεις και οι βιομηχανίες έχουν ένα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία εγκλήματος' μέσω της παραγωγής και των διαδικασιών που χρησιμοποιούν. Η αδυναμία ασφάλισης των αυτοκινήτων, έχει συνεισφέρει στην κλοπή αυτών και συμπεριλαμβάνει μεγάλη καταγραφή αυτού του είδους εγκλήματος, ιδιαίτερα στις δυτικές χώρες.

¹ Ian Taylor (1992): The international drug trade and money laundering: Border controls and other issues. *European sociological Review*, p. 190-191.

² R.V Clarke (2004): Technology, criminology and crime science, *European journal on criminal policy and research*, p.61

Επίσης, το κινητό τηλέφωνο έχει δημιουργήσει ένα κύμα από κλέφτες και ληστείες σε πάρα πολλές χώρες.

Ο Michael Lewi¹ απέδειξε ότι, η μη ασφαλής παράδοση των πιστωτικών καρτών έχει συνεισφέρει σε μια τεράστια επέκταση των απατών με τις πιστωτικές κάρτες, της δεκαετίας του 1990. Αυτά τα παραδείγματα, της παραγωγής επιχειρήσεων και διαδικασιών δημιουργίας εγκλήματος, μπορούν να πολλαπλασιαστούν.

Όμως δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και την άμεση σύνδεση της σύγχρονης τεχνολογίας² με το χώρο της στρατιωτικό-βιομηχανίας, όπου η επιστημονική πρόβλεψη και το έγκλημα συνδέονται στενά και έχουν προχωρήσει μαζί, παρασύροντας το ένα το άλλο. Έχει ειπωθεί ότι: “υπάρχουν πιθανώς δίκαιοι πόλεμοι”. Το ίδιο³ όμως θα μπορούσε να ισχύσει και για την επιστήμη: “δεν υπάρχει πια αληθινά αθώα επιστήμη”. Η καταστροφή που προκλήθηκε από την ατομική βόμβα στη Χιροσίμα, με τις τρομακτικές καταστροφικές συνέπειες που ακόμα μαστίζουν τη χώρα αυτή, μήπως δεν είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των προηγούμενων; Και χωρίς βέβαια να ξεχνάμε το γεγονός ότι η βόμβα που χρησιμοποιήθηκε στη Χιροσίμα, θεωρείται πλέον “ παλιάς τεχνολογίας ”.

Τα σημερινά στρατιωτικά όπλα θεωρούνται πιο εξελιγμένα και “έξυπνα”. Οι κατευθυνόμενοι πύραυλοι Cruise⁴ κατορθώνουν με ένα χτύπημα την ακρίβεια που απαιτείται για τις επιχειρήσεις αντεπίθεσης : με ένα βεληνεκές πάνω από 2,500 χιλιάδες χιλιόμετρα, ο πύραυλος κατευθύνεται στο σημείο του στόχου

¹ Michael Lewi (2000), ιδωμ. από R.V Clarke (2004), p.61

² Π. Βιρίλιο (2000): Η πληροφορική βόμβα, μεταφρ :Β.Τομανάς, εκδόσεις Νησίδες, σελ. 37 & 87

³ βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ.37

⁴ D. Mackenzie, J. Wajcman (1995): the social shaping of technology, open University Press, Milton Keynes – Philadelphia, p.290

με απόκλιση μόνο μερικών δεκάδων μέτρων. Είναι αυτοκαθοδηγούμενος χάρη στο εσωτερικό του σύστημα καθοδήγησης και στοιχίζει το ίδιο όπως ένας ΜΧ πύραυλος, ενώ η ενέργεια του είναι δέκα φορές πιο δυνατή από τη βόμβα που εξερράγη στη Χιροσίμα.

Δ. Πληροφορική Τεχνολογία και Έγκλημα

1. Το περιβάλλον της τεχνολογίας πληροφοριών

Η ανάπτυξη του συστήματος της τεχνολογικής πληροφορίας¹ έχει σαν άμεσο αποτέλεσμα την εξάρτηση του κράτους, της οικονομίας αλλά και ολόκληρου του πολιτισμού από την πληροφορική.

Η επανάσταση της πληροφορικής² αρχίζει στα μέσα της δεκαετίας του 1940, όταν ο Αμερικανός μαθηματικός Φον Νόυμαν όρισε τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά των υπολογιστών. Τον Ιούλιο του 1948 τέθηκε σε λειτουργία στο πανεπιστήμιο του Manchester, ο πρώτος ηλεκτρονικός υπολογιστής.

Η πληροφορία σήμερα, έχει τη δυνατότητα να εμφανίζεται σε ελάχιστο χρόνο σε όλο το πλανήτη και η μεταβίβασή της γίνεται μέσω των συστημάτων πληροφορικής. Έρευνες,³ που γίνονται σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως την υγεία, στη γενετική αλλά και ο έλεγχος του κρατικού μηχανισμού όπως της εθνικής άμυνας, εξαρτώνται από την εφαρμογή της πληροφορικής τεχνολογίας. Εξαιτίας της σπουδαιότητας της και του τόσο κεντρικού της ρόλου στα πλαίσια της σύγχρονης κοινωνίας, τίθεται το θέμα του ελέγχου της. Μια από αυτές τις προσπάθειες ελέγχου της, είναι η χρήση της ως μέσου και ως πεδίου τέλεσης των εγκλημάτων. Χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ο μοναδικός κίνδυνος⁴ που απορρέει από τη χρήση της πληροφορικής εντοπίζεται μόνο στο εγκληματικό πεδίο.

¹ Γ. Λάζος (2001) :Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.16

² Ν. Λεάνδρος (2004) : το διαδίκτυο, ανάπτυξη και αλλαγές. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ.207

³ βλέπε όπως υποσημείωση 1

⁴ βλέπε όπως υποσημείωση 1

Ο διάλογος¹ που δημιουργείται ανάμεσα στον άνθρωπο και τον υπολογιστή, σίγουρα έχει αναγάγει την επικοινωνία σε ένα διαφορετικό επίπεδο, που ίσχυε πριν την εμφάνιση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας.

Η σημασία των πληροφοριακών πόρων είναι εξίσου σημαντική με την χρησιμότητα και την αναγκαιότητα της ενέργειας, αφού η παρέμβασή τους στην παραγωγική διαδικασία είναι καθοριστική για τη διαμόρφωση του κόστους.

Η παραγωγή πληροφοριακών δεδομένων, τουλάχιστον το 40% αυτών ανά τον κόσμο, παράγεται στις Η.Π.Α και το 90% αυτών αποθηκεύονται κυρίως στον σκληρό δίσκο του υπολογιστή. Αυτός όμως ο τρόπος παραγωγής της πληροφορίας, η αμφίδρομη επικοινωνία των πολυμέσων² και το διαδίκτυο διαμορφώνουν μια οικονομική πραγματικότητα που βασίζεται στη δικτύωση και το “ηλεκτρονικό επιχειρείν”³.

Η επανάσταση όμως που παρατηρείται στην πληροφορική, δεν φέρνει αλλαγές μόνο στο τεχνολογικό και οικονομικό επίπεδο, αλλά και σε όλους τους τομείς και τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, όπως στο κοινωνικό, πολιτικό, πολιτιστικό και ηθικό-αξιακό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, οι σύγχρονοι τεχνοκритικοί⁴ ορίζουν οποιαδήποτε τεχνολογική καινοτομία σαν ένα συγκεκριμένο εργαλείο, μια ιστορική δύναμη ή το αποτέλεσμα της εργασίας ενός πολιτικού σχηματισμού ή σχηματισμού κουλτούρας. Συμφωνούν στο να τοποθετήσουν την τεχνολογική εξέλιξη στα

¹ Ν. Λεάνδρος (2004): το διαδίκτυο, ανάπτυξη και αλλαγές. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, σελ.216-217

² λέγοντας πολυμέσα εννοούμε την μικροηλεκτρονική, τις τηλεπικοινωνίες, την οπτικοηλεκτρονική τεχνολογία και τα δίκτυα των υπολογιστών. Βλέπε: Ν. Λεάνδρος (2004), σελ. 221

³ βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ.218

⁴ Jody Bernland (2000): cultural technologies and the “evolution” of technological cultures included in the book: The World Wide Web and contemporary culture theory, edited by A.Herman and T.Swiss, Routledge, p.247

πλαίσια της αφήγησης του εξελικτικού νόμου. Τοποθετώντας ένα σύνδεσμο ανάμεσα στην τεχνολογική και στην ανθρώπινη εξέλιξη, γεφυρώνουν τη γνώση που προκύπτει από τη γενετική, τη βιολογία, την ιστορία της τεχνολογίας και την κοινωνική και πολιτισμική ιστορία.

Η αφομοίωση όμως των τεχνολογικών εξελίξεων και καινοτομιών¹ από τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές δεν αποδεικνύεται πάντα κάτι τόσο απλό και εύκολο, αφού πολλές φορές έρχεται σε αντίθεση με τα πρότυπα των κοινωνικών σχέσεων και την κοινωνική εξουσία και χρειάζεται χρόνο προκειμένου να εξουδετερώσει αυτές τις αντιθέσεις.

Κατά τη διάρκεια αυτών των αντιθέσεων, επικρατεί μια σύγχυση ως προς την κατεύθυνση (ηθική και πολιτιστική) που θα πρέπει να ακολουθηθεί από μεριάς της κοινωνίας, για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης που προέκυψε από την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών. Έτσι, εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, ακόμα δεν έχει διασαφηνιστεί τι εννοούμε όταν μιλάμε για πληροφορική κακοχρησία και πληροφορικό έγκλημα

Η πιο πρόσφατη προσπάθεια προσέγγισης² του πληροφορικού εγκλήματος, που εστιάζεται πάνω στη φύση του και τις συνέπειές του και τους τρόπους αντιμετώπισής του, φαίνεται να συμπεριλαμβάνει παράγοντες που δεν είναι στενά τεχνολογικοί. Η προσέγγιση αυτή περισσότερο κατευθύνει προς ένα συστηματικό, νομικό και κοινωνιολογικό προβληματισμό και προτείνει αλλαγές στην πράξη, την έρευνα και τη νομική πλαισίωση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προσέγγιση αυτή δεν αποτελούν τα τεχνολογικά γεγονότα, που δίνουν νέες διαστάσεις στο πληροφορικό έγκλημα, αλλά τα τεχνο-

¹ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.18

² βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ. 31

κοινωνικά γεγονότα, που προτείνουν νέους τρόπους ενασχόλησης με το πληροφορικό έγκλημα.

Κατά τη δεκαετία του 1990¹, σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, τα τεχνο-κοινωνικά γεγονότα που διαμόρφωσαν την έννοια του πληροφορικού εγκλήματος είναι τρία :

- α. η εφεύρεση και διάδοση του ηλεκτρονικού υπολογιστή (mainframe)
- β. η εφεύρεση και διάδοση του προσωπικού υπολογιστή (pc)
- γ. η διάδοση του δικτύου υπολογιστών (διαδίκτυο)

Η μελέτη του Parker², crime and computer, το 1976, έφερε το πληροφορικό έγκλημα σε μια από τις πρώτες θέσεις του εγκληματολογικού, κοινωνιολογικού και νομικού ενδιαφέροντος.

Η αξία της έγκειται στο γεγονός, κατά πρώτον, ότι διατυπώνει όλους τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες της εποχής του, σχετικά με το πληροφορικό έγκλημα, καθώς και τις προσπάθειες των δυνατών κοινωνικά κατηγοριών να το διοχετεύσουν στα κανάλια εκείνα που εξυπηρετούσαν τα συμφέροντά τους. Κατά δεύτερον, στο γεγονός ότι προτείνει μια κατηγοριοποίηση του πληροφορικού εγκλήματος, κάτι εντελώς νέο για την εποχή του, σχετικά με το πληροφορικό έγκλημα, που βοήθησε σημαντικά ώστε να ξεκαθαριστεί οτιδήποτε είχε σχέση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Η πρωτοπορία όμως του Parker³, έγκειται και σε δύο άλλα γεγονότα.

Είναι ο πρώτος που έστρεψε την κοινή προσοχή στο να δει και μια άλλη

¹ Γ. Λάζος (2001) :Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.31

² Parker (1976), ιδωμ. από Γ. Λάζος (2001), σελ.37-44

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 37-44.

εκδοχή του πληροφορικού εγκλήματος, αυτού της πληροφορικής εισβολής¹.

Επίσης, ήταν αυτός, που για πρώτη φορά, μπόρεσε να αξιολογήσει σε βάθος και να αποδώσει τις πραγματικές διαστάσεις των συμβάντων που είχαν σχέση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

1.1 Προσδιορισμός της έννοιας του πληροφορικού εγκλήματος.

Ο εντοπισμός της έννοιας του πληροφορικού εγκλήματος δεν αποδείχθηκε κάτι τόσο δύσκολο, όσο ο προσδιορισμός της έννοιας του πληροφορικού εγκλήματος και η κατηγοριοποίηση αυτού με βάση τις μορφές εμφάνισής του.

Οι ορισμοί² που διατυπώθηκαν κατά καιρούς είναι χιλιάδες, όμως αυτοί που φέρουν το “στίγμα” της επιστημονικής εμβέλειας, για να τύχουν καθολικής αποδοχής ή να αποτελέσουν κεντρικό σημείο αναφοράς, πάνω στο πληροφορικό έγκλημα, είναι περιορισμένοι.

Ένας από τους ορισμούς³, που τυγχάνει μιας σχεδόν καθολικής αποδοχής και που σίγουρα θέτει τα θεμέλια για μια κοινή βάση επικοινωνίας και προβληματισμού, είναι αυτός που διατυπώθηκε από τον Ο.Ο.Σ.Α (οργανισμός οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης). Ως πληροφορικό έγκλημα ορίζεται: “κάθε παράνομη, ανήθικη, ή χωρίς έγκριση συμπεριφορά που περιλαμβάνει την αυτόματη επεξεργασία δεδομένων ή και μετάδοση μηνυμάτων”.

Φανερά επηρεασμένος από τον προηγούμενο ορισμό, ο U.Sieber προσανατολίστηκε και εργάστηκε προς την ίδια κατεύθυνση, χρησιμοποιώντας όμως

¹ Ο Parker στο βιβλίο του “crime and computer” (1976), σελ. 13 αναφέρει ότι: «ως πληροφορική εισβολή ορίζεται κάθε επεισόδιο που σχετίζεται με την πληροφορική τεχνολογία, στο οποίο υπάρχει θύμα που υπέστη ή μπορεί να υποστεί ζημιά και ο δράσης, ο οποίος έδρασε με σκοπό την πιθανή επίτευξη κέρδους».

² Γ. Λάζος (2001) :Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 45-54

³ βλ.επε σχετικά, Ulrich Sieber (1992) page 5 και Γ. Λάζος (2001) σελ.51,

ως κριτήριο προσέγγισης του πληροφορικού εγκλήματος, το προστατευμένο αγαθό που βρίσκεται σε κίνδυνο. Συγκεκριμένα ο U.Sieber¹, αναφέρει ότι «εξαιτίας της αυξανόμενης επέκτασης των τεχνικών του κομπιούτερ σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, η κατάχρηση του κομπιούτερ δε περιορίζεται σε εγκλήματα οικονομικού τύπου και εγκλήματα που στρέφονται κατά του ιδιωτικού βίου, αλλά επεκτείνεται περισσότερο και σε άλλα κλασικού τύπου εγκλήματα.»

Το πλήθος των παραδοσιακών² εγκληματολογικών ή νομικών σπουδών του πληροφορικού εγκλήματος κάνει διάκριση ανάμεσα στα πληροφορικά οικονομικά εγκλήματα, τα πληροφορικά εγκλήματα που στρέφονται κατά της προσωπικότητας και κυρίως κατά της ιδιωτικότητας και τέλος τις επιθέσεις κατά των ατομικών, κοινωνικών, έννομων αγαθών.

Τα πληροφορικά οικονομικά εγκλήματα³, διακρίνονται σε υποκατηγορίες όπως :

1. παραποίηση δεδομένων
2. κατασκοπεία Η/Υ
3. διαγραφές δεδομένων ή δολιοφθορά υπολογιστή
4. χρησιμοποίηση χωρίς δικαίωμα ξένου Η/Υ

Οι υποκατηγορίες 2 και 3 είναι φανερό ότι δεν στρέφονται πάντα κατά της περιουσίας ή προσβάλλουν έννομα αγαθά που συνδέονται με την οικονομία και τους θεσμούς της. Κατατάσσονται όμως στην κατηγορία των οικονομικών εγκλημάτων εξαιτίας της υπερίσχυσης του οικονομικού κινήτρου, εφόσον στις

¹ Ulrich Sieber (1996), ιδωμ. από Α. Αργυρόπουλο (2001), υποσημ.22, σελ.20

² Ulrich Sieber (1992): The International Emergence of Criminal Information Law, Carl Heinmanns Verlag KG, page.6

³ Ulrich Sieber (1987) ιδωμ. από Γ. Λάζος (2001) σελ.52 και Α. Αργυρόπουλο (2001), σελ.22

περισσότερες περιπτώσεις τα εγκλήματα αυτά έχουν σκοπό να πλήξουν οικονομικούς παράγοντες.

1.2 Ο Χώρος του Διαδικτύου (Internet) και οι παραβιάσεις από και προς το χώρο αυτό

i. Ορισμός του Διαδικτύου (Internet)

Το διαδίκτυο¹, το οποίο διαφορετικά καλείται παγκοσμίως και ως το δίκτυο των δικτύων ή λεωφόρος πληροφοριών, αποτελεί μια ψηφιακή μεμβράνη που περιέχει ένα τεράστιο πλέγμα από “ιστούς” που συνδέουν εκατομμύρια υπολογιστές σε χιλιάδες δίκτυα, διασκορπισμένα σε ολόκληρο τον κόσμο, τα οποία μπορούν να ανταλλάξουν στοιχεία και πληροφορίες βάσει του σύνθετου πρωτοκόλλου TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol)².

Σχετικά με τους λόγους δημιουργίας του διαδικτύου οι απόψεις δίστανται. Όπως αναφέρει ο Sieber³, το διαδίκτυο δημιουργήθηκε σαν μια επιτακτική, τεχνολογική “λύση”, μπροστά στην απειλή ενός πυρηνικού πολέμου, στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Δεν ήταν η ανάγκη για παγκόσμια επικοινωνία που οδήγησε στη γέννηση του διαδικτύου, αλλά η ανάγκη για τη δημιουργία ενός δικτύου υπολογιστών, το οποίο δεν θα ήταν αποκλειστικά εξαρτημένο από έναν κεντρικό υπολογιστή. Ο φόβος για μια πυρηνική καταστροφή και η εκμηδένιση του κεντρικού υπολογιστή, σήμαινε την κατάρρευση του συστήματος άμυνας των Η.Π.Α. Έτσι το αμερικάνικο πεντάγωνο, προκειμένου

¹ βλέπε σχετικά : Α. Αργυρόπουλος (2001) σελ.27 και Α. Ζάννη (2005) σελ.23

² Ιωάννης Καρακόστας (2001): Δίκαιο και Internet, Δίκαιο και Οικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα. Ο όρος “Internet – Internet connected networks” χρησιμοποιείται τότε για πρώτη φορά και αναφέρεται στα συνδεδεμένα δίκτυα.

³ Ulrich Sieber (1996), ιδωμ. από Α. Αργυρόπουλο (2001), σελ.17

να αποφύγει κάτι τέτοιο, δημιούργησε ένα δίκτυο υπολογιστών, που θα μπορούσαν να λειτουργούν μεταξύ τους συνδεδεμένοι και ανεξάρτητα από τον κεντρικό υπολογιστή (τότε δημιουργήθηκε το Arpanet – Advanced Research Projects Agency Network – που θεωρείται ο πρόγονος του σημερινού διαδικτύου και συνέδεε τα πανεπιστήμια του Λος Άντζελες, της Σάντα Μπάρμπαρα, της Γιούτα και το ερευνητικό κέντρο Στάνφορντ).

Όσον αφορά τώρα τον αριθμό των χρηστών,¹ σύμφωνα με την εταιρεία Globalreach, τοποθετεί τον αριθμό των χρηστών στα 619.000.000 το Σεπτέμβριο του 2002. Σύμφωνα δε με τις εκτιμήσεις της εταιρείας Forecasts, το νούμερο αυτό θα υπερδιπλασιαστεί μέσα στην προσεχή τριετία και το 2007 θα αγγίζει το 1,5 δισεκατομμύριο.

Σύμφωνα με την ίδια πηγή², οι χώρες που κατέχουν τα πρωτεία στη χρήση του νέου μέσου είναι η Ευρώπη, η Αμερική και ο Καναδάς, που συναποτελούν το 61% των χρηστών. Ενώ από το υπόλοιπο 39%, το 31% φαίνεται να προέρχεται από την Ασία και τον Ειρηνικό και πιο συγκεκριμένα από δύο χώρες, την Αυστραλία και την Ιαπωνία. Από τον τρόπο που είναι διαμοιρασμένες οι χώρες, ως προς τον αριθμό των χρηστών, είναι φανερό ότι οι ασιατικές χώρες, καθώς και η Αφρική και η Λατινική Αμερική, έχουν μικρό ποσοστό συμμετοχής στη χρήση του νέου μέσου. Τα στοιχεία επαληθεύονται από το περιοδικό RAM (03/2001), που αναφέρει ότι το 88% των χρηστών του διαδικτύου είναι πολίτες εκβιομηχανισμένων χωρών και αντιπροσωπεύουν μόλις το 15% του συνολικού πληθυσμού της γης.

¹ ιδωμ. από Α. Ζάννη (2005): Το Διαδικτυακό Έγκλημα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.35, υποσημ.39

² Α. Ζάννη (2005): Το Διαδικτυακό Έγκλημα, Εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα -Κομοτηνή, σελ.36

Οι υπηρεσίες που προσφέρει το διαδίκτυο¹ είναι πάρα πολλές, όμως αυτή στην οποία το διαδίκτυο οφείλει την διάδοσή του στο κοινό, δεν είναι άλλη από το world wide web (www).

ii. Ορισμός του Διαδικτυακού Εγκλήματος

Ο ολοένα αυξανόμενος αριθμός των χρηστών του διαδικτύου² συντέλεσε ώστε πολλές από τις παράνομες δραστηριότητες, που κινούνται στο χώρο της πληροφορικής, να μεταφερθούν στο χώρο του διαδικτύου.

Το διαδίκτυο³ επίσημα κάνει την εμφάνισή του κατά την δεκαετία του 1990 και είναι πλέον μια πραγματικότητα που καλείται να αντιμετωπίσει η κοινωνία τόσο στο άτυπο όσο και στο επίσημο επίπεδο ελέγχου. Μια σειρά από αποκλίνουσες συμπεριφορές (κλοπή πνευματικών δικαιωμάτων, η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, βιομηχανική κατασκοπεία, η κυβερνοτρομοκρατία, η παιδική πορνογραφία, κ.ά.) κάνουν την εμφάνισή τους, κάτι που ενισχύεται και από την έντονη προβολή τους από τα Μ.Μ.Ε.

Οπωσδήποτε δε θα πρέπει να παραβλέψουμε και την περίπτωση⁴ που αρκετοί από τους χρήστες του διαδικτύου, δε γνωρίζουν ότι πολλές από τις δραστηριότητες τους, που θεωρούν ότι είναι καθ' όλα ευπρεπείς και αποδεκτές, στην πραγματικότητα βρίσκονται αντιμέτωπες με το νόμο. Για παράδειγμα, εξαιτίας της επικράτησης υλικού, όπως το πειρατικό λογισμικό, πολλοί από τους χρήστες του διαδικτύου νομίζουν ότι το υλικό είναι νόμιμο.

¹ Α. Αργυρόπουλος (2001) : Ηλεκτρονική Εγκληματικότητα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.32

² Α. Ζάννη (2005) : Το Διαδικτυακό Έγκλημα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.60

³ βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ 175

⁴ C. Demetriou and A. Silke (2003): a Criminological Internet Sting, British Journal of Criminology, p.220

Βέβαια, οι τελευταίες έρευνες δείχνουν ότι οι χρήστες του διαδικτύου είναι ενήμεροι για τα όρια μεταξύ των νομίμων και μη δραστηριοτήτων.

Στο διαδίκτυο¹, η διάπραξη του εγκλήματος δεν είναι τίποτα περισσότερο από το πάτημα (click) ενός πλήκτρου, δύο ή περισσότερες φορές. Το διαδίκτυο είναι ένα πλούσιο περιβάλλον για την άνθηση εγκληματικών δραστηριοτήτων, όχι μόνο γιατί είναι υπερφορτωμένο με websites που τοποθετούνται με βάση το περιεχόμενό τους στη σφαίρα της παρέκκλισης, αλλά και γιατί η πρόσβαση σε αυτά τα websites είναι εύκολη. Η ύπαρξη της ευκαιρίας όμως από μόνη της δεν δικαιολογεί την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Η ύπαρξη και ο συνδυασμός πολλών παραγόντων, όπως είναι η ανωνυμία των δραστών και τα άμεσα αποτελέσματα των πράξεων τους, τους οδηγούν τελικά στη διάπραξη της παρεκκλίνουσας δραστηριότητάς τους. Όμως, τελικά, αυτός ο συνδυασμός είναι που οδηγεί στη μη ορατή διάκριση του τι είναι αποδεκτή και μη αποδεκτή συμπεριφορά στο διαδίκτυο και στη καθιέρωση της παρεκκλίνουσας, ως τυπικής αποδεκτής συμπεριφοράς.

Σημαντικά είναι τα αποτελέσματα μιας έρευνας,² που διεξαχθεί από τους Postmes και Spears (1998). Ο στόχος της έρευνας ήταν η παρατήρηση των συμμετεχόντων, σε ένα “φυσικό σκηνικό” και η εκτίμηση των μορφών της συμπεριφοράς τους, σε ένα website του διαδικτύου (the cyber magazine). Το site ήταν έτσι σχεδιασμένο ώστε να μπορεί να εκτιμηθεί αν οι άνθρωποι που το επισκέπτονται, για να έχουν πρόσβαση σε νόμιμο υλικό, θα προσπαθήσουν επίσης να επιχειρήσουν πρόσβαση και σε υλικό παράνομο ή πορνογραφικό.

¹ C.Demetriou-A.Silke (2003): a Criminological Internet Sting, British Journal of Criminology, p.220

² βλέπε όπως υποσημείωση 1, σελ.213-220

Ένα ανιχνευτικό πρόγραμμα,¹ κατέγραψε τον συνολικό αριθμό των ατόμων που επισκέπτονταν το site και τον αριθμό των ατόμων που επισκέπτονταν τον κάθε τομέα για μια περίοδο ογδόντα οκτώ ημερών. Συνολικά, καταγράφηκαν 803 επισκέπτες για το site. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσίασαν εκπληκτικό ενδιαφέρον, όταν παρατηρώντας τους επισκέπτες του site αποκαλύφθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είχε πρόσβαση στο παράνομο ή πορνογραφικό υλικό.

Συγκεκριμένα², οι 331 από τους 803 επισκέπτες (ένα ποσοστό δηλαδή 42% περίπου) δεν ενδιαφέρονταν καθόλου για το παράνομο ή πορνογραφικό υλικό. Όμως, η πλειοψηφία των επισκεπτών, περίπου το 56%, που αρχικά επισκεπτόταν το site για να παρακολουθήσει το νόμιμο υλικό, κατέληγε να κάνει πρόσβαση στο παράνομο ή πορνογραφικό υλικό.

Η συμπεριφορά αυτή των επισκεπτών του διαδικτύου θα μπορούσε να εξηγηθεί, σύμφωνα με τους Demetriou και Silke (2003) μέσα κυρίως από την έννοια της από-ατομικοποίησης³. Ο συνδυασμός της ανωνυμίας και της εύκολης διαθεσιμότητας του διαδικτύου, διευκολύνουν και ενθαρρύνουν τους χρήστες για τη διάπραξη παράνομων και αποκλινουσών συμπεριφορών. Βασικά, η έρευνα προτείνει ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών (surfers) θα πρέπει να είναι αναμενόμενο ότι θα χρησιμοποιήσει τις “ευκαιρίες” του διαδικτύου, εφόσον βρίσκεται σε άμεση συμπλοκή με αυτές.

¹ C. Demetriou – A. Silke(2003): a Criminological Internet Sting, Brit. Journ. of Criminology, σ. 213-220.

² βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Η απο-ατομικοποίηση είναι μια ψυχολογική κατάσταση, όπου οι εσωτερικοί περιορισμοί χάνονται όταν τα υποκείμενα δεν βρίσκονται σε παρατήρηση από τους άλλους ή εξαιτίας της ασημαντότητας που αισθάνονται, σαν απόρροια της ανωνυμίας τους. Η απο-ατομικοποίηση μπορεί να προκληθεί από μια σειρά από παράγοντες, αλλά η ανωνυμία είναι αυτή που έχει αναγνωριστεί σαν βασική αιτία. Ένας μεγάλος αριθμός μελετών, έχει υποστηρίξει ότι τα υποκείμενα που πιστεύουν ότι η ταυτότητά τους είναι άγνωστη, είναι πολύ πιθανό να συμπεριφέρονται με έναν επιθετικό και τιμωρητικό τρόπο, C. Demetriou – A. Silke (2003): a Criminological Internet Sting, Brit. Journ. of Criminology, σ. 214

1.3 Πειρατεία στον Κυβερνοχώρο

Phreaker, Hacker, Cracker

i. Phreaker

Οι πρώτοι πειρατές¹ ήταν οι phreakers ή phreaks. Οι δραστηριότητες αυτών των πρώτων “πειρατών” είχαν να κάνουν με την υποκλοπή κωδικών πρόσβασης της τηλεπικοινωνίας, ώστε να μπορούν να τηλεφωνούν δωρεάν. Επίσης με την υποκλοπή αυτών των κωδικών, μπορούσαν να συνδέονται με υπολογιστές όση ώρα ήθελαν ή να συνομιλούν ατελείωτες ώρες με φίλους, που μπορεί να μην είχαν συναντήσει ποτέ, πολλές φορές την ημέρα, αναλύοντας τις κομπίνες τους.

Οι phreakers² διεισδύουν στα τηλεφωνικά κέντρα των μεγαλύτερων αμερικάνικων επιχειρήσεων, το PBX (private branch exchanges) και αξιοποιούν όλες τις δυνατότητες τους. Η πιο συνηθισμένη τους δράση, είναι ο εντοπισμός των κωδικών πρόσβασης, που χρησιμοποιούν οι υπάλληλοι των επιχειρήσεων που ταξιδεύουν, για να κάνουν τα τηλεφωνήματά τους ή ο εντοπισμός των κωδικών στις κάρτες αυτόματης σύνδεσης, για να χρεώνουν τα τηλεφωνήματά τους κατευθείαν στην κάρτα του συνδρομητή. Ο πιο διάσημος phreaker είναι γνωστός ως Frantic. Η τακτική του Frantic ήταν να αποσπάει από τους διευθυντές καταστημάτων τους αριθμούς πιστωτικών καρτών, παριστάνοντας τον υπάλληλο του δικτύου τραπεζικών καρτών και να χρεώνει τις κάρτες αυτές με την αγορά πληροφορικού υλικού, από κάποιο

¹ Ζαν Γκισνελ (1997) : Πόλεμοι στον Κυβερνοχώρο, μεταφρ. Γ. Ζακοπούλου, εκδος. Στάχυ, Αθήνα, 1997, σελ. 108-113

² βλέπε όπως υποσημείωση 1

άλλο κατάστημα, δίνοντας μόνο τον αριθμό της κάρτας. Χρησιμοποιώντας μάλιστα την ίδια τακτική, κατάφερε να ξεγελάσει και το ίδιο το F.B.I¹, το οποίο μάλιστα χρέωσε με ένα ποσό που έφτασε τα 250.000 δολάρια.

Παρόλο που η δράση² τους τοποθετείται κυρίως στην δεκαετία του 1960 και από εκεί και πέρα συνεχίζει μια καθοδική πορεία, δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι σήμερα αποτελεί μια ξεπερασμένη υπόθεση. Βασικό εμπόδιο στον τρόπο δράσης των phreakers σήμερα αποτελεί η ανάπτυξη των τεχνολογικών μέσων, όπως η κρυπτογράφηση (encryption),³ που έχει κάνει τις διαφορετικές μορφές του phreaking δύσκολο στο να διαπραχθούν.

Το δίκτυο⁴ σήμερα έχει επιτρέψει στους phreakers να αναπτύξουν κοινότητες ενδιαφερόντων και να μοιράζονται τη γνώση και την εμπειρία τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού αποτελούν οι λίστες FAQs (λίστες τακτικών ερωτήσεων και απαντήσεων) που είχαν αναπτυχθεί στη βάση μιας μορφής επιδεξιότητας. Οργανισμοί όπως είναι ο αυστραλιανός σύνδεσμος των cyberpunks⁵ και οι Phone Losers of America (2000), προβάλλουν με κάθε λεπτομέρεια την ιστορία και θεωρία των διαφόρων περιοχών τηλεφωνικών δικτύων και αναφέρουν σχετικά σχόλια, πάνω στις καλύτερες και χειρότερες περιοχές, από τις οποίες επιχειρούν τις διάφορες δραστηριότητές τους. Οι αντικειμενικοί στόχοι των phreakers⁶ είναι να παγιδεύουν τα τεχνικά μέτρα πρόληψης του εγκλήματος. Οι δραστηριότητές τους μπορεί να ποικίλουν από

¹ Ζαν Γκίσνελ (1997): Πόλεμοι στον Κυβερνοχώρο, μεταφρ. Γ. Ζακοπούλου, εκδος. Στάχυ, Αθήνα, 1997, σελ. 108-113

² P. Grabosky, R. Smith, G. Dempsey (2002): Electronic Theft, Cambridge University press, p.75

³ Έγκρυψη είναι μια μέθοδος διασφάλισης των πληροφοριών, που διακινούνται μέσω των δικτύων από ένα πληροφοριακό σύστημα στο άλλο Γ. Λάζος (2001) σελ. 227.

⁴ P. Grabosky, R. Smith, G. Dempsey (2002): Electronic Theft, Cambridge University press, p.75

⁵ οι cyberpunks ανήκουν στον κόσμο των κυβερνοπάνκς, μια κατηγορία χρηστών του Ίντερνετ, που παράβαιναν τους κανόνες του πλανητικού τεχνοσυστήματος, το οποίο κατά την κρίση τους έχει ολοκληρωτικούς σκοπούς Ζαν Γκίσνελ (1997) σελ 300.

⁶ P. Grabosky, R. Smith, G. Dempsey (2002): Electronic Theft, Cambridge University press, p.75

την πραγματοποίηση τηλεφώνων για παρενόχληση ή την χρησιμοποίηση των μη χρεωμένων υπηρεσιών για την κάλυψη του hacking ή των πιο σοβαρών εγκληματικών δραστηριοτήτων.

Άλλες μορφές παραβιάσεων¹, που τελούνται στο χώρο των τηλεφωνικών επικοινωνιών, είναι: η τηλεφωνική πώληση απάτη (call-sell fraud) το roaming fraud και οι προπληρωμένες υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας.

ii. Hacker

Ο hacker² ή διαφορετικά όπως συνηθίζεται να λέγεται στη Γαλλία, ο “πειρατής”, είναι αυτός που γνωρίζει τις απαραίτητες λειτουργίες, για την εξ’αποστάσεως προσπέλαση ενός υπολογιστή. Είναι άτομο ιδιαίτερα προικισμένο στο χώρο της πληροφορικής, με ικανότητες που του προσδίδει χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η διείσδυση³ στα κλειστά κυκλώματα των υπολογιστών, είναι περισσότερο για αυτόν μια πρόκληση και το όφελος το οποίο προσκομίζει, είναι περισσότερο, η ικανοποίηση από την παράκαμψη των συστημάτων ασφαλείας. Η υποκλοπή ή καταστροφή δεδομένων καθώς και η κατασκοπεία είναι δευτερεύοντες στόχοι. Ενώ, σαν πρωταρχικοί εμφανίζονται η γνώση του τρόπου λειτουργίας ενός συστήματος και το “σπάσιμο” των κωδικών ασφαλείας αυτού του συστήματος. Ο hacker⁴ εξελίχθηκε στο δεξιότηχνη του

¹ P. Grabosky, R. Smith, G. Dempsey (2002): Electronic Theft, Cambridge University press, p.70-74.

² Ζαν Γκίσνελ (1997): Πόλεμοι στον Κυβερνοχώρο, μεταφρ. Γ. Ζακοπούλου, εκδος. Στάχυ, Αθήνα, 1997, σελ. 114

³ Ζαν Γκίσνελ (1997), σελ. 114 και Α. Αργυρόπουλος (2001), σελ. 34-35

⁴ Wade Roush (2006): Hackers – Taking a byte out of Computer Crime, S.G.R, Macmillan: for the defense of serious criminal cases, p.2, www.sgrm.com, art22.html

υπολογιστή, έτσι όπως τουλάχιστον κατονομάστηκε στο MIT (Massachusetts Institute of Technology) το 1960.

Όμως, η δράση του hacking¹ δεν περιορίζεται μονάχα σε ότι αφορά την τεχνολογική πληροφορία και την τεχνολογία ειδικότερα, αλλά είναι εμφανής σε όλο το φάσμα των κοινωνικών πεδίων και σχέσεων. Έτσι, για παράδειγμα, ένας hacker προσπαθεί να απαλλάξει ένα χρήσιμο προϊόν από τις εμπορευματικές του ιδιότητες, όπως είναι η επίτευξη του μέγιστου δυνατού κέρδους. Βασικό χαρακτηριστικό της ψυχολογίας του hacker είναι μια έκφραση αντίδρασης του ως προς τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας, σύμφωνα με τους συμβατικούς της κανόνες. Ένας hacker αντιτίθεται σε ότι δεν έχει μια λογική συνοχή, κρύβει κάτι και τείνει προς την “αταξία” (Λάζος, 2001). Τα στάδια εξέλιξης της έννοιας και της πρακτικής του hacking,² κατατάσσονται σε τέσσερις χρονικές περιόδους:

Στη πρώτη χρονική περίοδο, η οποία τοποθετείται κατά τις δεκαετίες του 1950-1960, η πρώτη γενιά των hackers συστήθηκε στο MIT. Εκεί εργαζόταν, κυρίως για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων στρατιωτικο-βιομηχανικών κύκλων και βασικό τους καθήκον ήταν η δημιουργία μεθόδων προγραμματισμού των υπολογιστών.

Η δεύτερη γενιά ήταν οι επιστήμονες εκείνοι (κάποιοι από τους οποίους προέρχονταν από τον επιχειρηματικό κόσμο) που συνέβαλαν στη δημιουργία των πρώτων προσωπικών ηλεκτρονικών υπολογιστών, παρά το γεγονός ότι διέθεταν περιορισμένες τεχνολογικές δυνατότητες. Στη δεκαετία του 1970³, περίπου όταν έκαναν την εμφάνισή τους τα modems και τα δίκτυα του

¹ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 97-98

² βλέπε σχετικά : Α. Αργυρόπουλος (2001) σελ. 35, και Γ. Λάζος (2001) σελ. 102

³ Wade Roush (2006): Hackers – Taking a byte out of Computer Crime, S.G.R, Macmillan: for the defense of serious criminal cases, p.2, www.sgrm.com, art22.html

υπολογιστή, οι hackers αυτής της γενιάς παρουσιάστηκαν σαν αυτούς που αναζητούσαν να μάθουν τις λεπτομέρειες λειτουργίας, έξω από τα όρια των συστημάτων των υπολογιστών και που ήταν πρόθυμοι να χρησιμοποιήσουν “ύπουλα” και παράνομα μέσα, για να ικανοποιήσουν αυτή τους την περιέργεια. Η διείσδυση στα επιχειρησιακά και ακαδημαϊκά συστήματα του υπολογιστή, απαιτούσαν την εξειδίκευση, όχι μόνο σε τεχνολογικά επιτεύγματα. Κοινωνικά προσόντα ήταν απαραίτητα, για την προσέγγιση των υπαλλήλων του γραφείου της επιχείρησης και την απόσπαση των κωδικών ασφαλείας των συστημάτων των υπολογιστών. Επίσης, σημαντικά προσόντα θεωρούταν η επιμονή τους να ψάχνουν τα εγχειρίδια των υπολογιστών για ώρες και άλλες σημαντικές σκόρπιες πληροφορίες.

Η τρίτη γενιά¹, η οποία κινείται στο χώρο της πληροφορικής τεχνολογίας του προσωπικού υπολογιστή, κατασκευάζει τα λεγόμενα ηλεκτρονικά παιχνίδια των υπολογιστών.

Η τέταρτη γενιά² των hackers, δεν συνεισφέρει στη δημιουργία πληροφορικής τεχνολογίας, αλλά είναι δημιούργημα αυτής. Η γενιά αυτή παρόλο που αποδέχεται τις αρχές των προηγούμενων, λόγω των διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών συνθηκών της κοινωνικοποίησης της, ενεργεί με εντελώς διαφορετικό τρόπο από τις προηγούμενες γενιές.

Βασική διαφορά είναι η μεταφορά της δράσης τους, από τα πλαίσια του εργαστηρίου πληροφορικής ή διαδικτύου μεταξύ ερευνητικών κέντρων και επιστημόνων, στο λεγόμενο κυβερνοχώρο. Επειδή η πρόσβαση μέσα στα όρια αυτού του νέου χώρου δεν είναι ελεύθερη, αλλά η εξουσιοδότηση

¹ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 103

² βλέπε όπως υποσημείωση 2

εμφανίζεται σαν απαραίτητος όρος, τίθεται πλέον θέμα παραβίασης που δεν χαρακτηρίζεται μόνο ως ανήθικη πράξη αλλά επίσης και ως μορφή εγκληματικής πράξης.

iii. Crackers

Αυτοί οι νέοι hackers¹ διαφορετικά ονομάζονται crackers, crashers ή cyberpunks².

Έχουν σαν στόχο³ όχι απλά την πρόσβαση σε ένα ξένο σύστημα υπολογιστή, αλλά και την πιθανή καταστροφή των αρχείων και των προγραμμάτων που βρίσκουν, προκαλώντας μεγάλες οικονομικές ζημιές στους χρήστες. Επίσης, με τις ειδικές γνώσεις που διαθέτουν, σπάνε τους κωδικούς ασφαλείας των συστημάτων ή τους αλλάζουν, κάνοντας έτσι εύκολη την αντιγραφή τους.

¹ βλέπε σχετικά : Α. Αργυρόπουλος (2001) : Ηλεκτρονική Εγκληματικότητα, σελ. 41 και Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική Εγκληματικότητα, σελ. 103

² ο όρος cyberpunks προέρχεται από τον όρο κυβερνητική (cybernetics) ο οποίος προέρχεται από τον ελληνικό όρο κυβερνήτες (kybernetes). Οι cyberpunks είναι ήρωες, όπως οι Έλληνες κυβερνήτες, οι ναυτικοί των αρχαίων ημερών, που έπρεπε να είναι τολμηροί, άφοβοι και επινοητικοί. Ταξιδεύοντας στις επτά θάλασσες χωρίς χάρτες ή ναυτιλιακό εξοπλισμό, ήταν αναγκασμένοι να αναπτύξουν την ανεξαρτησία της σκέψης τους. Η αυτάρκεια και αυτοπεποίθηση αυτών των αρχαίων κυβερνητών που αναπτύχθηκε στα ταξίδια τους, πιθανόν να ήταν απόρροια της δημοκρατικής και ερευνητικής φύσης της στεριανής ζωής τους. Ανάλογα, ο cyberpunk είναι ο ήρωας του κυβερνοχώρου, που θα σχεδιάσει και θα βάλει σε τάξη τον κυβερνοχώρο της τελευταίας φάσης του 20^{ου} αιώνα και που θα κατορθώσει κάτι τέτοιο μέσω της παράδοξης συνένωσης των επιχειρησιακών πρωτοβουλιών, της φιλοσοφικής σύνεσης, των τεχνολογικών εφευρέσεων και της γονιμότητας του ανθρωπίνου πνεύματος. Η τελική καθιέρωση του όρου οφείλεται στον μυθιστοριογράφο Ουίλιαμ Γκόμπσον, στο βιβλίο του «Νεκρομάντης», Sharon Stockton (1995): The self regained cyberpunks retreat to the emporium, Contemporary literature, vol. 36, n.4, p.593

³ βλέπε σχετικά : Α. Αργυρόπουλος (2001) : Ηλεκτρονική Εγκληματικότητα, σελ. 41 και Γ. Λάζος (2001) : Πληροφορική Εγκληματικότητα, σελ. 103

1.4 Hacking και Νόμος

Η τέταρτη γενιά των hackers, είναι αυτή που βρίσκεται πιο κοντά σε αυτό που ο νόμος ορίζει ως εγκληματική δράση¹.

Η συζήτηση γύρω από τη νόμιμη πρόσβαση, δείχνει ότι η παράνομη πρόσβαση² στο σύστημα του υπολογιστή συνδέεται στενά με την εγκληματοποίηση της “μη εξουσιοδοτημένης χρήσης του υπολογιστή”.

Η υπόθεση³, που για πρώτη φορά, πήρε σοβαρές διαστάσεις και έφερε τη μη εξουσιοδοτημένη χρήση του υπολογιστή, αντιμέτωπη με το γράμμα του νόμου, είναι η γνωστή υπόθεση στο χώρο της πληροφορικής τεχνολογίας, Gold και Schifreen.

Το δικαστήριο του Southwark στο νότιο Λονδίνο, τον Απρίλιο του 1986, έκρινε τους δημοσιογράφους Steve Gold και Rob Schifreen, ένοχους για μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση και χρήση υλικού σε ξένα συστήματα υπολογιστών. Οι δημοσιογράφοι κρίθηκαν ένοχοι για την παραβίαση της ασφάλειας του συστήματος διαλογικής επεξεργασίας του Prestel και του αγγλικού οργανισμού τηλεπικοινωνιών (British Telecom).

Ο Gold, ο οποίος ήταν συνδρομητής στο Prestel, κατάφερε να διαπεράσει τον κωδικό ασφάλειας, σε κάποιο απόρρητο πρόγραμμα υπολογιστικού συστήματος του Prestel, όταν δοκίμαζε κάποιο καινούργιο υλικό για τον υπολογιστή. Επίσης, πληκτρολογώντας εντελώς συμπτωματικά έναν απλό συνδυασμό αριθμών (το νούμερο 2 οκτώ φορές) και έναν πολύ απλό κωδικό:

¹ Γ. Λάζος (2001) : Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 103

² Ulrich Sieber (1992) : The International Emergence of Criminal Information Law, Carl Heinmanns Verlag KG, p.27

³ R. Doswell and G.L Simons (1990) : Πληροφορική και Εγκληματικότητα, μεταφρ. Α. Καφετζής – Ε. Δεληγιαννάκης, εκδόσεις Διάυλος, Αθήνα, σελ.74

το 1, 2, 3, 4, κατάφερε σύνδεση με τον αγγλικό οργανισμό τηλεπικοινωνιών, ο οποίος περιείχε απόρρητα νούμερα των υπολογιστών του Prestel, που δεν ήταν διαθέσιμα για το κοινό. Χρησιμοποιώντας αυτά τα νούμερα, έγινε δεκτός από το σύστημα σαν εξουσιοδοτημένος χρήστης των κωδικών. Ο Schifreen¹ προχώρησε σε μεταφορά του πληροφοριακού υλικού στον Gold, ο οποίος επίσης πέτυχε πρόσβαση στον υπολογιστή και άλλαξαν μεταξύ τους αρχεία. Επίσης, ανακάλυψαν κωδικούς που άνηκαν στον Δούκα του Εδιμβούργου και μεταξύ των άλλων χρησιμοποίησαν το νούμερο του Δούκα για να πετύχουν πρόσβαση στο προσωπικό ηλεκτρονικό του ταχυδρομείο, αφήνοντας το μήνυμα “καλησπέρα κ. Δούκα του Εδιμβούργου”.

Ο εντοπισμός τους ως hackers², επήλθε όταν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι αποκάλυψαν τα κατορθώματά τους, σε μια συνέντευξη τους για την τηλεόραση του BBC και για κάποια περιοδικά για υπολογιστές. Το τηλέφωνο του Schifreen άρχισε να παρακολουθείται από την British Telecom, αλλά και ο Schifreen συνέχισε την δράση του, μέχρι που ξεπέρασε τα όρια της ανεκτικότητας της British Telecom³ και τελικά η αστυνομία πρόβηκε στην σύλληψη και των δύο δημοσιογράφων με την κατηγορία της πλαστογραφίας. Έτσι με την υπόθεση Schifreen και Gold, άρχισε το hacking να κάνει την πρώτη του δειλή εμφάνιση, ως μορφή διαδικτυακού εγκλήματος.

Η Επιτροπή Νόμου (Law Commission) του Λονδίνου⁴, που εκδόθηκε το Σεπτέμβριο του 1989, πρότεινε την δημιουργία τριών καινούργιων αδικημάτων, ένα απ’ τα οποία ήταν “η βασική μη εξουσιοδοτημένη

¹ R. Doswell and G.L. Simons (1990) : Πληροφορική και Εγκληματικότητα, μεταφρ. Α. Καφετζής – Ε. Δεληγιαννάκης, εκδόσεις Διάλογος, Αθήνα, σελ.74-75

² Martin Wassik (1991) : Crime and the Computer, clarendon express, Oxford, p.70-71

³ βλέπε όπως υποσημείωση 2

⁴ βλέπε όπως υποσημείωση 2, σελ. 76

πρόσβαση”, ή “βασικό hacking”. Όμως πιο πριν στις Η.Π.Α και συγκεκριμένα στην πολιτεία της Αριζόνα¹ και της Φλώριδας, ήδη από το 1978, ποινικοποιήθηκε η απλή παρεϊσδυση σε ξένο ηλεκτρονικό υπολογιστή, κάτι που επεκτάθηκε και στο ομοσπονδιακό επίπεδο με τις πράξεις του 1984 και του 1986.

Η ποινικοποίηση, όμως, δημιουργεί διάφορους προβληματισμούς. Εξαιτίας του ανεπαρκούς χαρακτήρα του, ο ποινικός νόμος² δεν μπορεί να διατηρήσει την ορθότητα της πληροφορίας. Η εφαρμογή του δε θα πρέπει να γίνεται μόνο με σεβασμό στην αποκλειστική χρήση της πληροφορίας, αλλά επίσης με φροντίδα για την προστασία της ακεραιότητας της πληροφορίας έτσι λοιπόν θα πρέπει να επεμβαίνει μόνο στην έσχατη ανάγκη.

Ένα άλλο προστατευτικό μέτρο, μη ποινικό³, που τέθηκε σε εφαρμογή τον Απρίλιο του 1995, ήταν το πρόγραμμα SATAN. Το πρόγραμμα αυτό δημιουργήθηκε για να προστατεύσει τις επιχειρήσεις από το hacking.

Όμως, η ελεύθερη διάθεση του στο διαδίκτυο⁴, μάλλον το κατέστησε ένα όπλο στα χέρια των hackers, που μπορούσαν μέσω αυτού να βρουν σφάλματα σε δίκτυα και υπολογιστικά συστήματα. Εξαιτίας της ευκολίας στη χρήση του και της εκπληκτικής ταχύτητας με την οποία έβρισκε τα ευαίσθητα σημεία ενός συστήματος, έγινε ένα υπέροχο εργαλείο στα χέρια των hackers. Υπάρχουν και άλλα προστατευτικά μέτρα⁵ όπως τα firewalls, που όμως ούτε και αυτά παρέχουν πλήρη ασφάλεια από εκείνες τις επιθέσεις των hackers,

¹ Γ. Λάζος (2001) :Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 106-107

² Ulrich Sieber (1992): The International Emergence of Criminal Information Law, Carl Heinmanns Verlag KG, page.28

³ Α. Αργυρόπουλος (2001): Ηλεκτρονική Εγκληματικότητα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.52

⁴ Ζαν Γκιςνελ (1997): Πόλεμοι στον Κυβερνοχώρο, μεταφρ. Γ. Ζακοπούλου, εκδος. Στάχυ, Αθήνα, 1997, σελ. 120-121

⁵ Α. Αργυρόπουλος (2001): Ηλεκτρονική Εγκληματικότητα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.54

που δεν τις χαρακτηρίζει απλά η περιέργεια των δραστών, αλλά μάλλον η εσκεμμένη καταστροφή των υπολογιστικών συστημάτων.

1.5 Παιδική πορνογραφία και διαδίκτυο

Η έννοια και το περιεχόμενο της πορνογραφίας,¹ προσεγγίζεται μέσα από τρία διαφορετικά θεωρητικά πρότυπα. Το συντηρητικό πρότυπο, κατευθύνεται προς μια ηθική τάξη, που απορρίπτει την αδικαιολόγητη ενασχόληση με το σεξουαλικό και προωθεί τη μονογαμία. Το πρότυπο του ριζοσπαστικού φεμινισμού, υποστηρίζει την εικόνα μιας φαλλοκρατικής κοινωνίας, όπου οι γυναίκες σεξουαλικά, αναλαμβάνουν ένα ρόλο προκαθορισμένο από το αντρικό φύλο. Τόσο όμως το συντηρητικό πρότυπο όσο και αυτό του ριζοσπαστικού φεμινισμού, συγκλίνουν στην απαγόρευση της πορνογραφίας.

Η τρίτη θεωρητική προσέγγιση,² η φιλελεύθερη, υποστηρίζει ότι οι γυναίκες μπορούν να διαθέτουν το σώμα τους όπως θέλουν και να παίρνουν μέρος σε πορνογραφία, χωρίς να είναι θύματα. Και οι τρεις όμως προσεγγίσεις, συμφωνούν πάνω στο θέμα της παιδικής πορνογραφίας, που καταδικάζουν σε μια μορφή κακοποίησης εις βάρος των παιδιών.

Έτσι όταν μιλάμε για προσβλητικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο, εννοούμε κυρίως την ύπαρξη σεξουαλικού υλικού στον κυβερνοχώρο.³

Ο νόμος ασχολείται με το περιεχόμενο εκείνο του πορνογραφικού υλικού που χαρακτηρίζεται από: α) μια ιδιάζουσα αισχρότητα (όπως π.χ. σεξ μεταξύ ανθρώπων και ζώων και μη συναινετικό και διαστροφικό σεξ και β) ως

¹ Α. Ζάννη (2005): Το διαδικτυακό έγκλημα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 75-80.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 165.

παιδική πορνογραφία (σεξ μεταξύ ανηλίκων, σεξ μεταξύ ενηλίκων και ανηλίκων).

Η παιδική πορνογραφία¹ έχει εξελιχθεί σ' έναν από τους πιο προσοδοφόρους οικονομικούς τομείς του διαδικτύου. Το 1996 κατάφερε ν' αποφέρει στο Αμερικανικό διαδίκτυο κέρδη που έφταναν περίπου τα 100 εκατομμύρια δολάρια. Το ενδιαφέρον όμως των κυβερνητικών και αστυνομικών αρχών, επικεντρώθηκε κυρίως στο ρόλο του διαδικτύου για την κατασκευή συστημάτων επικοινωνίας ανάμεσα σε παιδοφιλικά δίκτυα και σε προμηθευτές καταναλωτές.

Συγκεκριμένα, μια σκοτσέζικη εταιρεία, καινούρια στο χώρο της, όπου δρα ως αστυνόμος του δικτύου,² υποστηρίζει ότι περίπου 20.000 νέες πορνογραφικές ιστοσελίδες δημιουργούνται στο διαδίκτυο καθημερινά, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται σ' αυτές οι ιστοσελίδες που είναι αφιερωμένες στους λάτρεις της παιδοφιλίας. Η χρήση του διαδικτύου όμως με τέτοιο τρόπο, δικαιολογεί τον ευρύτατα διαδεδομένο χαρακτηρισμό του, ως μέσο σεξουαλικής κακοποίησης και παιδοφιλίας. Η μετατροπή όμως του κυβερνοχώρου,³ από μέσο ελεύθερης έκφρασης σ' ένα μέσο ενδεικτικής παραβατικής συμπεριφοράς ήταν αναπόφευκτη, εφόσον κάποιοι μπορούσαν πολύ εύκολα να καταχραστούν τα χαρακτηριστικά του χώρου αυτού.

Όμως οι επιπτώσεις εις βάρος των ανηλίκων, μπορούν να ειπωθούν από πολλές οπτικές γωνίες.⁴ Οι ανήλικοι μετατρέπονται σε θύματα των ενηλίκων, αποφέροντάς τους ιδιαίτερα υψηλά κέρδη, εφόσον μετατρέπονται σε

¹ Α. Ζάννη (2005): Το διαδικτυακό έγκλημα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 76, υποσ. 1.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

³ Ποινική Δικαιοσύνη, 12/2005 (έτος 8^ο): Η ποινική μεταχείριση ανηλίκων. Δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους, Γ. Αρβανίτης, σελ. 965.

⁴ Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2005 (έτος 8^ο): Η ποινική μεταχείριση των ανηλίκων. Δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους, Γ. Αρβανιτάκη, σελ. 965.

εμπορεύσιμα είδη υψηλής αξίας. Επιπλέον μετατρέπονται σε «μέσα» ικανοποίησης των σεξουαλικών τους ορέξεων. Όμως υπάρχει και ένας άλλος κίνδυνος για τους ανηλίκους, που δεν είναι τόσο φανερός, όσο οι προηγούμενοι αλλά που είναι όμως εξίσου σοβαρός και ικανός να προκαλέσει ανεπανόρθωτες βλάβες, κυρίως ως προς τη σεξουαλική τους ωρίμανση. Ο ανήλικος από την πλευρά του, είναι ικανότατος χρήστης των υπολογιστών και συνήθης επισκέπτης του διαδικτύου. Εξαιτίας λοιπόν κάποιων φυσικών γνωρισμάτων του νεαρού της ηλικίας του, όπως της έντονης περιέργειας και του ατίθασου του χαρακτήρα του, μπορεί εύκολα να πέσει στις παγίδες του διαδικτύου. Έτσι μπορεί εύκολα ένας ανήλικος να γίνει ο ίδιος καταναλωτής του πορνογραφικού υλικού¹ ή ακόμα να συμμετάσχει στην παραγωγή του, πειθόμενος από αυτούς που γνώρισε διαμέσου του ιστού.

Είναι λοιπόν φανερό, ότι τόσο η παιδοφιλία όσο και η παιδική πορνογραφία,² που διακινούνται μέσω του διαδικτύου, επιδρούν στην πραγματική ζωή και την αξιοπρέπεια των παιδιών, παράγοντας πόνο και ταπείνωση, ενώ πατριαρχικές σχέσεις εξουσίας και εκμετάλλευσης, ενδυναμώνονται και αναπαράγονται, με τέτοιο τρόπο μάλιστα που ξεπερνά τα υπάρχοντα νομοθετικά αλλά και τεχνικά μέσα³ αντιμετώπισής της.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα⁴ αναπαραγωγής αυτών των σχέσεων εξουσίας είναι τα γεγονότα που οδήγησαν σε καταδίκη, επτά άντρες στις αρχές του 2001, για συμμετοχή στο λεγόμενο «Wonderland Club». Το club

¹ Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2005 (έτος 8^ο): Η ποινική μεταχείριση των ανηλίκων. Δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους, Γ. Αρβανίτης, σελ. 965.

² S. Brown (2006): The criminology of hybrids, rethinking crime and law in technosocial networks, Theoretical criminology, SAGE publications, vol. 10(2), p. 233.

³ Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2005 (έτος 8^ο): Η ποινική μεταχείριση των ανηλίκων. Δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους, Γ. Αρβανίτης, σελ. 966.

⁴ Alison Adam (2002): Cyberstalking and Internet pornography: Gender and the gaze, ethics and information technology, Kluwer Academic Publishers, p. 139.

αυτό ήταν ένα γνωστό διεθνές παιδοφιλικό κύκλωμα, που εμπορευόταν τα τρία τέταρτα των χιλιάδων εικόνων παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο. Ένα από τους δράστες, ο David Hines, περιέγραψε πόσο εύκολο ήταν να προσχωρήσει σε παιδικό πορνογραφικό υλικό στο διαδίκτυο, όταν πρωτοξεκίνησε και πόσο εύκολα γνώρισε άλλους παιδόφιλους. Προστατευόμενος από την ανωνυμία του διαδικτύου, τα μέλη αυτού του κυκλώματος εμπορεύονταν ξεκάθαρες εικόνες παιδιών και συζητούσαν γύρω από αυτές. Όμως το πιο ενδιαφέρον, ήταν όχι μόνο ο εύκολος τρόπος επικοινωνίας μεταξύ τους αλλά το γεγονός ότι ενθάρρυναν ο ένας τον άλλον για τα πιστεύω τους και προωθούσαν κατά κάποιο τρόπο την αντίληψη, ότι τα παιδιά είχαν ερωτικές σχέσεις με τους ενήλικες. Κάποιοι μάλιστα από τους δράστες, βίαζαν τα παιδιά, μόνοι τους, γιατί μ' αυτόν τον τρόπο ενίσχυαν την εικόνα και το κύρος τους ανάμεσα στα υπόλοιπα μέλη του club.

Το βλέμμα¹ (gaze) των δραστών πάνω στα θύματά τους και το βλέμμα των αρχών πάνω στην εγκληματική τους δραστηριότητα είναι δύο φανερές εκδοχές του βλέμματος. Όμως το βλέμμα που συνεχίζει να υπάρχει πάνω σ' αυτά τα παιδιά, των οποίων η ζωή έχει «γκρεμιστεί», σίγουρα παραμένει η πιο δυνατή εντύπωση του βλέμματος.

Οπωσδήποτε η κρυφή επιτήρηση των επίσημων αρχών,² πάνω στις online δραστηριότητες των παιδόφιλων είναι ένα βλέμμα που μπορεί να στραφεί εναντίον των δραστών και να τους φέρει ενώπιον της Δικαιοσύνης. Την ίδια στιγμή όμως, η φύση της τεχνολογίας είναι τέτοια, που οι εικόνες των κακοποιημένων παιδιών, μπορεί να παραμείνουν για πάντα σε μια άκρη του

¹ A. Adam (2002): *Cyberstalking and Internet pornography: Gender and the gaze, ethics and information technology*, Kluwer Academic Publishers, p. 140.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

διαδικτύου και κατά κάποιο τρόπο να συνεχίζεται η κακοποίησή τους, αόριστα.

Από νομοθετικής πλευράς,¹ ο πιο σημαντικός νόμος που θεσπίστηκε κατά της παιδικής πορνογραφίας, είναι ο νόμος του 1996 από το Αμερικανικό Κογκρέσο, γνωστός και ως «προληπτική δράση της παιδικής πορνογραφίας» (child pornography prevention Act) ή (CPPA), με τον οποίο ποινικοποιήθηκε η παραγωγή, διανομή και η λήψη σεξουαλικών εικόνων παιδιών, παραγόμενες από τον υπολογιστή. Η απαγόρευση από το νόμο αυτό,² ακόμα και της παιδικής εικονικής πορνογραφίας, έγινε αιτία για να κατηγορηθεί ο νόμος για ασάφεια και αοριστία, εφόσον κάτι τέτοιο σύμφωνα με το Ανώτατο Αμερικανικό Δικαστήριο, θα μπορούσε να οδηγήσει στην αύξηση της επιθετικότητας των παιδόφιλων και την κακοποίηση απ' αυτούς, πραγματικών παιδιών.

Ανακύπτει λοιπόν ζήτημα μιας διεθνούς συνεργασίας,³ όσον αφορά την ποινικοποίηση της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο. Είναι απαραίτητη λοιπόν μια κοινή (διεθνής) γραμμή κατεύθυνσης σ' ό,τι αφορά τον ορισμό του πορνογραφικού υλικού, η συγκεκριμενοποίηση των χρονικών ορίων ανηλικότητας, η διαφορετική αντιμετώπιση του νόμου, ως προς την πράξη της απλής κατοχής και την πράξη της εμπορικής παραγωγής και διανομής, το αξιόπιστο της εικονικής πορνογραφίας. Άλλα ζητήματα που τίθενται έχουν σχέση με τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος, την ευθύνη των παροχέων, συνδέσμων, την

¹ D. Bazelon, J. Choi, C. Cayati (2006): Computers crimes, American criminal review, 43, No 2, p. 286.

² Α. Ζάννη (2005): Το διαδικτυακό έγκλημα, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 77, υποσημ. 16.

³ Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2005 (έτος 8^ο): Η ποινική μεταχείριση των ανηλίκων. Δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους, Γ. Αρβανίτης, σελ. 966.

απειλή της ποινής στους ασκούντες τη γονική μέριμνα των παιδιών, όταν τους επιτρέπουν να επιδίδονται σε σχετικές πράξεις.

2. Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ιοί

i) Η απειλή των ηλεκτρονικών ιών

Οι ηλεκτρονικοί ιοί, έχουν καταστεί ίσως από τους πιο σοβαρούς κινδύνους για τα υπολογιστικά συστήματα, την ηλεκτρονική επεξεργασία στοιχείων και τα αποθηκευμένα αρχεία.¹ Πρόκειται για μια μορφή προγράμματος² που επιτυγχάνει να προκαλέσει ζημιά στο υπολογιστικό πρόγραμμα, διεισδύοντας σ' αυτό μέσα από τις ατέλειες που παρουσιάζει.

Ο εντοπισμός και η αξιολόγηση του κινδύνου,³ δεν είναι πάντα ορατοί, αφού οι περισσότερες περιπτώσεις διοχέτευσης των ηλεκτρονικών ιών, δεν γίνονται ποτέ γνωστές, προκειμένου να μη χάσουν οι εταιρείες – πελάτες την εμπιστοσύνη τους, στα υπολογιστικά προγράμματα και οι επενδυτές να νιώθουν ασφάλεια. Τα θύματα των επιθέσεων των ιών, μπορεί να είναι τόσο οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί αλλά και οι ιδιώτες, που συνήθως είναι μη-ενημερωμένοι γι' αυτού του είδους τις δραστηριότητες.

Οι ιοί⁴ δεν είναι αντιμετώπισιμοι, γιατί ο αριθμός τους αυξάνεται συνεχώς και οι ίδιοι ως προγράμματα γίνονται ολοένα και περισσότερο σύνθετοι, με αποτέλεσμα τα προγράμματα που δημιουργούνται για να τους αντιμετωπίσουν να βρίσκονται πάντα ένα βήμα πιο πίσω.

Ο ηλεκτρονικός ιός έχει δύο βασικές ιδιότητες.⁵ Η πρώτη του ιδιότητα ονομάζεται «μόλυνση» (affection) και αναφέρεται στην ικανότητα που έχει ο ιός ν' αναπαράγεται μόνος του και να προσκολλάται μ' αυτόν τον τρόπο σ' άλλα προγράμματα. Η δεύτερη ιδιότητά του, ονομάζεται λειτουργία (function)

¹ Α. Αργυρόπουλος (2001): Ηλεκτρονική εγκληματικότητα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σ. 41.

² Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 109.

³ Α. Αργυρόπουλος (2001): Ηλεκτρονική εγκληματικότητα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σ. 42.

⁴ Βλέπε όπως υποσημ. 3.

⁵ Α. Αργυρόπουλος (2001): Ηλεκτρονική εγκληματικότητα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σ. 46.

και αναφέρεται στον τρόπο λειτουργίας του ιού που μπορεί ν' αποδειχτεί ακόμα και καταστροφικός για τον ίδιο τον υπολογιστή. Έτσι όταν ο ιός «χτυπά» τον υπολογιστή, περνάει από τη «μόλυνση» στη «λειτουργία» και μετά επιστρέφει στο αρχικό πρόγραμμα που είχε διεισδύσει.

Οι ηλεκτρονικοί ιοί χωρίζονται σε κατηγορίες¹ με βάση τον τρόπο δράσης τους και τον τρόπο προγραμματισμού τους. Οι βασικές κατηγορίες – τεχνικές είναι τρεις: οι «δούρειοι ίπποι», τα «σκουλήκια» και οι «λογικές βόμβες».

Ο τύπος του ιού «δούρειος ίππος» δρα κυριολεκτικά αόρατα, αφού κρύβεται μέσα σ' ένα άλλο πρόγραμμα τον «ξενιστή», και στη συνέχεια προχωράει ακόμα και στη διαγραφή αρχείων και προγραμμάτων που είναι αποθηκευμένα στο σκληρό δίσκο.

Το «σκουλήκι», ο δεύτερος τύπος είναι ένα πρόγραμμα που αυτοδιαδίδεται μέσω ενός δικτύου ή ενός πίνακα ανακοινώσεων. Αυτός ο δεύτερος τύπος δε συγκεντρώνει τα βασικά χαρακτηριστικά των άλλων τύπων ιών και επιπλέον λειτουργεί αυτόνομα.

Οι «λογικές βόμβες», ο τρίτος τύπος ιού, μπορεί να εξελιχθεί στον πιο καταστροφικό τύπο, γιατί μπορεί να διεισδύσει σε σωσμένα αρχεία αλλά και σ' ολόκληρο το λογισμικό. Η βασική του διαφορά από τους άλλους δύο τύπους, είναι ότι δεν αυτοπολλαπλασιάζεται.

Οι τρεις κατηγορίες² δεν έχουν στεγανά ανάμεσά τους και γι' αυτό το λόγο μπορεί κάποιος τύπος ν' ανήκει σ' όλες αυτές τις κατηγορίες – τεχνικές ή ακόμα και σε άλλες μη γνωστές τεχνικές κατηγορίες.

¹ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική εγκληματικότητα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 111-112.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 115-116.

Ένας από τους πιο γνωστούς ιούς και πολύ σύγχρονος από άποψη τεχνικής πλευράς, είναι ο «I love you»,¹ που ανήκει η β' τεχνική – κατηγορία των σκουληκιών. Πρόκειται για ένα επιθετικό πρόγραμμα, που έχει την ιδιότητα συνέχεια να μεταλλάσσεται και να γίνεται ανθεκτικός στα εξελιγμένα προγράμματα «αντιβίωσης». Ο ιός διαδίδεται μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) και καταστρέφει διάφορα αρχεία, όπως αυτά της εικόνας και του ήχου. Θεωρείται ίσως ο πιο καταστροφικός ιός, που έχει υπάρξει μέχρι σήμερα και που σύμφωνα με τα αμερικάνικα μέσα ενημέρωσης,² προκάλεσε ζημιές 8-10 δισ. δολαρίων.

ii) Αντιμετώπιση

Βασικός τρόπος αντιμετώπισης των ιών³ είναι η χρήση αντι-ιικών ή διαφορετικά αντιβιοτικών προγραμμάτων. Παρόλο όμως που τα προγράμματα αυτά καταφέρνουν ν' απομακρύνουν τα περισσότερα είδη ιών, δεν κατορθώνουν να παρέχουν απόλυτη προστασία.

Από νομικής πλευράς,⁴ ο πρώτος νόμος που θεσπίστηκε για την προστασία των υπολογιστών από τους ιούς είναι ο νόμος του 1989 (computer virus eradication act of 1989) στις Η.Π.Α.

Όμως ο νόμος αυτός, όσο και ο νόμος που θεσπίστηκε το 1990 από τη Μ. Βρετανία, χαρακτηρίζονται από ασάφεια, αφού δεν ορίζουν με επάρκεια διάφορες έννοιες, όπως π.χ. «παρεϊσδυση σ' ένα πρόγραμμα». Τα θετικά σημεία του πρώτου νόμου, του 1989 είναι ότι απαγορεύει την τοποθέτηση με

¹ Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική εγκληματικότητα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 116.

² Α. Ζάννη (2005): Το διαδικτυακό έγκλημα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 93, υποσημ. 51.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 119-120.

⁴ Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 119-120.

πρόθεση ενός ιού, σ' ένα πρόγραμμα λογιστικό, με σκοπό να βλάψει άλλους.
Επίσης επιβάλλει την ποινική δίωξη, σε όποιον επιχειρεί την πώληση
«μολυσμένου» υπολογιστή ή προγράμματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Weizenbaum (1983)¹ είχε θέσει το εξής ερώτημα: «οι άνθρωποι του 20^{ου} αιώνα, είναι καθόλα πρόθυμοι να παραδοθούν στη “βολικότητα” που προσφέρουν οι τεχνολογικές επινοήσεις όλων των ειδών, ιδιαίτερα αυτών που απορρέουν από τις μηχανές διαχείρισης της πληροφορίας. Είναι όμως και πρόθυμοι να προχωρήσουν στην αγορά των αγαθών και την απόκτηση τρόπων διασκέδασης, προσφέροντας σαν αντάλλαγμα, τα θεμελιώδη δικαιώματά τους και τη δυνατότητα καθορισμού, των ίδιων των αξιών τους».

Η τεχνολογία² σίγουρα μας απελευθερώνει να κάνουμε πράγματα που στο παρελθόν μας ήταν αδιανόητα. Μας παρέχει τη δυνατότητα να δραστηριοποιούμαστε, αλλά κάτω απ’ αυτή τη δραστηριοποίηση, στην πραγματικότητα υποβόσκει μια παθητικότητα και υποχωρητικότητα. Όταν κάνουμε χρήση κάθε είδους τεχνολογίας απλά την αποδεχόμαστε, μη κατέχοντας ούτε τη γνώση γύρω απ’ αυτήν αλλά και ούτε την εξουσία πάνω σ’ αυτή. Αυτό που στην πραγματικότητα κάνουμε είναι να «δανειζόμαστε», κατά κάποιο τρόπο την ενέργειά τους και να την κάνουμε δικιά μας.

Η ζωή μας σήμερα, στηρίζεται σε μεγάλα τεχνολογικά συστήματα³ των οποίων όμως δε γνωρίζουμε τη λειτουργία ή δεν κατανοούμε πλήρως, με αποτέλεσμα να μη γνωρίζουμε και την υφή αυτού που μας δίνει νόημα στη ζωή μας. Και σίγουρα δεν είμαστε αυτοί που ελέγχουν και κατευθύνουν αυτά τα τεχνολογικά συστήματα, τα οποία όταν βρίσκονται σε αμοιβαία συνεργασία, επιφέρουν την τεχνολογική τάξη. Αυτή η αδυναμία όμως ελέγχου, σημαίνει ότι

¹ Weizenbaum (1983), ιδωμ. από D. Simpson, Jim Love, J. Walker (1987), p. 141.

² N. Georgopoulos (1997): Technological man, ΕΚΠΕ, Αθήνα, σελ. 26-29.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 2, σελ. 26-29.

το τεχνολογικό σύστημα καθορίζει την τύχη του. Θα ήταν λάθος να υποστηρίξουμε ότι είμαστε καλά καταρτισμένοι και πληροφορημένοι και ότι στη βάση αυτής της πληροφόρησης, παίρνουμε ελεύθερα αποφάσεις και χρησιμοποιούμε την τεχνολογία σαν ένα ουδέτερο εργαλείο ή μέσο για τους δικούς μας στόχους και σκοπούς. Έτσι για παράδειγμα,¹ σαν πρωταρχικοί ανθρώπινοι στόχοι, σ' όλες τις περιόδους και εποχές, εμφανίζονται η φιλία, η ευτυχία, η ελευθερία και η αγάπη. Όμως οι στόχοι αυτοί, δυστυχώς έχουν χάσει την αρχική τους έννοια και σημασία, γιατί έχουν επαναπροσδιοριστεί με τρόπο που να ταιριάζει στην τεχνολογία. Έτσι για τους περισσότερους ανθρώπους π.χ. ο στόχος της απόκτησης της ελευθερίας είναι συνώνυμος με την απόκτηση ενός αυτοκινήτου, ή ο στόχος για την επίτευξη επικοινωνίας είναι συνώνυμος με την κατοχή ενός τηλεφώνου και ιδιαίτερα μάλιστα στις μέρες μας, με την κατοχή ενός κινητού τηλεφώνου.

Όμως τίθεται και ένα άλλο σημαντικό θέμα, που έχει να κάνει με το κατά πόσο οι στόχοι που θέτουμε, είναι στόχοι δικοί μας και όχι στόχοι που έχει δημιουργήσει η τεχνολογία. Είναι γνωστό ότι υπάρχουν ανάγκες διαχρονικές, που όμως ανά εποχή αλλάζει και ο τρόπος ικανοποίησής τους. Όμως υπάρχουν και ανάγκες που δημιουργούνται ξαφνικά, λόγω των νέων τρόπων ζωής. Αυτές όμως οι νέες ανάγκες, που έχουν άμεση σχέση τις περισσότερες φορές με την τεχνολογία, επινοούνται από άλλους και με έναν ανεπαίσθητο τρόπο επιβάλλονται σ' εμάς. Έτσι αυτό που συμβαίνει είναι ότι μ' έναν αόρατο και παράδοξο τρόπο, εισβάλλουν στο πεδίο της ελεύθερης βούλησής μας,

¹ N. Georgopoulos (1997): Technological man, ΕΚΠΕ, Αθήνα, σελ. 26-29.

καταργώντας μας το δικαίωμα¹ ν' αποφασίζουμε ελεύθερα για το τι ακριβώς θέλουμε και κατά συνέπεια για το ποιοι ακριβώς είμαστε.

Ένα απ' αυτά τα τεχνολογικά συστήματα, που έχει εισβάλλει σχετικά πρόσφατα στη ζωή μας, μ' ένα εντελώς δυναμικό τρόπο και που συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης τεχνολογίας (αυτονομία, ταχύτητα, άμεσα και ορατά αποτελέσματα), είναι αυτό των υπολογιστών. Όμως ιδιαίτερο ενδιαφέρον σ' αυτό το τεχνολογικό σύστημα συγκεντρώνει ο κυβερνοχώρος ή διαφορετικά το διαδίκτυο, που προσφέρει τη δυνατότητα της γρήγορης επικοινωνίας, ανάμεσα στους ανθρώπους σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου. Το διαδίκτυο² σίγουρα επιτρέπει σε κάποιον να υπερβεί τους «κοσμικούς» και σχετικά με το χώρο, περιορισμούς που του επιβάλλει το σώμα του. Συγκεκριμένα στον κυβερνοχώρο ο «εαυτός γίνεται ένα πλοίο που μπορεί να πλέει ανάμεσα σε διαφορετικούς χρόνους και τόπους, πάντοτε βρισκόμενος σε κίνηση, υιοθετώντας το κάλεσμα κάθε λιμανιού αλλά αγκυροβολώντας στο πουθενά». Του επιτρέπει όμως και σε κάποιο βαθμό να υπερβεί την κουλτούρα του κοινωνικού του υπόβαθρου, με τους στενούς περιορισμούς, προοπτικές, προκαταλήψεις και κοινωνικές ιεραρχίες. Η ενσωμάτωσή μας σ' ένα συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, σημαίνει ότι οι περισσότεροι άνθρωποι, ζουν και εργάζονται σ' ομογενοποιημένες τοπικές ομάδες, συνήθως ίδιου χρώματος και ταξικότητας. Ενώ στο διαδίκτυο³ μπορούν να έχουν επικοινωνία με πολλούς ανθρώπους που ζουν σε διαφορετικά μέρη, που ανήκουν σε τελείως διαφορετικές κουλτούρες και κοινωνικό υπόβαθρο. Όμως δεν είναι μόνο η ανομοιότητα που χαρακτηρίζει

¹ N. Georgopoulos (1997): Technological man, ΕΚΠΕ, Αθήνα, σελ. 29.

² T.C. Anderson (2000): The body communities in cyberspace: A Marcellian analysis, ethics and information technology, Kluwer Academic Publishers, p. 156-157.

³ Βλέπε όπως υποσημ. 1, σελ. 157.

την επικοινωνία στο διαδίκτυο, αλλά ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτής είναι ένα φαινομενικά υψηλό επίπεδο ισότητας, μεταξύ των υποστηρικτών του διαδικτύου.

Οι συμμετέχοντες του διαδικτύου,¹ αυτοχαρακτηρίζονται σαν ρευστοί, καθώς επιμένουν στην ελευθερία που έχουν ν' αλλάζουν την προσωπικότητά τους όπως θέλουν, να δεισδύουν και να απομακρύνονται από τις εικονικές κοινότητές τους, ανάλογα με τη διάθεσή τους. Δεν διαθέτουν όμως, αλλά και δεν θέλουν να έχουν τη σταθερότητα ως προσωπικότητες, που είναι απαραίτητη για να βάλουν σε λειτουργία τη φροντίδα και την υποστήριξη των ανθρώπινων δεσμών, που είναι απαραίτητοι για τη διάρκεια της κοινωνίας.

Στις σημερινές κοινωνίες του κυβερνοχώρου,² η αλληλόδραση ανάμεσα στους συμμετέχοντες, περιορίζεται στη γρήγορη ανταλλαγή σύντομων μηνυμάτων, τα οποία όμως ούτε απαιτούν ούτε προσανατολίζουν, προς τη συγκέντρωση, υπομονή και το βάθος της ανταπόκρισης, χαρακτηριστικά που είναι ενσωματωμένα στις σχέσεις πρόσωπο με πρόσωπο. Η συμμετοχή στην επικοινωνία μέσω του διαδικτύου χαρακτηρίζεται από μια βάση ελευθερίας. Ο συμμετέχων μπορεί να εισβάλλει και να αποχωρήσει από τον κυβερνοχώρο, όποτε αυτός το θελήσει. Κάτι που δεν ισχύει όμως στις σχέσεις του τοπικού επιπέδου, όπου οι ερχόμενοι σε επικοινωνία, έχουν υποχρεώσεις προς τους θεσμούς, επίσημους και μη, που τους περιστοιχίζουν όπως οικογένεια, γειτονιά, τοπικοί φορείς.

Αυτή λοιπόν η αίσθηση ελευθερίας, που δημιουργείται μέσω του κυβερνοχώρου, θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν ψευδαίσθηση και οι εικονικές

¹ T.C. Anderson (2000): *The body communities in cyberspace: A Marcellian analysis, ethics and information technology*, Kluwer Academic Publishers, p. 157.

² Βλέπε όπως υποσημ. 1.

κοινότητες, σε σύγκριση με τις πραγματικές, θα μπορούσαν να θεωρηθούν αφηρημένες, κατώτερες, εύθραυστες και ασήμαντες.

Σ' ατομικό επίπεδο τώρα, ο τρόπος που επιδρά το Διαδίκτυο και ιδιαίτερα ο ιστός (Web),¹ είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρων, εφόσον ο ιστός θεωρείται ένα ισχυρό εργαλείο έρευνας και η ατομική συμπεριφορά έχει συνδεθεί με παραβατική δραστηριότητα κυρίως σαν ένα αποτέλεσμα μιας αντιλαμβανόμενης ανωνυμίας.

Η παραβατική δραστηριότητα που εκτυλίσσεται στο χώρο αυτό, αναφέρεται τόσο σε παραδοσιακές μορφές εγκλημάτων, που αλλάζουν όμως μορφή και περιεχόμενο, μέσω της χρήσης της νέας τεχνολογίας, όσο και σε κατεξοχήν νέες μορφές, οι οποίες δε θα είχαν εμφανιστεί ποτέ, χωρίς τη χρήση της νέας τεχνολογίας.

Έτσι παραδοσιακές μορφές εγκλημάτων, όπως είναι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος,² οι τρομοκρατικές οργανώσεις, η διακίνηση ναρκωτικών, είναι σίγουρο ότι μέσω της χρήσης της νέας τεχνολογίας, όχι μόνο διευκολύνονται,³ αλλά και επαναπροσδιορίζουν το περιεχόμενό τους και τις πρακτικές τους προς πιο σύνθετες μορφές.

Υπάρχουν όμως και εκείνες οι μορφές εγκλημάτων, που είναι εντελώς νέες και η εμφάνισή τους στον εγκληματικό χώρο, συνδέεται άμεσα με την παρουσία και χρήση της νέας τεχνολογίας και ειδικότερα των υπολογιστών. Σ' αυτές τις μορφές εγκλημάτων ανήκουν αυτά που έχουν: i) τους υπολογιστές

¹ C. Demetriou, A. Silke (2003): a criminological internet sting, experimental evidence of illegal and deviant visits to a website trap. *British journal of Criminology*, Vol. 43, p. 215.

² Γ. Λάζος (2001): Πληροφορική και έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 132.

³ D.L. Speer (2000): Redefining borders: The challenge of cybercrime. *Law and Social change*. 34, Klower Academic Publishers, p. 264.

σαν στόχους, ii) τους υπολογιστές σαν μέσο του εγκλήματος, iii) τους υπολογιστές σαν μέσα που υποβοηθούν την τέλεση άλλων εγκλημάτων.¹

Όσον αφορά την αντιμετώπιση από το νόμο,² σίγουρα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι «ο παλιός νόμος δεν είναι αρκετός για να καλύψει τις νέες τεχνολογίες» (Taylor 1999) ή να κάνει σύγκριση ανάμεσα στο έγκλημα που αναφέρεται στις τοπικές κοινωνίες και αυτό που αναφέρεται στις εικονικές.

Το μεσοδιάστημα ανάμεσα στους ανθρώπους και τα πράγματα σ' ό,τι αφορά τα ουσιαστικά ζητήματα ηθικής,³ είναι ιδιαίτερα προβληματικό, για το πώς ουσιαστικά ο άνθρωπος μπορεί ν' απομονωθεί. Έτσι, αντιμετωπίζουν το πρόβλημα, πώς να διατηρήσουν τις απόψεις ηθικής διακυβέρνησης για το πρόσωπο της «εικονικής κοινότητας», το οποίο πολύ συχνά καλύπτεται με τον ποινικό νόμο. Αν στο μέλλον οδηγηθούμε όπως είπε ο Fukuyama (2002), προς συνδεδεμένα γονίδια κληρονομικότητας, την τεχνολογία των κυττάρων, τα κατασκευασμένα μέρη του σώματός μας, τους κλώνους, τότε η μεταμόρφωση του ενσωματωμένου νόμου επιβάλλεται.

Ενώ λοιπόν ο νόμος είναι ένα σταθερό σημείο αναφοράς ερμηνείας και εκτίμησης της επίσημης κοινωνικής τάξης,⁴ αποδεικνύεται αναποτελεσματικός και «θολός» για τις κυβερνοκοινωνίες και το πληροφορικό έγκλημα.

¹ Ο L. Speer στο άρθρο του redefining borders: The challenge of cybercrime (2000) θεωρεί ότι υπάρχει και μια τέταρτη κατηγορία που έχει να κάνει με τα εγκλήματα που σχετίζονται με την επικράτηση του υπολογιστή, όπως είναι η πειρατεία του λογισμικού, που θα μπορούσε όμως να ενταχθεί στην i και ii κατηγορία.

² S. Brown (2006): The criminology of hybrids, rethinking crime and law in technosocial networks, Sage publications, p. 236.

³ Βλέπε υποσημ. 2.

⁴ Βλέπε υποσημ. 2.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- Αργυρόπουλος Α. (2001): Ηλεκτρονική εγκληματικότητα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Βιρίλιο Πωλ (2000): Η πληροφορική βόμβα, μεταφρ. Β. Τομαϊνάς, εκδ. Νησίδες, Αθήνα.
- Γκίντενς Α. (1999): Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών: πώς επιδρά η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας, προλογικά σημειώματα, Α.Γ. Παπανδρέου, Ν. Χριστοδουλάκης, μεταφρ. Κ.Δ. Γεώργας, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Γκίسنελ Ζαν (1997): Πόλεμοι στον κυβερνοχώρο, μεταφρ. Γ. Ζακοπούλου, εκδ. Στάχυ, Αθήνα.
- Ζάννη Α. (2005): Το διαδικτυακό έγκλημα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Καρακώστας Ι. (2001): Δίκαιο και Internet, Δίκαιο και Οικονομία, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα.
- Λάζος Γ. (2001): Πληροφορική και έγκλημα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Λέανδρος Ν. (2004): Το διαδίκτυο, ανάπτυξη και αλλαγές, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα.
- Μαμφόρνη Λ. (1985): Ο μύθος της μηχανής, μεταφρ. Ζ. Σαρίκας, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα.
- Μπελ Ντ. (1999): Ο πολιτισμός της μεταβιομηχανικής δύσης, μεταφρ. Γ. Λυκιαδόπουλος, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα.
- Ντόσγουελ Ρ., Σίμονς Τζ.Λ. (1999): Πληροφορική και εγκληματικότητα, μεταφρ. Καφετζής – Ε. Δεληγιαννάκης, εκδ. Δίαυλος, Αθήνα.

- Τραγάκης Γ.Ε. (1996): Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Φουκώ Μ. (1987): Εξουσία, γνώση και ηθική, μεταφρ. Ζ. Σαρίκας, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα.
- Χάϊδου Α. (2003): Εγκληματολογικά κείμενα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- Berland Jody (2000): Cultural technologies and the “Evolution” of technological cultures, p. 247, as included in the book: “The world wide web and contemporary cultural theory”, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge, New York – London, pp. 235-258.
- Ciborra C. U. et al (2001): From control to drift: the dynamics of corporate information infrastructures, Oxford University Press, London.
- Findlay M. (1999): The globalization of crime: understanding transitional relationships in context, Cambridge University Press, London.
- Garland D. (2001): The culture of control, crime and social order in contemporary society, Oxford University Press, London.
- Georgopoulos N. (1997): Technological man, Δοκίμιο ΕΚΠΕ, Αθήνα.
- Grabosky P., Smith R., Dempsey G. (2002): Electronic theft: unlawful acquisition in cyberspace, Cambridge University Press, London.
- Lyon D. (2001): Surveillance society: monitoring every day life, Buckingham: Open University Press, 2001, 2002 print.
- Mackenzie D., Wajcman J. (1995): The social shaping of technology: how the refrigerator got its hum, edited by D. Mackenzie, J. Wajcman, Milton Keynes: Open University Press.

- McChesney R. (2000): So much for the magic of technology and the free Market, The world wide web and the corporate media system, p. 5, as included in the book: “The world wide web and contemporary cultural theory”, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge, New York – London, pp. 5-35.
- Muncie J., Wilson B. (2004): A student handbook of criminal justice and criminology, edited by J. Muncie and D. Wilson, London: Cavendish.
- Sieber U. (1992): The international emergence of criminal information law, Koln: Carl Heymans Verlong, KG.
- Simpson D., Love S., Walker J. (1987): The challenge of new technology, Wheatsheaf books, Westview Press, Boulder Colorado.
- Tetzlaff D. (2000): Yo-Ho-Ho and a Server of warez, Internet Software Piracy and the new Global information economy, p. 102, as included in the book: “The world wide web and contemporary cultural theory”, edited by A. Herman, T. Swiss Routledge, New York – London, pp. 99-126.
- Wassik Martin (1991): Crime and the computer, Clarendon express, Oxford.
- Wiebe I., Bijkers E., Hughes T., Pinch T. J. Trevors (1987): The social construction of technological system: new directions of sociology and history of technology, Cambridge Mass: MIT Press.

APOPA

- Adam Alison (2002): Cyberstalking and Internet pornography: Gender and the gaze, Ethics and information technology, Kluwer Academic Publishers, 4: pp. 133-142, printed in Netherlands.

- Anderson T.C. (2000): The body communities in cyberspace: A Marcellian analysis, *Ethics and information technology*, vol. 2, number 3, pp. 153-158, Kluwer Academic Publishers, printed in Netherlands.
- Bazelon D., Choi J., Cayati C. (2006): Computers crimes, *American criminal review*, vol. 43, No 2, pp. 259-310.
- Brown S. (2006): The criminology of hybrids: rethinking crime and law in technosocial networks, *Theoretical Criminology*, Sage Publications, vol. 10(2), pp. 223-244, London, Thousand Oaks and New Delhi.
- Clarke R.V. (2004): Technology, criminology and crime science, *European Journal on criminal policy and research*, vol. 10, number 1, pp. 55-63, Kluwer Academic Publishers, printed in Netherlands.
- Deflem M. (2002): Technology and the internationalization of policing: a comparative historical perspective, *Justice quarterly*, 19(3), pp. 453-475, Routledge, part of the Taylor and Francis group, London, New York.
- Demetriou C., Silke A. (2003): a criminological internet sting, experimental evidence of illegal and deviant visits to a website trap, *British journal of Criminology*, Vol. 43, p. 213-222, Oxford University Press, London.
- Grabosky P.N. (1998): Crime and technology in the global village, conference held in Melbourne 16-17. February 1988, by Australian Institute of Criminology.
- Hermann M. (2003): Counter – terrorism, information technology and intelligence change, *Intelligence and national security*, Vol. 18, No 4, pp. 40-58, Routledge, part of Taylor and Francis group, London, New York.
- Jackson B.A. (2001): Technology acquisition by terrorist groups: the assessment informed by lessons from private sector technology adoptions,

Studies in conflict and terrorism, vol. 24: 183-213, Routledge part of Taylor and Francis group.

- Martin Brian (1999): Social defense strategy, The role of technology, Journal of peace research, vol. 36, No 5, pp. 535-552, Sage publications, London, Thousand Oaks, CA and New Delhi.
- Marx G. (1995): The engineering of social control: The search for the Silver Bullet in: Hagan and R. Peterson (eds.), Crime and Inequality, Standford University Press, Stanford.
- Marx G. (2001): Technology and social control: The search for the illusive Silver Bullet, International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences.
- Marx G. (2003): A Talk in the shoe: Neutralizing and Resisting the new Surveillance, Journal of Social Issues, vol. 59(2).
- Misa T. (1988): How machines make history and how historians (and others) help them to do so, Science, Technology and human values, vol. 13, No 3/4, pp. 308-331, Sage publications.
- Misa T. (1992): Theories of technological change, Parameters and purposes, Science, Technology and human values, vol. 17, No 1, pp. 3-12, Sage publications.
- Mythey Gabe and Walklate Sandra (2005): Criminology and terrorism, Which thesis? Risk society of governmentality, British journal of Criminology, pp. 1-20, British Journal of criminology, Oxford University Press, London.
- Nethersole Reignard (2001): "Models of globalization", MCA by modern language association, vol. 116, No 3.

- Shelley L.I., Picarelli J.T. (2002): Methods and motives: implications of the convergence of international organized crime and terrorism, *Police Practice and Research*, vol. 13, No 4, p. 305-318, Routledge, part of the Taylor and Francis group, London, New York.
- Speer D.L. (2000): Redefining borders: The challenge of cybercrime. *Law, Crime and Social change*, Vol. 34, number 3, pp. 259-273, Kluwer Academic Publishers, Springer, Netherlands.
- Stockton S. (1995): “The self regained: cyberpunks retreat to the imperium”, *Contemporary literature*, Vol. 36, No 4, pp. 588-612, University of Wisconsin Press.
- Taylor Ian (1992): The international drug trade and money laundering: Border controls and other issues, *European sociological review*, Vol. 8, No 2, pp. 181-193, Oxford University Press, London.
- Veak Tyler (2000): Whose technology? Whose modernity? Questioning Feenberg’s questioning technology, *Science, technology and human values*, Vol. 25, No 2, pp. 226-237, Sage publications.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

- Αρβανίτης Γ., επιτ. Εισαγγελέας Αρείου Πάγου: Η ποινική μεταχείριση ανηλίκων. Δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 12/2005 (έτος 8^ο), σελ. 1447-1448.
- Παπαχαραλάμπους Χ.Δ.Ν., Δικηγ. Πρόεδρος Ειδικού Συμβουλίου στο Υπουργείο Δικαιοσύνης: Το σχέδιο του υπουργείου Δικαιοσύνης για το οργανωμένο έγκλημα «oberrato ictus» με ανυπολόγιστες παράπλευρες ζημιές. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 3/2001 (έτος 4^ο), σελ. 285-295.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- Wade Roush (2006): Hackers: taking a byte out of computer crime, S.G.R. Macmillan: for the defense of serious criminal cases, <http://www.sgrm.com/art22.htm>